

G Ü M R Ü K U Z M A N L A R I D E R N E Ğ İ

GÜMRÜKTE UZMAN GÖRÜŞ

YIL 9 • BİRLEŞİK SAYI: 28-29 • Ocak - Haziran 2011

DOST, kazanmaktır.

DOST
Gümrük Müşavirliği ve Lojistik Hizmetler A.Ş.

DOST Gümrük Müşavirliği ve Lojistik Hizmetler A.Ş.

Rasimpaşa Mah. Nüzhet Efendi Sok. No : 52 Kadıköy / İstanbul / Turkey T : +90 216 418 67 83 F : +90 216 418 91 58 www.dostgumrukleme.com.tr

gib
Gümrük Müşavirliği

**DÜNYAYI
DOLAŞAN
HİZMET**

GİB Gümrük Müşavirliği ve Lojistik Hizmetler A.Ş.

Mevlana Cad. No: 87 Kat.2 34015 Zeytinburnu / İSTANBUL / TÜRKİYE T: +90 212 415 66 47 F: +90 212 414 02 06 www.gib.com.tr

İÇİNDEKİLER

GÜMRÜKTE UZMAN GÖRÜŞ

GÜNCEL GÜMRÜK VE DIŞ TİCARET DERGİSİ

YIL: 9

BİRLEŞİK SAYI: 28-29

Ocak-Haziran 2011

SAHİBİ:

Gümrük Uzmanları Derneği Adına
Yönetim Kurulu Başkanı
A. Kadir ÖZGEN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:

A. Ercan İLGÜZ

DANIŞMA KURULU:

Hülya ERBAY
Ahmet HOCA
Aygün ESKİ
Özlem SOYSANLI
Aynur ÇIRAY
Hande BAYRAK
Cenk Burak ALTAY

YAYIN KURULU:

Işıl Emine AVCI
Sinan AKYÜZ
Salih Hakan ŞENEL
Sibel BAVLI
Emine Sultan ÇAPAR
Emine Bilgehan DAĞKIRAN
Ersan İlkay AYDIN
Seda SALMAN
Merve ÖZSOY
Deniz AYAN

REKLAM YÖNETMENİ:

Serkan AYYILDIZ

GÜMRÜK UZMANLARI DERNEĞİ

YÖNETİM KURULU:

A. Kadir ÖZGEN
A. Ercan İLGÜZ
Serdar AY
Mustafa GÖKÇEOĞLU
Osman KURT

YÖNETİM ADRESİ:

Yüksel Cad. No: 46 Kat: 4
Kızılay / ANKARA
Tel: (0 312) 306 84 44
Faks: (0 312) 311 50 47
E-posta: gud@gud.org.tr
www.gud.org.tr

ABONELİK:

Yıllık 4 adet dergi için abonelik bedeli
KDV Dahil 25.00 TL'dir.
Abonelik ve ayrıntılı bilgi taleplerinizi,
gud@gud.org.tr e-posta adresine veya
(312) 311 50 47 no'lu faksa iletebilirsiniz.

ISSN: 1303-7722

Gümrükte Uzman Görüşün Tasarımı ve Basımı
Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
tarafından gerçekleştirilmiştir.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza No: 5/15
Gimat / Yenimahalle - ANKARA
Tel: 0 312 397 16 17 • Faks: 0 312 397 03 07
basaktanitim@gmail.com

Copyright © 2002-2011 Gümrük Uzmanları
Derneği Her hakkı saklıdır. Yaygın süreli yayını.
Üç Ayda bir yayınlanır.
Dergi'de yayımlanan yazılardaki görüşler
yazarlarına aittir.

2 YÖNETİM KURULU

4 EDITÖRDEN

5 ESKİ, MEVCUT VE İDEAL

Mustafa Kemal AVCI

7 İPEK YOLUNDA UÇUŞAN KURŞUNLARA

GÜMRÜK KALKANI YETMEZ

Hasan AKDOĞAN

13 ULUSLARARASI EŞYA TİCARETİ

S. Tolga KÖK

22 GÜMRÜK MEVZUATINDA

DOLAYLI TEMSİL MÜESSESESİ VE

DOLAYLI TEMSİLCİNİN SORUMLULUĞU

Işıl Emine AVCI

29 İHRACATÇIYA BÜYÜK AVANTAJ: ANTROPOLARIN

LOJİSTİK MERKEZ OLARAK KULLANILMASI

Sinan AKYÜZ

35 KAYIT YOLU İLE REJİME GİRİŞ USULÜ

Buket ASAF

43 İTHALATTA GÖZETİM UYGULAMASI-

İKİNCİL VE SONRADAN

KONTROL AÇISINDAN İNCELENMESİ

E. Bilgehan DAĞKIRAN

49 TÜRKİYE'DE SİGARA KAÇAKÇILIĞI

Osman KURT

55 AKARYAKIT HARİCİ PETROL ÜRÜNLERİ

ÖTV DÜZENLEMELERİ

Sibel BAVLI

77 GÜMRÜK VERGİLERİNDE ZAMANAŞIMI VE

TAHAKKUK ZAMANAŞIMI ÜZERİNE

BİR DEĞERLENDİRME

Mehtap ARDIÇ

84 YOLSUZLUK TÜRLERİ

Ruken MERMER

96 GÜMRÜK MEVZUATINDAKİ "KONTROL" KAVRAMLARI
YA DA HANGİ KONTROL?

Bekir DURUSOY

100 GÜMRÜKLER VE LOJİSTİK ÜS

Adem EMRE

112 DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİNE GENEL BAKIŞ

DÖNEM: OCAK-MART 2011

Hakan DALÇIK

117 GÜNCEL MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİ

YÖNETİM KURULUNDAN

1995 yılında Gümrük Birliğine giriş süreci ile birlikte Gümrük İdaresi de bir vizyon ortaya koymuş ve ümrük mevzuatını Avrupa Birliği Gümrük Mevzuatına uyumlaştırma, AB'ye tam üyelik sürecinde çağdaş, hızlı, modern bir gümrük idaresine dönüşme ve bu dönüşümü iyi eğitim almış, yabancı dil bilen ve gümrük idaresini ileriye taşıyacak personel ile gerçekleştirme kararını vermiştir. Bu karar doğrultusunda, 1996 yılında Gümrük Uzmanları istihdam edilmeye başlanmıştır.

Gümrük uzmanları, Müsteşarlığımızın bu vizyonunu kavramış ve özellikle 2000 yılında AB Gümrük Koduna uyumlu bir Gümrük Kanunu hazırlanması çalışmalarında etkin rol üstlenmişlerdir.

İkibinli yılların başında dünya ticaretindeki globalizasyon, bunun getirdiği rekabet ve özellikle ikiz kuleler saldırısından sonra önemi artan güvenlik kaygıları ile birlikte ülkemiz ticaret erbabının gümrük işlemlerinden ve gümrükte bekleme sürelerinden kaynaklanan maliyetlerin azaltılması, ülkemiz ihracatçılarının rekabet gücünün artırılması, bunun için de ticaretin kolaylaştırılması ve hızlandırılması ile birlikte ticaretin güvenli kılınması idareimizin temel yaklaşımları olmuştur.

Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için, Gümrük Kanunu çerçevesinde Gümrük Yönetmeliğinin, ilgili tebliğlerin ve genelgelerin hazırlanması ve teknolojik altyapının kurulması ayrıca Müsteşarlığımız personelinin eğitiminin sağlanması gerekmektedir.

İşte gümrük uzmanları bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde kendilerinden beklenen katkıyı en iyi şekilde vermişler, mevzuat çalışmalarının tamamında görev almışlar, gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışı toplantılarda Müsteşarlığımızı temsil etmişler, Müsteşarlığımız personeline verilen eğitimlerde görev almışlar; ayrıca, Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Projesi, Gümrük İdareleri Modernizasyonu Projesi, onaylanmış kişi statüsü uygulaması, Risk Yönetimi Sisteminin kurulması, Bağlayıcı Tarife Bilgisi Programı, Tarife İzahnamesinin ve Alfabetik Eşya Fihristinin Çevirisi, Sınır Ticaret Merkezleri Projesi, toplam kalite yönetimi çalışmaları, AB'ye uyum kapsamında yürütülen Twinning Projeleri, İhracat Kontrolleri Kapsamında yürütülen projeler, fikri ve sınai mülkiyet hakları ile ilgili veri tabanı oluşturulması, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği mesleğinin kurulması ve mevzuatının hazırlanması, Tasfiye İşlerinin Otomasyonu Projesi, merkezi BİLGE projesi gibi projelerde etkin rol üstlenmişlerdir.

Bugün geldiğimiz noktada, Gümrük İdaresi olarak 2023 vizyonunu ortaya koymuş bulunmaktayız. 2023 yılı için 500 milyar dolar ihracat ve 1.1 trilyon dolar toplam dış ticaret hedefi ortaya konmuşken örgütlenme yapısının ve iş akışlarının buna uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Burada eşyanın gümrükte bekleme sürelerinin ve gümrükte yapılan kontrollerin azaltılması, güvenilir ticaret erbabının işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılması ve kontrollerin riskli işlemlere kaydırılması, gümrük ve dış ticaret mevzuatının da bu yönde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu hedef doğrultusunda "Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu" çerçevesinde bakanlıkların birleştirilmesi önemli bir fırsat olarak görülmekteydi. Nitekim yetki kanununda, ekonomi ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak, ekonomi politika, hedef ve stratejilerini belirlemek üzere yeni bir bakanlık kurulması ile iç ve dış ticarete yönelik hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde sunulabilmesini sağlamak üzere yeni bir bakanlık kurulmasının göz önünde bulundurulacağı ifade edilmiş olmasına karşın, yürürlüğe giren Kanun Hükmünde Kararnameler buna uygun olmamış, Dış Ticaret Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığının bazı Genel Müdürlükleri ile birlikte tek başına Ekonomi Bakanlığı olmuş, iç ticaret ise Gümrük Müsteşarlığı ile birlikte Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nu oluşturmuştur.

2023 yılında 500 milyar dolar ihracat hedefinin gerçekleştirilmesinde kamu hizmetlerinin etkin ve verimli şekilde yürütülmesini sağlamak üzere Gümrük Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı'nun aynı bakanlık altında örgütlenmesi ve dış ticaret ve gümrük mevzuatının da bu hedef doğrultusunda gözden geçirilmesi bir gereklilik olarak düşünülürken, Ekonomi Bakanlığı yalnızca dış ticareti düzenleyen bir bakanlık olarak ortaya çıkmış, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ise görev alanları itibariyle çok da ilgili olmayan ve birbirlerini tamamlamayan kurumların birlikteliği olarak örgütlenmiştir. Önümüzdeki süreçte mevcut yapılanmanın kamu hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülmesi amacına ne kadar hizmet edeceği daha iyi değerlendirilecektir.

Diğer taraftan, 2023 vizyonuna yönelik projeler geliştirilip bu projeleri gerçekleştirmek bir görev olarak Müsteşarlığımız omuzlarına yüklenmişken, tüm çalışanlar tarafından vizyonun bilinmesi ve sahiplenilmesi önem taşıyacağından merkez teşkilatında mevzuatı ve uygulamayı belirleyecek personel ile taşra teşkilatında uygulayıcı personelin bu vizyonu takip edecek niteliklerde, bilinçte ve motivasyonda olması gerekmektedir. Buna karşılık, gerek gümrük uzmanları, gerek gümrük muayene memurları ve diğer personelin özlük hakları ile ilgili hiçbir iyileştirici düzenlemenin mevcut kararnamede bulunmadığı görülmektedir.

Gümrük uzmanları olarak, yukarıda belirttiğimiz şekilde mesleğimizin oluşturulmasındaki hedef, çalışma konularımız, uzmanlık alanlarımız dikkate alınarak yine gümrük uzmanı olarak bundan sonra da gümrük ve dış ticaret konularında çalışmalarımızı sürdürmek;

Yetki yasaının süresi içinde hazırlanacak yeni bir kararname ile personelin özlük haklarının düzenlenmesi umudumuz ve beklentimizdir. Dergimizin kapağının siyah olarak hazırlanması gümrük uzmanlarının beklentilerinin bir türlü karşılanmamasının yarattığı derin hayal kırıklığını yansıtmaktadır ki daha renkli bir dergi ile yeniden karşınızda olma şevkimizi artıracak gelişmeleri umutla beklemekteyiz.

Yarının bugünden daha iyi olacağı umuduyla tüm okurlarımıza saygılarımızı sunuyoruz.

A. Kadir ÖZGEN
Gümrük Uzmanları Derneği Başkanı

EDİTÖRDEN

Değerli Okurlarımız,

Gümrükte Uzman Görüş Dergimizin 28-29 nolu birleşik sayısı ile bir kez daha sizlerle birlikteyiz. Bu sayımızın yayımlanmasında emeği geçen ve katkı sağlayan tüm meslektaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Bu sayımızda; Gümrük Uzmanı Mustafa Kemal AVCI'nın "Eski, Mevcut ve İdeal" başlığı altında 6223 sayılı Yetki Kanunu kapsamında 637 ve 640 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelere ilişkin getirdiği kısa ama çarpıcı eleştirisine, Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri (Emekli Gümrük Başkontrolörü) Hasan AKDOĞAN'ın "İpek Yolunda Uçuşan Kurşunlara Gümrük Kalkanı Yetmez" başlığıyla Uzakdoğu özellikle Çin menşeli ürünlere ilişkin olarak gümrük mevzuatı dışında alınması gereken önlemlere yer verdiği makalesine, Gümrük Uzmanı S.Tolga KÖK'ün satış sözleşmelerine ilişkin kurallar ile teslim şekilleri hakkında güncel değişimleri verdiği "Uluslararası Eşya Ticareti" başlıklı çalışmasına yer vermekteyiz.

Ayrıca, Gümrük Uzmanı Işıl Emine AVCI'nın "Gümrük Mevzuatında Dolaylı temsil Müessesesi ve Dolaylı Temsilcinin Sorumluluğu", Gümrük Uzmanı Sinan AKYÜZ'ün "İhracatçıya Büyük Avantaj: Antrepoların Lojistik Merkez Olarak Kullanılması", Gümrük Uzmanı Buket ASAF'ın "Kayıt Yolu ile Rejime Giriş Usulü", Gümrük Uzmanı Emine Bilgehan DAĞKIRAN'ın "İthalatta Gözetim Uygulaması-İkincil ve Sonradan Kontrol Açısından İncelenmesi", Gümrük Uzmanı Osman KURT'un "Türkiye'de Sigara Kaçakçılığı", Gümrük Uzmanı Sibel BAVLI'nın "Akaryakıt Harici Petrol Ürünleri ÖTV Düzenlemeleri", Gümrük Uzmanı Mehtap ARDIÇ'ın "Gümrük Vergilerinde Zaman Aşımı ve Tahakkuk Zamanaşımı Üzerine Bir Değerlendirme", Gümrük Uzmanı Ruken MERMER'in "Yolsuzluk Türleri", Gümrük Muayene Memuru Bekir DURUSOY'un "Gümrük Mevzuatındaki Kontrol Kavramları ya da Hangi Kontrol", Gümrük Uzman Yardımcısı Adem EMRE'nin "Gümrükler ve Lojistik Üs" adlı çalışmaları da yer almaktadır.

Diğer taraftan, yine bu sayımızda Gümrük Uzmanı Hakan DALÇIK her sayımızda olduğu gibi 3 aylık dönemler itibariyle dış ticaret istatistiklerine ilişkin değerlendirmelerine devam etmekte ve Gümrük Uzmanı Emine Bilgehan DAĞKIRAN ise "Güncel Mevzuat Değişiklikleri"ne ilişkin açıklayıcı bilgiler vermektedir.

Konularında uzman tüm meslektaşlarımızı üzerinde çalıştıkları konularda edindikleri bilgi ve deneyimi paylaşımları için Gümrükte Uzman Görüş Dergisi'ne çağırıyor ve katkılarınızı bekliyoruz.

A. Ercan İLGÜZ

Editör

ESKİ, MEVCUT VE İDEAL

Mustafa Kemal AVCI

Gümrük Uzmanı
mkemal@gumruk.gov.tr

6223 sayılı Yetki Kanunu kapsamında 08.06.2011 tarihli Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 637 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Ekonomi Bakanlığı kurularak dış ticaret politikalarını belirleyen Dış Ticaret Müsteşarlığının görev ve yetkileri bu Bakanlığa devredilirken, dış ticaret politikalarının fiili uygulayıcısı durumundaki Gümrük Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki iç ticaret ile ilgili birimleri de içine alacak şekilde 640 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na dönüştürülmüştür.

Yeni bakanlıkların oluşturulma çalışmalarının başında, aynı çatı altında yer almasında herkesin mutabık olabileceği iki kurum olan Gümrük Müsteşarlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı iç ticaret ile ilgili birimleri de içine alarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı adı altında örgütlenmesi, kısaca dış ticaretin düzenleyici ve uygulayıcı iki kurumu ile iç ticaretin birleştirileceği beklentisi tüm kamuda yaygınken, neden bu şekilde bir örgütlenmeye gidildiği, iç ve dış ticarete güç birliği yaratacak bir oluşum dururken mevcut gücü dahi ortaya çıkarması zor bir yapının kurulduğu gerçekten düşündürücüdür.

	EKONOMİ BAKANLIĞI	GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI	
	DIŞ TİCARET	GÜMRÜK	İÇ TİCARET
İHRACAT	✓	✓	
İTHALAT	✓	✓	
DAHİLDE & HARIÇTE İŞLEME	✓	✓	
SINIR TİCARETİ	✓	✓	
SERBEST BÖLGELER	✓	✓	
TEŞVİK	✓	✓	
PIYASA GÖZETİMİ VE DENETİMİ	✓		✓

Beklenenin aksine ortaya çıkan bu yeni yapının 2023 yılında ülkemizin 500 milyar dolar ihracat, bir trilyon doların üzerinde dış ticaret hacmine ulaşma hedefine nasıl bir katkı sağlayacağı da -en azından gümrük camiasında- merak konusudur.

Yukarıdaki şekil, temel dış ticaret başlıkları olan ihracat, ithalat, dahilde ve hariçte işleme,

serbest bölgeler, sınır ticareti, teşvik ve piyasa gözetimi ile ilgili 637 ve 640 sayılı KHK'lar ile her iki Bakanlığa verilen ortak görev ve yetkileri göstermektedir.

Bu konuda daha fazla yorum yapmıyorum, yorumu tabloya bakan değerli gözlere bırakıyorum.

Ülkemize hayırlı olması dileğiyle...

İPEK YOLUNDA UÇUŞAN KURŞUNLARA GÜMRÜK KALKANI YETMEZ

Hasan AKDOĞAN | Emekli Gümrük Başkontrolörü - YGM

Zaman zaman etkisi başka olayların gölgesinde kalsa da uzunca bir süredir gündemden hiç düşmeyen, başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere Uzak Doğu ülkeleri (Hong Kong, Makao, Tayvan, Güney Kore, Tayland, Malezya, Endonezya, Filipinler, Sri Lanka, Vietnam vb.) menşeli eşya ithalatı konusunda herkesin fikir sahibi olduğu bir ortamdan geçiyoruz.

“*Zaman zaman etkisi başka olayların gölgesinde kalsa da uzunca bir süredir gündemden hiç düşmeyen, başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere Uzak Doğu ülkeleri menşeli eşya ithalatı konusunda herkesin fikir sahibi olduğu bir ortamdan geçiyoruz.*”

Geçiyoruz geçmesine de, bu fikirlerin kime ne kadar yararının bulunduğu ve ne kadarının doğruları yansıttığı tartışma konusudur. Kuşkusuz bu konuda en fazla ses çıkaran ve görüşleri basın yayın organlarına yansıyanlar sivil toplum örgütleridir ki bu örgütler, kendi mensuplarının yararları penceresinden olaylara bakmakta ve genellemelere varıp muhtelif önerilerde bulunmaktadır.

Küresel krizin etkilerinin geçmesinden sonra, rekabetin söz konusu olduğu ileriki süreçte, acımasızlığı daha da ortaya çıkacak olan durumun, tüm çıplaklığıyla kavranabilmesi için bu konuda en çok korku salan ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili bazı bilgilere bakmakta yarar bulunmaktadır.

Tarihsel açıdan Çin'in ticaretine baktığımızda, "Büyük Han" hanedanının yetkilisi Zhan Quian'ın Çin ve Hindistan arasında açtığı İpek Ticareti Yolunun çok önemli bir rol taşıdığı görülecektir. Eşek ve develerle ipek, porselen, kağıt, baharat, değerli taş gibi ürünler Takla Mahan Çölünden geçirilerek dünyaya bu yolla dağıtılmıştır. Tarihsel süreç içinde bu yolun uzadığı, ürün çeşitlerinin arttığı ve Yahudilerin, Budistlerin, İranlıların ve diğerlerinin İpek Yolunun başlangıç merkezi sayılan Xi An kentini sık sık ziyaret ederek ticareti geliştirdikleri bilinmektedir. Bu ticaret yolunun önemli kilometre taşlarından biri de İstanbul'dur. Gerek Bizans döneminde gerekse Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul şehrinin Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlamasının bu ticaret yolu üzerindeki önemini her zaman hissettirdiği bir gerçektir.

Günümüz Çin ticaretinin şekillendiği temel, "Maoist bir Amerika" olarak dillendirilebilmektedir. Bu ticaretin ülkemizi de ilgilendiren bölümlerine baktığımızda, ucuz finans kaynakları, büyük kentlerden uzaklaştıkça 60

“ Tarihsel açıdan Çin'in ticaretine baktığımızda, "Büyük Han" hanedanının yetkilisi Zhan Quian'ın Çin ve Hindistan arasında açtığı İpek Ticareti Yolunun çok önemli bir rol taşıdığı görülecektir. ”

dolar civarında seyreden asgari ücret, çok ucuz veya bedava enerji, ucuz hammadde gibi üretim girdileri ve %10 civarındaki vergi iadesi ve diğer teşvik unsurları ile yabancı sermayeye tanınan kolaylıklar bakımından Çin Halk Cumhuriyeti'nin yatırımlar için bir cennet sayılabildiği görülecektir.

Burada dikkati çeken bir hususda Çin'in gelişmiş

yörelere üretim koşullarının yukarıda belirtilen şekilde olmadığıdır. Örneğin, asgari ücret Pekin'de ve Şanghay'da 150 dolar civarında olup, enerji fiyatları da bu şehirlerde yüksektir. Dünya piyasalarını sarsan ürünler genellikle Çin'in az gelişmiş bölgelerinde ve yukarıda belirtilen koşullar altında üretilmektedir. Belirtilen bu avantajlar çerçevesinde üretilen bir malın, dünya piyasalarındaki rekabet şansı oldukça yüksek olabilmektedir. Aynı veya benzer ürünleri üreten diğer şirketlerin, bazı önlemler alınmaz ise sahneden silinecekleri ise kuşkusuzdur.

Çin şirketlerince üretilen ürünlerin kaliteli ya da kalitesiz olması bir yere kadar önem taşıyacaktır ki, kabul edilebilir ölçülerde kaliteli ürünlerin de imal edildiği bilinmektedir. İpek Yolunun merkezini ziyaret edip ticaret yapan yabancılar gibi günümüzde de Çin Halk Cumhuriyeti'ne gidenlerin anlattıkları da bu yöndedir. Her ne kadar dışarıdan gelenlere özellikle çok görkemli ve modern tesislerin gezdirildiği hususu dikkate alınsa da kaliteli ürünlerin çok ucuza üretilbildiğini, ithalata konu olan bazı mallarda da

görebilmek imkan dahilindedir. Hal böyle olmasa idi sadece kalitesiz ve çok ucuz mallarla dünya ticaretinde Çin'in yükselen bir pay elde etmesi mümkün olamazdı.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de üretimle ilgili kişi, şirket ve kurumların bu gidişattan rahatsız olmamaları imkansızdır. Özellikle istihdam alanlarının daralması sonucunu da beraberinde getirecek olan bu durumdan en çok gelişmekte olan ülkeler etkilenecektir. Ülkemizde, çeşitli kesimlerce, Çin malı ürünlerin birçok alanda yüzde 90'lara varan oranda piyasa payı edindiği ileri sürülmektedir. Bazı iddialara göre; Oyuncakta %95, Hırdavatta %40, Kimyevi Maddelerde %40, Elektrikli Cihazlarda %60, Kırtasiyede %45, Manifaturada %45, Hediyelik Eşyada %40, Klimada %50, Trikoda %40 gibi oranlarda Çin malları pazarlara hakim bulunmaktadır.

Merkez Bankası Başkanımızın, iktisatçıların çalışmalarına dayanarak belirttiği, "ithalatın kaliteli mal temini amacıyla arttığı" şeklindeki görüşü kısmen doğru olmakla birlikte, özellikle, fiyatı çok düşük tüketim mallarına olan rağbet de dikkat çekici boyuttadır. Bu durum kuşkusuz halkın gelir düzeyi ile yakından ilgilidir. Bununla birlikte, tüketici bilincinin ekonomik maksimizasyonu ile her zaman uyumlu olduğunu

“ Merkez Bankası Başkanımızın, iktisatçıların çalışmalarına dayanarak belirttiği, “ithalatın kaliteli mal temini amacıyla arttığı” şeklindeki görüşü kısmen doğru olmakla birlikte, özellikle, fiyatı çok düşük tüketim mallarına olan rağbet de dikkat çekici boyuttadır. Bu durum kuşkusuz halkın gelir düzeyi ile yakından ilgilidir. ”

söylemek zordur. İktisadi anlamda fayda maliyet analizleri tüketici açısından her koşulda geçerli olmayabilir. Öte yandan, yarı mamul/ara mal ve hammadde ithalatındaki fiyat düşüklüğü ise iktisadi açıdan genellikle olumlu bir durum olarak değerlendirilebilmektedir.

Krizden önce çokça dilelendirilen “Çin Mallarının İstilasası” başlıklarını sık sık duyarsak şaşırırmayalım. Kaçak mal girişlerinin önlenmesi, özellikle gümrük vergisi olmak üzere ithalat vergilerinin artırılması, kota konması, dampinge karşı vergi konması, kıymet ve miktar denetiminin yapılması,

ih-tisad gümrüklerinin devreye sokulması, TSE uygulamalarının yaygınlaştırılması gibi önlemlerin alınmasını isteyenlerin sesleri hala kulaklarımızda çınlamaktadır. Yasal ticaret açısından meseleye bakılırsa, sözü edilen önerilerin bir kısmının uygulanması imkan dahilinde görünmemektedir. Çünkü, dünya uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi için çaba sarf etmekte ve Dünya Ticaret Örgütü ile diğer ilgili kuruluşlar tarafından çeşitli kurallar konulmaktadır. Ülkelerin bu konudaki taahhütleri ve imzaladıkları metinler, uluslararası ticareti önleyici bazı uygulamaları yapmalarına engel olmaktadır. Ancak, yine de yukarıda belirtilen hassasiyetler dikkatle değerlendirilmeli ve yapılabilecek çalışmalar son ana bırakılmamalıdır.

Şikayetlerin ve hassasiyetlerin çok boyutlu olduğu ve birçok kesimi ilgilendirdiği bilinmesine karşın, gümrük idarelerini ilgilendiren yüzü sürekli olarak gündemde kalmakta ve gümrük idareleri üzerine düşeni yapıyor mu yapmıyor mu sorusu muhakkak gelmektedir.

Dünyadaki ticaret hacmi sıralamasında yirmili sıralarda yer alan, on binlerce ithalat ve ihracat şirketine sahip Türkiye'nin "gümrük idarelerinde" alınabilecek önlemler bütün boyutları ile konuşulup tartışılmakta ve çeşitli kararlar alınıp uygulanmaktadır.

Risk Yönetimi ve Stratejik Değerlendirme Biriminde, Gümrük Uzmanlarınca risk analizleri yapılmakta, risk taşıması söz konusu olan eşya grupları, sektörler ve şirketler belirlenmektedir. Risk analizlerinde elde olunan veriler değerlendirilerek, Gümrük Müfettişleri ve Gümrük Kontrolörlerince yüzlerce şirket denetime tabi tutulmakta ve yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde çok sayıda şirket/kişi hakkında adli ve idari işlem yapılmaktadır. Yapılan çok boyutlu inceleme ve araştırmalar sürdürülmeyle beraber, kaçak eşya girişlerinin önlenmesi, eksik kıymet beyanı, miktar farklılıkları, GTİP farklılıkları, menşe sapması ve dış ticaret önlemlerinden kaçınma gibi konularda daha da

“ Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenen, referans fiyat uygulamaları, dumping araştırmaları, dumpinge karşı vergi uygulamaları, kota uygulamaları, gözetim ve izin belgeleri verilmesi gibi dış ticaret önlemlerinin hassasiyetle sürdürülmesi ve ülke ihtiyaçlarının dikkate alınması yolundaki çabaların devam ettirilmesi gerekmektedir. ”

sıkı ve etkin bir denetim sağlanması amacıyla fiziki kontroller kapsamında ikinci muayene sistemi de geniş kapsamlı olarak devreye sokulmakta ve bu kontroller Gümrük Muayene Memurlarının özveriyle çabaları ile gerçekleştirilmektedir.

Bu noktada, sorunun gümrük boyutu Gümrük Müsteşarlığınca denetim altına alınmış bulunmakla birlikte, konu ile ilgisi bulunan diğer kurum ve kuruluşlar ile kişilerce neler yapılıyor, yapılanlar yeterli midir diye sormak gerekiyor.

Maliye Bakanlığının, belge düzenine geçiş ve faturasız mal satılması konusundaki çalışmaları büyük önem arz etmektedir. Serbest dolaşıma giren eşyanın tamamının fiziken kontrolü mümkün olmaması -ki dünyada böyle bir ülke yoktur- günümüz ticaretinde buna hiç de gerek olmaması, kontrollerin çeşitli tekniklerle yapılabiliyor olması, durumları dikkate alındığında etkin denetimin istenen neticeleri vermesi bakımından bağlantılı olan dahili piyasa kontrolleri önem arz etmektedir. Çünkü; belge düzenine geçilmesi için yapılan çalışmaların mevcudiyetine karşın, dahilide faturasız mal satışlarının olması ile kaçak olarak yurda giren mallar arasında doğru bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür.

Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenen, referans fiyat uygulamaları, dumping soruşturmaları, dumpinge karşı vergi uygulamaları, kota uygulamaları, gözetim ve izin belgeleri verilmesi gibi dış ticaret önlemlerinin hassasiyetle sürdürülmesi ve ülke ihtiyaçlarının dikkate alınması yolundaki çabaların devam ettirilmesi gerekmektedir.

Türk Standartlar Enstitüsü birimlerince verilen TSE Belgeleri ile ilgili uygulamaların bilimsel esaslara dayandırılması ile birlikte kişilerin ve ülke çıkarlarının gözetilmesi yolundaki çalışmalarda hassasiyetin devamlılık arz etmesi gerekmektedir.

Şirket ve ticaret erbabı ile kişilerin hakları bakımından Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, insan sağlığı bakımından Sağlık Bakanlığı, gıda maddeleri ve hayvan ithalatında Tarım Bakanlığı, tarafından verilen Uygunluk-Yeterlik- Kontrol vb. Belgelerle ilgili olarak yapılan uygulamalar konusunda mevzuatları gereklerinin yerine getirilmesi bakımından hassasiyetin sürdürülmesi gerekmektedir.

Dış ticarete önemli bir unsur olan kur politikasının ithalat ve ihracatı etkileme niteliklerinin Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığınca zamanında değerlendirilmesi icap etmektedir.

Genel ekonomik politikalar bakımından, ihracatı, yatırımları ve yabancı sermaye yatırımlarını teşvik sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

“ Gümrük Müsteşarlığının yukarıda detayları belirtilen çalışmaları sayesinde görevini büyük ölçüde yerine getirdiği anlaşılmaktadır. ”

TOBB'un geniş bir perspektiften bakarak, “Çin Halk Cumhuriyetinin Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliğinin Getirdikleri Fırsatlar ve Riskler” başlığıyla hazırladığı raporda yer alan karşı önlem alma konusunda mevcut mevzuatın elverişli olduğu, buna ilişkin enstrümanların sistem içinde yeterli olduğu, esasen bunların süratle ve kararlılıkla uygulamaya aktarılması hususlarındaki tespitleri günümüzde daha da detaylandırılmıştır.

Öte yandan; sorunun ana alanlarından biri olan tekstil sektörüne global anlamda bakacak olursak, en önemli çabalardan birinin Avrupa Tekstil ve Hazır Giyim Organizasyonu (EURATEX) tarafından gösterilmekte olduğu anlaşılacaktır. EURATEX, Çin tehdidi karşısında çözümler üretebilmek amacıyla Dünya Ticaret Örgütü nezdinde uzunca bir süredir girişimlerde bulunuyor. Bazı neticeleri aldığını söylemek mümkündür. Amerikan Tekstil Üreticileri Enstitüsü (ATMI) ve Amerikan Üreticileri Ticari Eylem Komisyonu (AMTAC), İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri ile oluşturulan deklarasyon sonucunda kotaların süresinin uzatılması çalışmalarının sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir.

Ülkemizde konunun odağında bulunan Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD), İstanbul Hazır Giyim İhracatçıları Birliği (İHKİB), İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri (İTKİB) ve bu alanda faaliyet gösteren diğer dernekler ile Türkiye İhracatçılar Meclisinin (TİM) çalışma-

ları muhtelif çerçevelerde benzer şekilde yürütülmektedir. Kuşkusuz bu çalışmaların izlenmesi, devam ettirilmesi ve ilgilere değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Hali hazırda, gelir düzeyi ile de alakalı olarak tüketici ucuz mallara meyledebiliyor. Bu itibarla,

ucuz olan ürünün her zaman uygun olmadığının kavratılabilmesi ve faturasız mal alınmamasının sağlanabilmesi bakımından eğitim ve basın yayın kuruluşlarına çok iş düşmektedir. Özellikle garantisiz, kalitesiz ve bozuk ürünler konusundaki şikayetlerin peşinin, Tüketici Derneklerince bırakılmaması gerekmektedir.

Netice olarak; başta Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere Uzak Doğu Ülkeleri menşeli malların "istila" sayılabilecek oranda ithalata konu olması ve bu durumun yerli imalatçıları mağdur etmesi konusunda mevcut şikayetlerin giderilmesi ile kaçak eşya girişinin önlenmesi, kıymet-miktar-GTİP farklılıklarının tespiti, menşe sapmasının önlenmesi, konularında Gümrük Müsteşarlığının yukarıda detayları belirtilen çalışmaları sayesinde görevini büyük ölçüde yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, sorunun temelli çözümünde gümrük denetiminin yalnız başına yeterli bir araç olmadığı bütün çıplaklığıyla görülüyor. Yurtiçinde bu sorunun tamamen çözümünün diğer kurum ve kuruluşların da etkin çalışmasından ve işbirliğinden geçtiğini herkesin bilmesi gerekiyor. Ancak, sorunun yurt içinde çözümünde gümrük önlemlerinden etkin bir şekilde yararlanılması

“ Özellikle garantisiz, kalitesiz ve bozuk ürünler konusundaki şikayetlerin peşinin, Tüketici Derneklerince bırakılmaması gerekmektedir. ”

çeşitli kesimlerce arzulmakta ise de, uluslararası arenada gümrük önlemlerinin şirketlerimize bir rekabet gücü katması beklenmemelidir.

Uluslararası pazarlarda yer bulmak isteyen şirketlerin iktisadi kurallar içinde düşük maliyetli üretim yapmaları rekabet gücü açısından önem taşıyor.

O halde, meseleye makro açıdan bakılarak sanayicimizin uluslararası düzeyde mukayeseli sektörler bazında seçici davranması ve rekabet ortamına kendisini evvelemirde hazırlaması elzemdir. Yasal çerçevelerin geliştirilmesi bakımından, sanayicilerce aşındırılacak kapılar da bellidir. İstihdamın arttırılmasına katkı yapacak olan bu tür çabaların büyük destek bulması da mümkündür. Gümrük, sınırlar içini kontrol altına almada sadece bir araçtır. Uluslararası alanda bu aracın atış gücü ile sanayicinin menzile varması mümkün değildir. Sanayici özellikle de tekstilciler Tarihi İpek Yolu kulvarında ilerleyen Çin kurşunuyla vurulmak istemiyorlarsa; öncelikle gerekli araştırma ve geliştirme yatırımlarını yapmalı, reklama önem vermeli, moda ve marka yaratmalı, tüketici alışkanlıklarının belge düzeni kalıbına girmesi için yardımcı olmalı ulusal politikaların belirlenmesine tüm güçleri ile katılmalı, uluslararası ticari mevzuatı ve kuralları iyi öğrenmeli, ve bunlardan daha da önemlisi kaliteli malı ucuza imal etme yolunda devletten beklenenler dışında iktisadi yöntemler geliştirmelidirler. Rekabette sadece Çin yoktur ve yarın başkaları da olacaktır. Rekabete hazır olmayanları vuracak kurşunlara (her sektör, her eşya ayrı bir kurşundur) gümrük kalkanı kafi gelmez. Bunun bilinmesi dileğimdir.

ULUSLARARASI EŞYA TİCARETİ^(*)

S. Tolga KÖK

Gümrük Uzmanı
tolgakok@gumruk.gov.tr

Bu çalışma, uluslararası eşya ticaretinde düzenlenen satış sözleşmelerine ilişkin kurallar ile uluslararası ticarete geçerli olan teslim şekilleri hakkında bilgi verme amacıyla hazırlanmıştır.

I. Uluslararası Satış Sözleşmeleri:

Uluslararası ticaretin yoğun olarak gerçekleştiği son 50 yılda bu yoğunluğa paralel olarak ortaya çıkan problemleri çözmek amacıyla uluslararası alanda birçok çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Dış ticarete konu eşyanın satışına ilişkin hukuk kurallarının ortak olması çabalarının bu süreçte arttığı, bu kapsamda çeşitli uluslararası

Anlaşmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Hem uluslararası ticaret hayatı hem de Türk Hukuku açısından önem taşıyan bu anlaşmaların başında Viyana Sözleşmesi yer almaktadır. Türkiye Viyana'da yapılan konferansa katılmış, Sözleşmenin sonuç bölümünü imzalamış, Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımının uygun bulunduğu ilişkin 02.04.2009 tarihli, 5870 sayılı Kanunun 14 Nisan 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımından sonra 7 Nisan 2010 tarihli Resmi Gazete'de 2010/247 sayılı Bakanlar Kurulu Kararını yayımlamıştır.

(*) Prof. Dr. H. Ercüment ERDEM tarafından 12 Nisan 2011 tarihinde düzenlenen seminerden derlenmiştir.

1 Ağustos 2011 tarihinden itibaren Türkiye’de uygulanacak olan Viyana Satış (Sözleşmesi) Anlaşmasına 76 ülke taraftır. Uluslararası alım-satımlarda Borçlar Kanunu yerine Viyana Satış Anlaşmasının uygulanması gerekmektedir.

Viyana Satış Anlaşmasının konusu Anlaşmanın 4 üncü maddesinde “Bu Antlaşma, sadece satım sözleşmesinin kurulmasını ve alıcı ile satıcının böylesi bir sözleşmeden doğan hak ve borçlarını düzenler.” olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede Viyana Satış Anlaşmasının konusunu, uluslararası eşya satımlarına ilişkin sözleşmeler ve bu sözleşmelere uygulanacak kurallar teşkil etmektedir.

Viyana Satış Anlaşmasının satım sözleşmesiyle ilgili hususlar ve akit devlet şartı bakımından incelenmesi faydalı olacaktır:

Buna göre, öncelikle eşyanın satışına ilişkin bir satım sözleşmesi bulunması gerekmektedir. Bu sözleşme menkul malları içermelidir. Bazı satım türleri (kişisel ihtiyaç için satımlar, açık artırma ile yapılan satımlar ve cebri icra veya diğer kanun gereği yapılan satımlar) ve bazı eşya türleri (menkul kıymet, kambiyo senedi, para, gemi, tekne, hava yastıklı taşıt veya hava taşıtı ve elektrik) Anlaşmanın kapsamı dışında bırakılmaktadır.

Akit devlet şartına, Viyana Satış Anlaşmasının 1’inci maddesinde yer verilmiştir. Bu maddeye göre ya tarafların iş yerlerinin farklı devlette bulunması gerektiği ya da uluslararası özel hukuk kurallarının âkit bir devletin hukukuna atıf yapması halinde uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır.

Satım Sözleşmesinin ilk şartı karşılıklı birbirine uygun irade beyanlarının bulunmasıdır. Viyana Satış Anlaşmasında sözleşmenin kuruluşu ile ilgili şartlara yer verilmemiş olup, konu yalnızca icap ve kabul açısından düzenlenmiştir. Türk Hukukunda olduğu gibi satım sözleşmesinin şekil şartına yer verilmemiş ancak genel ilkeleri gereğince teamüllere öncelik verilmiştir.

Viyana Satış Anlaşmasındaki önemli bir husus da satıcı ve alıcının hak ve borçlarıdır.

Günümüz uluslararası satımlarında satıcı ve alıcı arasında eşyanın ne şekilde teslim edileceği belirlenirken, INCOTERMS kullanılmaktadır. Taraflar aralarındaki sözleşmede INCOTERMS’e atıfta bulunulur ve Viyana Satış Anlaşması ile beraber uygulanırlar.

Viyana Satış Anlaşmasında satıcının borçları aynı isimli başlık altında; eşyanın teslimi ve belgelerin verilmesi (madde 31-34) malların sözleşmeye uygunluğu ve üçüncü kişilerin mal hakkında iddiaları (madde 35-44), satıcının sözleşmeyi ihlali halinde alıcının sahip olduğu haklara (madde 45-52) ilişkin olmak üzere üç kısım halinde düzenlenmiştir.

Satıcının en önemli ve asli borcu eşyayı teslim etmektir. Bu teslim belirli yer ve zamanda, yetkili bir kişiye, sözleşmede belirtilen koşullarda ve sözleşmede belirtilen eşyayı teslim etmek olarak sayılabilir. Viyana Satış Anlaşmasında mülkiyetin alıcıya geçirilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle Anlaşmanın 4’üncü maddesi gereğince mülkiyetin alıcıya nakli ulusal hukuklara bağlı olacaktır. Eşyaya ilişkin belgelerin teslimi borcu 34’üncü maddede düzenlenmiş, taraflar arasında oluşmuş olan

alışkanlıklara, teamüllere ve Anlaşmanın 7/1 maddesi kapsamında dürüstlük kuralına göre belirleyerek eşyayı temsil eden belgelerin ve eşyanın ithali için satıcı ülkeden alınacak diğer belgelerin verilmesi hususları öngörülmüştür.

Ülkemiz mevzuatında olduğu gibi Viyana Satış Anlaşmasında da satıcı-

nın en önemli borcu satıcının alıcıya aralarındaki sözleşmeye uygun olarak eşyayı teslim etmesidir. Teslim borcunun gereği gibi yerine getirilmesine ilişkin hususlar Viyana Satış Anlaşmasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Sözleşmeye uygun ve ayıpsız eşyanın teslimi, hasarın alıcıya geçtiği anda eşyanın uygunluğu, eşyanın muayene edilmesini sağlamak satıcının borçları arasındadır.

Satıcının borçlarını yerine getirmemesi durumunda alıcının hakları bulunmaktadır. Bu durumda alıcı aynen ifayı isteme, aylı malların yenileriyle değiştirilmesini isteme, ayıbın giderilmesini isteme, sözleşmeden **dönme**, semenin (alıcının borcunun) indirilmesini isteme haklarına sahip olacaktır. Bu haklarının yanı sıra kullanabileceği tazminat talebine yönelik hakkı da bulunmaktadır.

Viyana Satış Anlaşmasında alıcının borçları, satıcının borçlarında olduğu gibi ayrı bir bölüm halinde aynı isimli başlık altında (madde 53-65) düzenlenmiştir. Alıcının borçları üçüncü bölüm içerisinde; semenin ödenmesi, malların teslim

“ **Alıcının borçlarını yerine getirmemesi durumunda satıcının da hakları bulunmaktadır. Bu durumda satıcı aynen ifayı isteme ve sözleşmeden dönme ve tazminat haklarına sahiptir.** ”

alınması ve alıcının sözleşmeye uymaması halinde satıcının sahip olduğu hakların düzenlendiği üç ayrı kısım halinde ele alınmıştır. Satım sözleşmelerinde alıcının ilk borcu semenin ödenmesidir. Viyana Satış Anlaşmasında buna ilişkin olarak semenin belirlenmesine ve ödeme yeri ve zamanına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Satım sözleş-

melerinde alıcının ikinci önemli borcu malların teslim alınmasıdır. Viyana Satış Anlaşmasına göre teslim alma borcunun; satıcının malları teslim borcunu yerine getirebilmesi için alıcının eşyayı muayenesini de kapsayan her türlü işlemin yapılmasını ve malların teslim alınmasını kapsayacağı ifade edilmiştir.

Alıcının borçlarını yerine getirmemesi durumunda satıcının da hakları bulunmaktadır. Bu durumda satıcı aynen ifayı isteme ve sözleşmeden dönme ve tazminat haklarına sahiptir.

Tazminat Viyana Satış Anlaşmasında ortak hükümler içerisinde yer almaktadır. Tazminat konusu paradan oluşur. Tazminat 5 şarta bağlıdır. Bunlar, sözleşmeye aykırılık, bu aykırılık nedeniyle zarar meydana gelmesi, öngörülebilirlik (sözleşmede öngörülen zararlar), sorumluluktan kurtulma nedeni ileri sürülebilmesi (kusur aranmaz) ve sözleşmeden dönme halinde özel uygulamadır.

Sonuç: Yukarıda belirtilen hükümler çerçevesinde; alım satım yapan firmaların **kesinlik-**

le yazılı satış sözleşmesi düzenlemelerini, Viyana Satış Anlaşması tarafların serbestliğine önem verdiğinden diledikleri her konuyu kendi ihtiyaçları ve durumlarını göz önüne alarak istedikleri şartlarla bu sözleşmelerde koyabileceklerini, ortaya çıkması muhtemel ihtilaflarla ilgili özel hükümler koymalarını, yapılan sözleşmelerdeki hükümleri dikkatle incelemelerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Bu bölümde, alıcı ile satıcı arasındaki ticari ilişkinin düzenlenmesindeki temel unsurlardan birisi olan ve satım sözleşmesinde de yer alan teslim şekilleri hakkında bilgilere yer verilmektedir:

II. INCOTERMS ® 2010

Merkezi Paris'te bulunan Uluslararası Ticaret Odası (ICC), uluslararası ticaret hareketlerinde anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları ve hukuksal ihtilafları ortadan kaldırmak ve böylece alıcı ile satıcının gereksiz yere para ve zaman kaybını önlemek amacıyla, alım-satım işlemlerine bazı kurallar getirmiş ve bu düzenlemeleri ilk kez 1936'da "INCOTERMS" adıyla yürürlüğe koymuş alıcı ve satıcının borçları listelenmiştir.

1936 yılından sonra 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000 ve en son 2010 yılında revizyona uğramıştır.

Son yenileme olan INCOTERMS ® 2010 01.01.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kapsamına malların teslimi (yeri ve zamanı) hasarın geçişi (yeri ve zamanı) masrafların paylaşımı, sigorta (sadece CIF ve CIP teslim şeklinde) ve belgeler (ithalat-ihracat işlemlerinde ve ulusal

güvenlik kontrollerinde ve elektronik iletişimde kullanılan) girmektedir. Kapsamının dışında ise dış ticarete ödeme şekilleri (peşin, akreditif, mal mukabili, vesaik mukabili vb), eşyanın mülkiyetinin geçişi, taşımaya ilişkin koşullar, sigorta (CIF ve CIP dışındaki teslim şekillerinde) sözleşmenin yerine getirilmemesi, uyuşmazlıkların çözümü bulunmaktadır.

INCOTERMS ® 2010 ile teslim şekillerinin sayısı 13'ten 11'e düşürülmüştür. (DAP ve DAT; DAF, DES, DEQ, DDU teslim şeklinin yerini almıştır.) İç ve dış ticarete kullanılmaya başlanmış ve hasarın geçişinde küpeştenin aşılması (gemide getirilmiştir) kavramına son verilmiştir. INCOTERMS ® 2010 kuralları tüm taşıma türlerini kapsayan (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP ve DDP) ve deniz ve içdeniz taşımalarına özgü (FAS, FOB, CFR, CIF) olmak üzere 2 sınıflandırmaya gidilmiştir. Teslim şekillerinin kullanımına ilişkin rehber açıklamalar yapılmıştır.

Teslim Şekilleri:

EXW: İşyerinde teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcının yükümlülüklerinin en az olduğu teslim şeklidir. Satıcı eşyayı kendi işyerinde, fabrikasında, deposunda teslim eder. Eşyanın alıcıya teslim yeri sebebiyle iç ticaret için uygundur. Bu sebeple satıcı bir yükleme ya da ihracat işlemi yapmak zorunda değildir. Teslimden itibaren tüm hasar ve masraflar alıcının sorumluluğuna geçer.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Alıcının

talebi üzerine satıcı eşyanın ihracı için belgeleri temin eder. Satıcının taşıma ve sigorta için herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Satıcı eşyayı belirlenen teslim noktasında yükleme yaptırmadan teslim etmelidir. Eşyayı teslim edene kadar tüm hasar satıcıya aittir.

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Alıcı eşyanın ihracı ile ilgili tüm masrafları ve belgeleri temin etmek zorundadır. Alıcının satıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar alıcıya aittir.

E: Eşyayı yüklemeyen teslim etmeyi ifade eder.

FCA: Taşıyıcıya masrafsız teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcı eşyayı kendi iş yerinde ya da belirlenen başka bir yerde alıcı tarafından belirlenen taşıyıcıya (yükleyerek) teslim eder. Bu sebeple konteyner taşımacılığı için idealdir. Bu teslimden de anlaşılacağı üzere taşıma sözleşmesi alıcının yükümlülüğündedir, ancak masrafları alıcıya ait olmak üzere de satıcı bu sözleşmeyi yapabilir. Eşya teslim edildikten sonra tüm hasar ve masraflar alıcıya geçer. Eşya teslim edilmeden önce ihraç edilmiş olacağı için ihracat masrafı satıcıya aittir.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Satıcı eşyanın ihracı için her türlü belge alımını ve masrafları üstlenmelidir. Satıcının alıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Satıcı eşyayı belirlenen yerde alıcı

tarafından sağlanan araca yükleyerek teslim etmelidir yada kendi taşıma aracından boşaltmadan alıcının tasarrufuna bırakması gerekmektedir. Eşyayı teslim edene kadar tüm hasar satıcıya aittir.

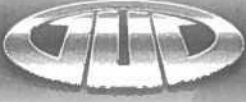
Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Alıcı eşyayı teslim aldıktan sonra eşyanın transiti ve ithali için tüm belge formalite ve masrafları üstlenmelidir. Alıcının eşyayı teslim aldıktan sonra taşıma ve sigorta sözleşmeleri kendine aittir. Alıcının satıcıya karşı sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar alıcıya aittir.

F: Yükleyerek teslim etmeyi ifade eder.

CPT: Taşıma ödenmiş olarak teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcı eşyayı taşıma masraflarını üstlenir ve sözleşmeyi yapar ve eşyayı belirlenen yere teslim edeceğini taahhüt eder. Satıcının yükümlülüğü eşyayı taşıyana teslim edene kadardır. Teslim edilen yere kadar masraflar satıcıya aittir ancak hasar ise taşıyıcıya eşya teslim edilene kadardır. Teslim öncesi tüm masraflar ve taşıma masrafları satıcıya aittir. Satıcının ihracat işlemleri bitirmesi gerektiğinden ihracat masrafları satıcıya aittir ancak gideceği ülkedeki ithalat masrafları için bir yükümlülüğü yoktur.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Satıcı eşyanın ihracı için her türlü belgeyi almalı ve masrafları üstlenmelidir. Satıcı eşyanın teslim edileceği yere kadar taşıma sözleşmesini yapmak zorundadır ancak alıcıya karşı bir sigor-

ta sözleşmesi yapmak zorunda değildir. Satıcı eşyayı kararlaştırılan yerde ve sürede eşyayı taşıyıcıya teslim etmelidir. Taşıyıcıya eşya teslim edilene kadar tüm hasardan satıcı sorumludur. Eşyanın varış yerinde boşaltılmasına kadar tüm masraflar satıcıya aittir bu masrafların içinde eşyanın boşaltılacağı yere kadar olan ihracat masrafları ve transit masrafları da dahildir.

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır.

Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar ve masraflar alıcıya aittir.

“C” ile başlayan teslim şekillerinde satıcının teslim yükümlülüğü taşıyıcıya eşyayı teslim ettiği yerde geçer.

CIP: Taşıma ve sigorta ödenmiş olarak teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcı eşyayı taşıyanı kendisi seçer. Satıcı eşyanın taşıma sözleşmesini yaparak eşyanın belirlenen yere teslim edilmesiyle yükümlüdür. Satıcı eşyanın taşınması sırasında oluşacak hasar için sigorta sözleşmesi yapmak zorundadır. Bu sigortanın kapsamı konusunda alıcı dikkatli olmak zorun-

“ Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar ve masraflar alıcıya aittir. ”

dadır. Tüm “C” li teslim şekillerinde olduğu gibi satıcının teslim yükümlülüğü eşyanın taşıyıcıya teslimi ile biter. Hasarın geçişi ve masrafların geçişi farklı yerlerde olur. Teslim edilen yere kadar masraflar satıcıya aittir ancak hasar taşıyıcıya eşya teslim edilene kadardır. Satıcının ihracat işlemleri bitirmesi gerektiğinden ihracat masrafları satıcıya aittir ancak gideceği ülkedeki ithalat masrafları için bir yükümlülüğü yoktur.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Satıcı eşyanın ihracı için her türlü belgeyi almalı ve masrafları üstlenmelidir. Satıcı eşyanın teslim edileceği yere kadar taşıma sözleşmesini ve sigortayı yapmak zorundadır. Eşyanın taşınması sırasında bir hasar olursa satıcının yaptığı sigortanın lehtarını alıcı olmalıdır. Satıcı kararlaştırılan yerde ve sürede eşyayı taşıyıcıya teslim etmelidir. Taşıyıcıya eşya teslim edilene kadar tüm hasardan satıcı sorumludur. Eşyanın varış yerinde boşaltılmasına kadar tüm masraflar satıcıya aittir.

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar ve masraflar alıcıya aittir.

DAT: Terminalde (Rıhtımda) teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcı eşyayı belirlenen yerde veya limanda belirlenen terminalde araçtan boşaltılmış olarak alıcıya teslim eder. Satıcı eşyanın teslim edileceği yere (rıhtım depo konteyner sahası) getirmesine kadar olan tüm masraf ve hasarı üstlenir. Satıcı eşyanın ihraç işlemlerini bitirir, ancak ithalat için bir yükümlülüğü yoktur.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Satıcı eşyanın ihracı için her türlü belgeyi almalı ve masrafları üstlenmelidir. Satıcı eşyanın teslim edileceği yere kadar taşıma sözleşmesini yapmak zorundadır ancak alıcıya karşı bir sigorta sözleşmesi yapmak zorunda değildir. Eşyayı belirlenen taşıma yerinde araçtan boşaltarak teslim etmek zorundadır. Hasar ve masrafların satıcıdan alıcıya geçişi teslim ile olur.

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı taşıma ve sigorta sözleşmesi yapma yükümlülüğü yoktur. Eşya teslim alındıktan sonra tüm hasar ve masraflar alıcıya aittir.

D: Satıcının teslim borcu yükümlülüğünün varış yerinde sona ereceğini ifade eder.

DAP: Belirlenen yerde teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. DAT teslim şekline göre tek farkı satıcı eşyayı taşıma aracından boşaltmadan teslim etmekle yükümlüdür.

INCOTERMS ® 2010 yer alan DAP ve DAT teslim şekli INCOTERMS ® 2000 deki DAF, DES, DEQ, DDU teslim şeklinin yerini almıştır.

DDP: İthalat gümrük işlemleri bitirilmiş olarak teslim

Taşıma türü ne olursa olsun kullanılabilir. Birden fazla taşıma türüne de konu olabilir. Satıcı belirlenen yere eşyanın ithali ile ilgili işlemleri bitirmiş olarak eşyayı taşıma aracından boşaltılmaya hazır olarak teslim etmekle yükümlüdür. Tüm ithalat ve ihracat masraflarını ve formalitelerini satıcı üstlenir. EXW teslim şeklinde satıcı sorumluluğu en az iken, DDP teslim şeklinde satıcı sorumluluğu en fazladır.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. Satıcı ihraç ve ithal için her türlü işlemi ve masrafları üstlenir. Satıcı taşıma sözleşmesi yapmak zorundadır, ancak alıcıya karşı herhangi bir sigorta sözleşmesi yapmak zorunda değildir. Satıcı eşyayı belirlenen yerde taşıma aracından boşaltılmaya hazır teslim etmekle yükümlüdür. Eşya teslim edilene kadar hasar ve masraflar alıcıya aittir.

FAS: Gemi doğrultusunda masrafsız teslim

Sadece deniz ve iç deniz taşımalarında kullanılmalıdır. Satıcı eşyayı belirlenen yükleme limanında alıcı tarafından seçilen geminin doğrultusunda (örn. Rıhtımda) bırakarak teslim etmesi anlamına gelmektedir. Eşyanın konteynerde olması halinde gemi doğrultusunda değil de terminalde teslim edilir bu durumda bu teslim şekli değil FCA teslim şekli kullanılmalıdır. Eşya teslim edildiği anda hasar ve masraflar alıcıya

geçer. İhracat işlemi satıcı tarafından yerine getirilir.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. İhraçla ilgili işlemler satıcının yükümlülüğündedir. Satıcının taşıma sözleşmesi ve sigorta yapma yükümlülüğü yoktur. Satıcı eşyayı alıcı tarafından belirlenen yükleme noktasında teslim etmekle yükümlüdür. Eşyanın teslimi ile hasar ve masraflar alıcıya geçer

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Taşıma sözleşmesini alıcı yapmak zorundadır ancak satıcıya karşı sigorta yapma zorunluluğu yoktur. Teslim alınan eşyanın hasar ve masrafları alıcıya aittir.

FOB: Gemide masrafsız teslim

Sadece deniz ve iç deniz taşımalarında kullanılmalıdır. Satıcı eşyayı yükleme limanında alıcının belirlediği gemide teslim etmelidir. Eşyanın konteynerde olması halinde bu teslim şekli değil FCA teslim şekli kullanılmalıdır. Eşya gemide teslim edildiği anda hasar ve masraflar alıcıya geçer. İhracat işlemi satıcı tarafından yerine getirilir.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. İhraçla ilgili işlemler satıcının yükümlülüğündedir. Satıcının taşıma sözleşmesi ve sigorta yapma yükümlülüğü yoktur. Satıcı eşyayı alıcı tarafından belirlenen gemide teslim etmekle yükümlüdür. Eşyanın teslimi ile hasar ve masraflar alıcıya geçer.

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorum-

luluk alıcıya aittir. Taşıma sözleşmesini alıcı yapmak zorundadır ancak satıcıya karşı sigorta yapma zorunluluğu yoktur. Teslim alınan eşyanın hasar ve masrafları alıcıya aittir.

CFR: masraflar ve navlun ödenerek teslim

Sadece deniz ve iç deniz taşımalarında kullanılmalıdır. Satıcı eşyayı masraflar ve navlunu ödeyerek gemide teslim eder. Eşyaya ilişkin hasar ve masraflar eşya gemide bulunduğu anda alıcıya geçer. Satıcı eşyanın varış limanına getirilmesi için taşıma sözleşmesi yapar, masrafları ve navlunu öder. CPT, CIP, CFR ve CIF teslim şekillerinde satıcının teslim yükümlülüğü eşyanın varış yerinde değil taşıyıcıya teslim ettiğinde geçer. Hasarın geçişi ve masrafların geçişi farklı yerlerde olur. Satıcı eşyayı gemiye yüklemeye önce teslim edecekse bu teslim şekli uygun olmayabilir. Yani eşya konteynerdeyse bu teslim şekli uygun olmayıp CPT teslim şekli kullanılmalıdır. Eşya gemide teslim edileceği için ihracat işlemleri satıcı tarafından bitirilmelidir.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. İhraçla ilgili işlemler satıcının yükümlülüğündedir. Varış limanına kadar olan taşımayı ve bunla ilgili sözleşmeyi satıcı yapmalıdır ve satıcının alıcıya karşı sigorta yapmak zorunda değildir. Satıcı eşyayı gemide teslim etmek zorundadır. Hasar eşya teslim edildiği anda alıcıya geçer. Eşyanın boşaltılacağı limana kadar masraflar satıcıya aittir. (boşaltma masrafları dahil)

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı bir taşıma sözleşmesi ve sigorta yükümlülüğü yoktur.

Eşyayı teslim aldıktan sonra hasarı alıcı üstlenir. Ancak eşyanın teslim alınmasından sonra masraflar alıcıya aittir.

CIF: Masraflar, sigorta ve navlun ödenerek teslim

Sadece deniz ve iç deniz taşımalarında kullanılmaktadır. Satıcı eşyayı masraflar sigorta ve navlunu ödeyerek gemide teslim eder. Eşyaya ilişkin hasar ve masraflar eşya gemide bulunduğu anda alıcıya geçer. Satıcı eşyanın varış limanına getirilmesi için taşıma sözleşmesi yapar, masrafları ve navlunu öder. Ayrıca eşyanın taşınmasında oluşabilecek hasar için satıcı sigorta sözleşmesi yapmalıdır. CPT, CIP, CFR ve CIF teslim şekillerinde satıcının teslim yükümlülüğü eşyanın varış yerinde değil taşıyıcıya teslim ettiğinde geçer. Hasarın geçişi ve masrafların geçişi farklı yerlerde olur. Satıcı eşyayı gemiye yüklemeye başlamadan önce teslim edecekse bu teslim şekli uygun olmayabilir. Yani eşya konteynerdeyse bu teslim şekli uygun olmayıp CIP teslim şekli kullanılmalıdır. Eşya gemide teslim edileceği için ihracat işlemleri satıcı tarafından bitirilmelidir.

Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. İhraç-

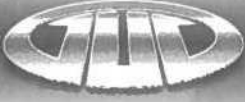
“ Satıcı satım sözleşmesi uyarınca faturayı ve gereken belgeleri vermek zorundadır. İhraçla ilgili işlemler satıcının yükümlülüğündedir. Varış limanına kadar olan taşımayı ve sigortayı satıcı yapmalıdır. Satıcı eşyayı gemide teslim etmek zorundadır. Hasar eşya teslim edildiği anda alıcıya geçer. Eşyanın boşaltılacağı limana kadar masraflar satıcındır. ”

la ilgili işlemler satıcının yükümlülüğündedir. Varış limanına kadar olan taşımayı ve sigortayı satıcı yapmalıdır. Satıcı eşyayı gemide teslim etmek zorundadır. Hasar eşya teslim edildiği anda alıcıya geçer. Eşyanın boşaltılacağı limana kadar masraflar satıcındır. (boşaltma masrafları dahil)

Alıcı ise malın bedelini ödemek zorundadır. Eşyanın ithali için her türlü masraf ve sorumluluk alıcıya aittir. Alıcının satıcıya karşı bir taşıma sözleşmesi ve sigorta yükümlülüğü yoktur. Eşyayı teslim aldıktan sonra hasarı alıcı üstlenir. Ancak eşyanın teslim alınmasından sonra masraflar alıcıya aittir.

Sonuç:

Yukarıda belirtilen açıklamalar doğrultusunda eşyayı kimin taşıyacağı, eşyanın teslim yeri, deniz yoluyla mı ya da başka bir şekilde mi taşınacağı ve sigorta yapılıp yapılmayacağı göz önünde bulundurularak rehber açıklamalar çerçevesinde INCOTERMS ® 2010 tespit edilmeli ve satım sözleşmesine atıf yapılarak konulmalıdır. Teslim yer ve limanının açıkça belirlenmesi çok önemlidir. INCOTERMS ® 2010 kapsamında olmayan kurallar mevcutsa bunların satım sözleşmesinde düzenlenmesi gerekmektedir.

GÜMRÜK MEVZUATINDA DOLAYLI TEMSİL MÜESSESESİ VE DOLAYLI TEMSİLCİNİN SORUMLULUĞU

İşıl Emine AVCI

Gümrük Uzmanı
isile@gumruk.gov.tr

Temsil, bir kişinin sahip olduğu yetkiye dayanarak temsil ettiği kişinin adına ve hesabına ya da kendi adına ve temsil ettiği kişi hesabına işlem yapmasıdır. Temsil müessesesi, bu konuda yetkiye sahip olunup olunmaması çerçevesinde yetkili ve yetkisiz temsil; yetkiye dayanan temsil de, yetkinin kullanılması bakımından doğrudan ve dolaylı temsil; yetkinin kaynağı bakımından da kanuni ve iradi temsil olmak üzere üç farklı sınıflandırma altında incelenebilir. Doğrudan temsilde, temsilci üçüncü kişi ile herhangi bir işlem yaparken bu işlemi temsil ettiği kişinin adına ve hesabına yapar ve bu durumda, işlemin bütün sonuçları üçüncü kişi ile temsil edilen arasında olur. Dolaylı temsilde ise temsilci, işlemi temsil ettiği kişi için ancak, kendi adına

yapar. Dolaylı temsilde işlemin bütün sonuçları temsilci ile üçüncü kişi arasındadır ve burada, ilki temsilciyle üçüncü kişi arasında, ikincisi ise yine temsilciyle temsil edilen arasında olmak üzere iki işlem vardır.¹

27/10/1999 tarihli, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda, yetkili temsil kapsamında hem doğrudan temsilin hem de dolaylı temsilin, gümrük işlemlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılabilmesi hüküm altına alınmıştır. Adı geçen Kanun'un 5'inci maddesi uyarınca, bütün kişiler gümrük mevzuatı dahilinde gerçekleştirecekleri işlemleri için temsilci tayin edebilirler. Bu tem-

¹ http://www.butunavukatlar.com/temsil_turleri.html

silciler, başkasının adına ve hesabına hareket eden doğrudan temsilciler olabileceği gibi, kendi adına ancak, başkasının hesabına hareket eden dolaylı temsilciler de olabilir.

Gümrük mevzuatı uyarınca, dolaylı temsil yoluyla gümrük işlemlerinin takibi sadece, hesabına hareket edilen kişi tarafından verilen noter tasdikli vekaletnameyi haiz

gümrük müşavirleri tarafından yapılabilmektedir. Bununla birlikte, 18/6/2009 tarihli, 5911 sayılı Kanun değiştirilen Gümrük Kanunu'nun 225'inci maddesi uyarınca, posta ve hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler de, taşıdıkları eşyanın gümrük işlemlerini dolaylı temsilci sıfatıyla gerçekleştirebilmektedirler. Ancak, mevzuatta yapılan bu yeni düzenleme mevcut durumda büyük bir değişiklik yaratmamıştır. Çünkü, posta idaresi ve hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler yalnızca, 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen eşyanın gümrük işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Ayrıca, hızlı kargo şirketlerinin bu yetkiyi alabilmek için bünyelerinde bir gümrük müşaviri istihdam etmeleri zorunlu kılınmıştır.

Gümrük mevzuatı ile gümrük müşavirlerine, eşyanın ilgili gümrük rejimine tabi tutulması, vergilerinin ödenmesi, eşyanın teslim alınması ve vergilerin geri verilmesi durumu doğduğunda söz konusu vergilerin gümrük idaresinden istenmesi dahil her türlü gümrük işlemini

“ Başka bir kişiye ait eşya üzerinde bu kadar geniş yetkilerle hareket eden kişilerin doğal olarak söz konusu işlemlerden doğacak yükümlülükleri yerine getirme ve borçları ödeme sorumlulukları da bulunmaktadır. ”

takip ederek sonuçlandırma yetkisi verilmiştir. Başka bir kişiye ait eşya üzerinde bu kadar geniş yetkilerle hareket eden kişilerin doğal olarak söz konusu işlemlerden doğacak yükümlülükleri yerine getirme ve borçları ödeme sorumlulukları da bulunmaktadır.

Gümrük Kanunu'nun 181'inci maddesinin ikinci fıkrası ile ithalatta gümrük

yükümlülüğü doğması durumunda beyan sahibi yükümlü olarak tespit edilmiş ve devamında da dolaylı temsil durumunda hesabına beyanda bulunan kişinin yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Yine, Gümrük Yönetmeliği'nin 563'üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, gümrük müşavirleri, imzaladıkları beyanname ile ilgili cezai hükümlerin uygulanması açısından beyannameye belirtilen bilgiler ile beyannameye ekli belgelerin doğruluğundan ve ilgili rejimin gerektirdiği bütün yükümlülüklerle uyulmasından sorumludur.

Yukarıda bahsedilen Kanun ve Yönetmelik maddeleri gereğince, gümrük müşaviri tarafından gümrük işlemleri takip edilen herhangi bir eşya sebebiyle bir vergi ödeme yükümlülüğü doğduğunda, söz konusu verginin ödenmesinden eşya sahibi ile birlikte gümrük müşaviri de sorumludur. Bu sebeple, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 197'nci maddesi uyarınca hiç alınmayan veya noksan alınan bir verginin tahakkuk zamanaşımı süresi içinde idarece fark edilmesi durumunda eşya sahibi ile bir-

likte gümrük müşavirine de gümrük vergileri ve para cezalarına ilişkin tebligat çıkarılmaktadır. Gümrük idaresinin, gerek Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri, gerekse 22/04/1926 tarihli, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun müşterek borçluların sorumluluğuna ilişkin

142'nci maddesinde geçen "alacaklının, borcun tamamının veya bir kısmının ifasını, dilerse borçluların hepsinden, dilerse yalnız birinden isteyebileceği ve borçluların sorumluluğunun, borcun tamamı ödeninceye kadar devam edeceği" hükmü gereğince, bir gelir eksikliğini hem asıl sorumludan hem de müteselsil sorumlu olan dolaylı temsilcisinden isteme hakkı bulunmaktadır. Bu çift taraflı gelir eksikliğini takibatı ile amme alacağının tahsilinin garanti altına alınması amaçlanmaktadır.

Diğer taraftan, söz konusu çift yönlü takibat, gümrük idaresi ve takibe alınan gümrük müşavirleri açısından bir takım sıkıntılara neden olmaktadır. Bir alacağa karşılık iki ayrı idari işlem tesis edilmesi ve akabinde söz konusu işlemin yükümlüler tarafından itiraz ve dava konusu edilmesi durumunda, aynı beyanname konusu alacak için gümrük idaresi tarafından mükerrer kararlar ve savunmalar hazırlanmakta

“ Gümrük idaresinin, bir gelir eksikliğini hem asıl sorumludan hem de müteselsil sorumlu olan dolaylı temsilcisinden isteme hakkı bulunmaktadır. ”

ve davaların idare aleyhine sonuçlanması halinde ise iki kez avukatlık ücreti ile yargılama ve harç gideri ödenmektedir. Bu uygulama amme alacağının tahsilini garanti altına almak açısından bakıldığında mantıklı görünmekle beraber, tek bir borç sebebiyle hem eşya sahibinin hem de müşavirin gümrük idaresi tarafından takibe alınması idare açısından fazladan emek, para ve zaman harcanması sonucunu doğurmaktadır.

Gelir eksikliğini tespit edilmesi halinde düzenlenen ek tahakkukların hem asıl yükümlü olan eşya sahibine hem de beyanname imzası bulunan gümrük müşaviri ya da tüzel kişilik gümrük müşavirliği şirketine tebliğ edilmesi, bu tebligata karşılık sadece asıl yükümlünün itirazda bulunması ve asıl yükümlünün yaptığı itirazın kendisi açısından da sonuç doğuracağı düşüncesi ile dolaylı temsilcinin itirazda bulunmaması nede-

“ Tek bir borç sebebiyle hem eşya sahibinin hem de müşavirin gümrük idaresi tarafından takibe alınması idare açısından fazladan emek, para ve zaman harcanması sonucunu doğurmaktadır. ”

niyle ortaya çıkan durum ise bahsedilen çift taraflı takibatın diğer bir olumsuz sonucudur. Gümrük mevzuatına yeterince nüfuz edememiş olan gümrük müşavirinin, asıl yükümlü tarafından yapılan itirazın kendisi içinde sonuç doğuracağı düşüncesi ile hiçbir şey yapmaması, gümrük müşaviri ya da tüzel kişilik gümrük müşavirliği şirketi açısın-

dan gelir eksiği tahakkunun kesinleşmesine sebebiyet vermekte ve müşavir açısından idari itiraz ve dava yolu kapanmaktadır.

Diğer taraftan, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 181'inci maddesi ikinci fıkrasında yer alan "...*Dolaylı temsilde, temsilcinin yükümlülüğü, beyanda kullanılan verilerin yanlış olduğunu bildiği veya mesleği icabı ve mutata olarak bilmesi gerektiği durumlarla sınırlıdır...*" hükmü ile 229'uncu maddesi ikinci

fıkrasında yer alan "...*Gümrük müşavirliğinin bir tüzel kişilik olması halinde, gümrük beyanname-si veya beyanname kabul edilen diğer belgeler üzerine imzasını atmış olanların vergi kaybına neden olan durumu bildiği veya bilmesi gerektiği hallerde, bunlar gümrük idaresine karşı bağlı buldukları tüzel kişilikle birlikte müteselsilen sorumlu olurlar...*" hükmü uyarınca, gümrük müşaviri veya gümrük müşavirinin bağlı bulunduğu tüzel kişilik nezdinde gelir eksiği ve para cezası takibatına geçilebilmesi için, öncelikle ilgili gümrük idaresi tarafından gümrük borcunu doğuran durumun, gümrük müşavirinin bildiği veya mesleği icabı ve mutata olarak bilmesi gerektiği durumlardan olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

Ancak, gümrük müşavirlerinin sorumlu tutulabilecekleri durumların tek tek tespiti müm-

“*Dolaylı temsil durumunda temsilciye yapılacak tebligattan önce temsilcinin, beyanda kullanılan verilerin yanlış olduğunu bilip bilmediği veya mesleği icabı ve mutata olarak bilmesi gerekip gerekmediği hususunun, ilgili gümrük idaresince araştırılması gerekmektedir.*”

müşavirinin takip sorumluluğunun dışına çıkmış olan bu eşya dolayısıyla ve cezanın şahsiliği prensibi sebebiyle, gümrük müşavirinin söz konusu eşyadan kaynaklanan gelir eksiğinden sorumlu tutulamayacağı oldukça açıktır.

Zira, gümrük müşavirinin sorumluluğunun tespiti konusundaki uygulama yöntemi 22/04/2011 tarihli, 27913 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tahsilat İşlemleri Gümrük Genel Tebliği (Seri No.1)'nin 4'üncü maddesinin dördüncü fıkrası ile belirlenmiş ve dolaylı temsil durumunda temsilciye yapılacak tebligatlardan önce temsilcinin, beyanda kullanılan verilerin yanlış olduğunu bilip bilmediği veya mesleği icabı ve mutata olarak bilmesi gerekip gerekmediği hususunun, ilgili gümrük idaresince araştırılacağı ve gelir eksiğine sebep olan durumun temsilci tarafından bilinmesi gerekti-

kün bulunmadığından, bu sorumluluğun tespiti her zaman gümrük idaresi açısından kolay olmamaktadır. Bununla birlikte, örneğin, dahilde işleme rejimi kapsamında ithal edildikten sonra sahibine teslim edilen eşya veya yatırım teşvik belgesi kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilerek ithalat işlemi tamamlandıktan sonra teslim edilen eşya ile ilgili olarak, tabii tutulduğu işlem veya rejimin şartlarının ihlali sonucu, sonradan bir gümrük borcu doğması halinde, gümrük

ğine karar verilmesi durumunda yükümlü ile birlikte temsilciye de tebligat çıkarılacağı hususu hükmüne bağlanmıştır.

Gümrük borcunu doğuran olayın, gümrük müşavirinin bildiği veya bilmesi gereken durumlardan olup olmadığının tespitinin gümrük idarelerince yapılması ve bu tespit sonucuna göre gelir eksikliğinin gümrük müşaviri nezdinde takibine başlanıp başlanmayacağına karar verilmesine ilişkin düzenleme, aynı beyanname konusu gelir eksikliği ile ilgili olarak yapılan çift taraflı takibat nedeniyle yaşanan sıkıntıları azaltacak gibi görünse de, dolaylı temsil müessesesi ile müteselsil sorumluluğun bir arada bulunması gümrük müşavirinin sorumlu tutulamayacağı olay sayısını bir hayli düşürmektedir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu uyarınca gümrük müşavirlerinin, temsil görevini dolaylı temsil şeklinde ifa edebilmeleri nedeniyle uygulamada yaşanan sorunlara alternatif çözüm önerileri üretebilmek amacıyla, gümrük temsilinin AB Gümrük Mevzuatında ne şekilde ele alındığının ve bazı AB üyesi ülkelerin bu konudaki uygulamalarının ne şekilde olduğunun incelenmesi yararlı olacaktır.

Topluluk Gümrük Kodunu oluşturan 2913/92 sayılı Konsey Tüzüğü'nün "Temsil hakkı" baş-

**“ Modernize
Gümrük Kodu
ve Topluluk Gümrük
Kodu ile üye ülkelere
tanınan, gümrük
temsilini doğrudan veya
dolaylı olarak sınırlama
yetkisi ile temsilcinin
faaliyet gösterdiği üye
ülkede ikamet ediyor
zorunluluğu
kaldırılmaktadır. ”**

lıklı 5'inci maddesi "(1) Madde 64(2)'de yer alan şartlar altında ve Madde 243(2)(b) çerçevesinde benimsenen hükümlere tabi olarak, bütün kişiler, gümrük mevzuatı ile öngörülen tasarrufları ve işlemleri gerçekleştirmek üzere gümrük idarelerindeki işleri için bir temsilci tayin edebilirler.

(2) Söz konusu temsil; temsilcinin bir başka kişinin ad ve hesabına hareket ettiği doğrudan temsil şeklinde veya temsilcinin kendi adına veya başkası

hesabına hareket ettiği dolaylı temsil şeklinde olabilir. Üye ülke gümrük beyannamesi verme hakkını, doğrudan temsil ile veya dolaylı temsil ile sınırlandırabilir.

"Temsilci, söz konusu ülke içinde faaliyet gösteren gümrük komisyoncusu olmalıdır" hükmünü amirdir. Yine mezkur Kod'un 201'inci maddesinde ise "Borçlu beyan sahibidir. Dolaylı temsil durumunda, hesabına beyanda bulunulan kişi de borçludur.

Birinci paragrafta belirtilen rejimlerden birisi için verilen beyannamede yer alan bilgilerin, gümrük vergilerinin kısmen veya tamamen alınmamasına sebep olması durumunda bu bilgileri sağlayan kişiler de ve bu bilgilerin yanlış olduğunu bilen veya bilmesi gereken kişiler de yürürlükteki ulusal mevzuat dahilinde borçlu olarak addedilebilirler." denilmektedir.

Yukarıda bahsedilen hükümler, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 5'inci ve 181'inci maddesinde aynen yer almakla beraber, Türk Gümrük Kanunu'nun 181/2 maddesinde yer alan dolaylı temsilcinin sorumluluğunun bildiği veya bilmesi gereken durumlarla sınırlandırılması hususu ise Topluluk Gümrük Kodu'nda yer almayan bir hükümdür.

Topluluk Gümrük Kodunun yerini alacak olan Modernize Gümrük Kodunu oluşturan 450/2008 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü'nün "Gümrük temsili" başlıklı 11'inci maddesinde yer alan "(1) Bütün kişiler gümrük işlemleri için bir temsilci tayin edebilirler. Temsil, temsilcinin bir başka kişinin ad ve hesabına hareket ettiği doğrudan temsil şeklinde veya temsilcinin kendi adına veya başkası hesabına hareket ettiği dolaylı temsil şeklinde olabilir. Gümrük temsilcinin Topluluk Gümrük Bölgesinde ikamet ediyor olması gerekir." hükmü ile Topluluk Gümrük Kodu ile üye ülkelere tanınan, gümrük temsilini doğrudan veya dolaylı olarak sınırlama yetkisi ile temsilcinin faaliyet gösterdiği üye ülkede ikamet ediyor zorunluluğu kaldırılmaktadır.

Gümrük temsiline ilişkin olarak Topluluk Gümrük Kodu'nda yer alan hükümlerin uygulanmasında ise üye ülkeler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Polonya'da gümrük müşavirleri, hem dolaylı hem de doğrudan temsilci olarak tayin edilebilmekte; temsilname, temsilciyi atayan kişi tarafından gümrük idaresine verilmektedir.²

Diğer taraftan Fransa'da, doğrudan temsil sadece gümrük müşavirleri tarafından ifa edi-

lebilirken, dolaylı temsil müessesesi ise Topluluk Gümrük Bölgesinde yerleşik tüm gerçek ve yasal kişilere açıktır.³

Yine, Finlandiya'da gümrük müşavirleri doğrudan ya da dolaylı temsilci olup olmamayı kendileri seçebilmekte, gümrük müşavirlerinin çoğunluğu doğrudan temsilci olmayı yeğlerken, temsil edilenin talep etmesi durumunda dolaylı temsilci olarak da temsil görevini yerine getirebilmektedirler.⁴

İrlanda da ise temsilcilerin büyük çoğunluğu -ki bunlar gümrük müşavirleri veya nakliye acenteleri olmaktadır- doğrudan temsilci olarak hizmet vermekte ancak, temsilcinin, temsil olunan kişi tarafından uygun bir biçimde yetkilendirilmiş olması hususuna azami dikkat gösterilmektedir. Zira, temsilci geçerli bir vekaletnameye sahip değilse, beyan sahibi olarak doğacak tüm gümrük borçlarından sorumlu tutulmaktadır.⁵

Her ne kadar gümrük temsili ile ilgili olarak Topluluk Gümrük Kodu'nda yer alan hükümlerle 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda yer alan hükümler aynı olsa da uygulamada oluşan farklılıkların, Türk Gümrük İdaresinin ve Türkiye'de yerleşik gümrük müşavirlerinin bu konuda yaşadıkları sorunların asıl sebeplerinden biri olduğu görülmektedir. Topluluk Gümrük Kodunun 5 inci maddesi ile üye ülkelere tanınan gümrük temsilini doğrudan veya dolaylı olarak sınırlama yetkisi, pek çok AB Üyesi Ülkede gümrük müşavirlerinin lehine olacak şekilde doğrudan temsilin seçilmesi yönünde kullanılmışken, Türkiye'de gümrük müşavirleri dolaylı temsilci

² Ewa Biezuńska, e-posta, 16.06.2011

³ Christine DUBOIS, e-posta, 13.06.2011

⁴ Tom FERM, e-posta, 08.06.2011

⁵ Frank O'Duffy, e-posta, 07.06.2011

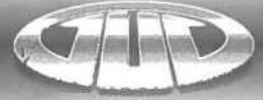

olarak belirlenmişlerdir. AB Üyesi Ülkelerin uygulamalarına paralel olacak biçimde, ülkemizde de gümrük müşavirliği kurumunu, dolaylı temsilci statüsünden doğrudan temsilci statüsüne geçirmek, gümrük idaresini çift taraflı takibattan kurtaracağı gibi, daha adil bir gelir eksikliği ve para cezası takibatı sisteminin kurulmasını sağlayacaktır. Bu sayede gümrük borcu asıl yükümlüden takip ve tahsil edilecek, borcun gümrük müşavirinin hatasından kaynaklanması halinde ise asıl yükümlü bu borcu müşavirden alabilecektir.

**“ Pek çok
AB Üyesi
Ülkede gümrük
müşavirleri doğrudan
temsilci iken, Türkiye
dolaylı temsilci
olarak hizmet
sağlamaktadırlar. ”**

KAYNAKÇA

- 27/10/2010 tarih 4458 sayılı Gümrük Kanunu.
- 07.10.2009 tarih ve 27369 sayılı R.G. yayımlanan 2009/15481 sayılı 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar.
- 07/10/2009 tarih ve 27369 (mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Gümrük Yönetmeliği.
- 22/04/2011 tarihli, 27913 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tahsilat İşlemleri Gümrük Genel Tebliği (Seri No.1).

İHRACATÇIYA BÜYÜK AVANTAJ: ANTREPOLARIN LOJİSTİK MERKEZ OLARAK KULLANILMASI

Sinan AKYÜZ

Gümrük Uzmanı
sinana@gumruk.gov.tr

Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanan ve 13.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren 2011/1 ve 2011/2 sayılı İthalatta Korunma Önlemlerine İlişkin Tebliğlerle hazır giyim ve dokuma kumaşlarında %40'lara varan oranlarda ek gümrük vergisi niteliğinde geçici önlem getirilmiştir. Söz konusu Tebliğlere göre, hazır giyim ve dokuma kumaşta ek vergi, soruşturmanın süreceği 9 ay boyunca

“ *Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanan ve 13.01.2011 tarihinde yürürlüğe giren 2011/1 ve 2011/2 sayılı İthalatta Korunma Önlemlerine İlişkin Tebliğlerle hazır giyim ve dokuma kumaşlarında % 40'lara varan oranlarda ek gümrük vergisi niteliğinde geçici önlem getirilmiştir.* ”

ca yürürlükte olacak ve ithalatçılardan mallarını gümrükten çekerken söz konusu oranlarda vergi miktarı için teminat alınacaktır.

2011/1 sayılı Tebliğ'in kapsamı:

Uygulanan Eşya; 51, 52, 54 ve 55'inci Fasıldaki (51.11, 51.12, 52.08, 52.09, 52.10, 52.11, 54.07, 54.08, 55.12, 55.13, 55.14, 55.15 ve

55.16 gümrük tarife pozisyonlu) **dokuma kumaşları**

Uygulanan Önlem: Geçici Korunma Önlemi olarak gümrük vergisi artışı, bunun da teminat olarak alınması

2011/2 sayılı Tebliğ'in kapsamı:

Uygulanan Eşya; 61 ve 62'nci fasıldaki (61.01, 61.02, 61.03, 61.04, 61.05, 61.06, 61.07, 61.08, 61.09, 61.10, 61.12, 62.01, 62.02, 62.03, 62.04, 62.05, 62.06, 62.07, 62.08 ve 62.11 gümrük tarife pozisyonlu) **hazır giyim eşyası**

Uygulanan Önlem: Geçici Korunma Önlemi olarak gümrük vergisi artışı, bunun da teminat olarak alınması

Kuşkusuz bu düzenlemelerin amacı, belirtilen kapsamdaki eşyanın ithalatına ek vergi koymak suretiyle yerli sanayiciyi korumaktır. Ancak bu düzenlemeler, perakende sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü mevcut uygulamada, perakende sektöründe faaliyette bulunan marka sahibi şirketler, yurt dışında ürettikleri ürünleri önce ülkemize vergilerini ödeyerek ithal etmekte, daha sonra burada vergileri ödenmiş mevcut serbest dolaşımda bulunan diğer eşya ile birlikte paketleyerek yurt dışına göndermektedirler. Örneğin, Çin'den gömlek getirip, Türkiye'de üretilen kravatla birleştirip bir set haline getirerek Rusya'ya ihraç etmektedirler. Bu durumda, Çin'den getirilen ancak Türkiye'de iç pazara sunulmayan gömleğin de vergisinin ödenmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtilen Tebliğlerle %40'lara varan oranda ek vergi getirilince firmaların maliyetleri daha da yükselmiş ve uluslararası arenada kar marjı

düşük olan sektörün rekabet gücü önemli ölçüde zayıflamıştır.

Örnek bir hesaplama yaparsak;

Mevcut uygulamada ithal eşyası, gümrük vergileri ödenerek serbest dolaşıma sokulduktan sonra mevcut milli eşya ile birlikte paketlenmektedir. Buna göre, ithal eşyasının kıymetinin 100 TL olduğu, gümrük vergisinin %12 ve KDV'nin %8 olduğu bir durumda, yaklaşık 22 TL vergi yükü oluşmaktadır. (Vergilendirmeye diğer unsurlar dahil edilmemiştir.)

MEVCUT DURUM

EŞYA KİYMETİ (TL)	GÜMRÜK VERGİSİ (DİĞER ÜLKELER)	KDV	VERGİ YÜKÜ	ORAN
100	%12	%8	12+9,6	~%22

Yukarıda belirtilen Tebliğlerle %40'lara varan ek gümrük vergisi şeklinde geçici önlem getirildiğinde, yani korunma önlemi sonucunda, 100 TL kıymetindeki ithal eşyası için yaklaşık 64 TL vergi yükü oluşmaktadır.

KORUNMA ÖNLEMİ SONRASINDAKİ DURUM

EŞYA KİYMETİ (TL)	GÜMRÜK VERGİSİ	EK VERGİ	KDV	VERGİ YÜKÜ	ORAN
100	%12	%40	%8	12+40+12,16	~%64

Hesaplama, KDV'nin ihracat sonrasında iade alınacağı hususunu da dikkate alırsak net vergi yükü %56 olarak hesaplanmaktadır.

Perakende sektörü verilerine göre, ülkemizin 2010 yılındaki toplam tekstil ithalatı 12 milyar \$ civarında olup, bunun yaklaşık %50'si sektörün kendisi tarafından ithal edilmektedir. Yine ithal edilen bu ürünlerin yarısı da tekrar sektör tarafından ihraç edilmektedir. Dolayısıyla, 3 milyar \$ tutarındaki eşya, yurt içinde kalmasına, ihraç edilmesine rağmen vergisi ödenmektedir. Bu durumda, koruma önlemi sonucunda oluşan uygulamanın maliyeti yaklaşık 1,5 milyar \$ olarak hesaplanmaktadır.

“ Gümrük vergileri ödenmemiş ithal eşyası ile milli eşyanın pazara sunuma hazır hale getirilebilmesi için gerekli olan paketleme ve birleştirme işlemlerinin firmaların doğrudan kendi fabrika sahaları veya paketleme ünitelerinde yapılabilmesine olanak sağlanmıştır. ”

Gümrük Müsteşarlığınca hazırlanan Yönetmelik değişikliği, 23.05.2011 tarih ve 27942 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Devlet Bakanı Hayati YAZICI, Gümrük Müsteşarı Ziya ALTUNYALDIZ, Gümrükler Genel Müdürü Remzi AKÇİN ve beraberindeki Gümrük Müsteşarlığı yetkilileri, aynı gün İstanbul Swiss Otelde, TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi), İHKİB (İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği), BMD(Birleşmiş Markalar Derneği), AMPD (Alışveriş

Oluşan bu maliyet üzerine, Gümrük Müsteşarlığı sektörle bir araya gelip bir eylem planı oluşturdu ve perakende sektörünün, getirilen ek gümrük vergisi uygulamasından zarar görmemesi için Gümrük Yönetmeliği’nde birtakım hayati değişiklikler gerçekleştirdi. Yapılan değişikliklerle, sektör üzerindeki %55’ler civarındaki vergi yükü sıfıra indirilmiştir. Böylece, bir taraftan getirilen ek vergi ile yerli üretici korunurken, diğer taraftan yapılan Gümrük Yönetmeliği değişiklikleri ile de ihracat ve transit ticaret teşvik edilmiştir.

YENİ DÜZENLEME İLE ORTAYA ÇIKAN DURUM

EŞYA KIYMETİ (TL)	GÜMRÜK VERGİSİ	KDV	VERGİ YÜKÜ	ORAN
100	%0	%0	0	%0

Merkezi ve Perakendeciler Derneği) Başkanlarının da hazır bulunduğu bir basın toplantısı gerçekleştirilerek, yapılan yönetmelik değişikliklerini kamuoyuna duyurdu.

Peki, söz konusu yönetmelik değişikliği ile neler getirildi? Perakende sektörü yapılan değişikliklerle nasıl desteklendi? Bunlara kısaca değinmek gerekirse:

- 1. Gümrük vergileri ödenmemiş ithal eşyası ile milli eşyanın pazara sunuma hazır hale getirilebilmesi için gerekli olan paketleme ve birleştirme işlemlerinin firmaların doğrudan kendi fabrika sahaları veya paketleme ünitelerinde yapılabilmesine olanak sağlanmıştır.**

Bilindiği üzere, bundan önce paketleme işlemleri elleçleme olarak tabir edilen “eşyanın güm-

rük gözetimi altında asli nitelikleri değiştirilmeden istiflenmesi, yerinin değiştirilmesi, kaplarının yenilenmesi" gibi işlemler kapsamında değildi. Yapılan değişikliklerle,

- ✓ Öncelikle paketleme işlemini elleçleme faaliyetleri arasına dahil edilmiş,
- ✓ Bu elleçleme işlemlerinin antrepolar dışında firmaların kendilerine ait tesislerde yapılabilmesine olanak sağlanmış,
- ✓ İthal eşyasının koruma önlemleri ve ek mali yükümlülüklerle tabi olmaksızın yerli eşya ile birleştirilip paketlenerek yeniden ihraç edilmesi mümkün hale getirilmiştir.

2. Elleçleme işlemi için her defasında gümrük idaresinden izin alınması yerine, yapılacak işlemin mahiyeti hakkında gümrük idaresine bilgi verilerek, genel bir elleçleme izni alınabilmesine imkân tanınmıştır.

Bilindiği üzere, bundan önce, firmalar gümrük idaresinden her bir elleçleme işlemi için her defasında izin almaktaydı. Yeni düzenleme ile bu tarz işlemler için gümrük idaresine her seferinde başvuruda bulunma ve izin alma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Gümrük idaresince verilen global izin sayesinde sadece gümrük idaresine bildirimde bulunmak suretiyle elleçleme işlemleri yapılabilecektir. Böylece, işlemlerin bürokrasiye ve zaman kaybına yol açmadan

“ Antrepo rejimindeki üçüncü ülke menşeli eşyanın AB'ye gönderilmesinde gümrük vergisinin tahsil edilerek A.TR dolaşım belgesi düzenlenmesine imkan tanınmıştır. ”

yapılabilmesi mümkün hale getirilmiştir.

3. Paketleme ve birleştirme işlemi yapılmış eşyanın tekrar antrepoya geri getirilmeden, firmaların paketleme ünitelerinden transit veya ihracat gibi bir gümrük işlemine tabi tutulabilmesine imkan sağlanmıştır.

Önceki durumda, eşyanın elleçleme işlemine tabi tutulduktan sonra antrepoya getirilmesi zorunluydu. Eşyanın ancak buradan ihraç edilmesi veya bir gümrük işlemine tabi tutulması mümkündü.

4. Antrepolara ihraç kaydıyla konulan eşyanın ihracatının yapılamaması durumunda, eşyanın yeniden yurt içine getirebilmesine imkan tanınmıştır.

Böylece ihracatçılarımızın herhangi bir nedenle ihracatını gerçekleştirememesi durumunda, ihraç eşyasını yurt dışına gönderme mecburiyeti ortadan kaldırılmıştır.

5. Antrepo rejimindeki üçüncü ülke menşeli eşyanın AB'ye gönderilmesinde gümrük vergisinin tahsil edilerek A.TR dolaşım belgesi düzenlenmesine imkan tanınmıştır.

Mevcut durumda, perakendeciler eşyanın vergilerini ödeyerek eşyayı serbest dolaşıma soktukten sonra, iç piyasada satacaklarını

doğrudan mağazalara göndermekte ve ihtiyaca göre yurt dışına ihraç etmektedirler. Söz konusu eşyanın AB üyesi ülkelere ihraç edilmek istenmesi halinde, eşya daha önce serbest dolaşıma sokulduğu için ihracat esnasında A.TR dolaşım belgesi düzenlenebilmektedir. Oysa, antrepodaki eşya serbest dolaşımında bulunmayan eşya statüsünde olduğundan, A.TR dolaşım belgesi düzenlenemez niteliktedir.

“ Söz konusu yönetmelik değişikliği, her ne kadar perakende sektörü eylem planı kapsamında yapılmış olsa da elektrik-elektronik, beyaz eşya, otomotiv gibi diğer sektörlerin de ihtiyaçlarına cevap verir niteliktedir. ”

ne göre, bugün itibariyle Türkiye’de 40.000 ve yurtdışında 2.000 mağaza olmak üzere toplam 42.000 mağaza ile hizmet vermektedir. Sektör, 1 milyar \$ markalı ihracat büyüklüğüne sahiptir. 200.000 hazır giyim dışındaki perakende ve 180.000 hazır giyim perakende olmak üzere toplam 380.000 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.

Sektör, 2023 yılı itibariyle;

Yeni düzenleme ile, antrepoda bulunan eşyanın AB üyesi ülkelere ihracatında, serbest dolaşıma sokulmasına gerek kalmaksızın A.TR dolaşım belgesi düzenlenmesine imkan tanınmıştır. Böylece, hem %40'lara varan oranlardaki ek verginin ödenmeden A.TR dolaşım belgesi düzenlenmesi olanak sağlanmış, hem de A.TR dolaşım belgesi düzenlenmesi için ödenmesi gereken vergilerin AB yerine ülkemizde tahsil edilmesi yoluyla ülkemiz bütçesine katkıda bulunulmuştur.

Bunun sonucunda, eşyanın AB üzerinden Türkiye'ye değil, Türkiye üzerinden AB'ye transit ticaretinin gerçekleştirilmesi de sağlanmıştır.

SONUÇ

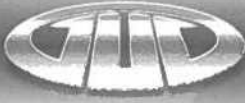
Perakende sektörü, enerji, eğitim ve sağlık sektörlerinin ardından Türkiye’de dördüncü büyük sektör olarak gösterilmektedir. Sektör verileri-

- 10 küresel marka yaratmayı,
- Yurt dışında 20.000 mağaza büyüklüğüne ulaşmayı,
- 10 milyar \$'lık markalı ihracat gerçekleştirmeyi,
- Yaklaşık 1 milyon 700 bin kişiye istihdam sağlamayı,

Hedeflemektedir.

Dış Ticaret Müsteşarlığınca, yerli sanayiciyi korumak üzere hazırlanan **2011/1** ve **2011/2** sayılı İthalatta Korunma Önlemlerine İlişkin Tebliğlerle hazır giyim ve dokuma kumaşlarında öngörülen %40'lara varan oranlardaki ek gümrük vergisi şeklindeki geçici önlem, perakende sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir.

Bunun üzerine, Gümrük Müsteşarlığı ve sektörün ortak çalışmaları sonucunda hazırlanan eylem planı çerçevesinde, Gümrük Müsteşarlığı

ğınca Gümrük Yönetmeliğinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişikliklerle sadece anılan Tebliğlerle ortaya çıkan zararın telafisi sağlanmamış ayrıca sektöre destek verilerek uzun vadede ülkemizin bir lojistik bir merkez olması yönünde önemli bir adım da atılmıştır.

“ Söz konusu değişikliklerle, Türkiye'nin bir lojistik dağıtım merkezi olarak kalması ve daha da önemlisi teşvik edilmesi sağlanmıştır. ”

dolaşımdaki eşya ile birleştirip paketleyerek, bir vergi yüküne katlanmadan ihraç edebilmeleri sağlanmıştır. Antrepoların veya firmaların kendi tesislerinin böyle bir işlemin yapılabilirdiği statüye kavuşturulması, firmaların lojistik tesislerini yurt dışına taşımalarını engellemiştir. Söz konusu deği-

Söz konusu yönetmelik değişikliği, her ne kadar perakende sektörü eylem planı kapsamında yapılmış olsa da elektrik-elektronik, beyaz eşya, otomotiv gibi diğer sektörlerin de ihtiyaçlarına cevap verir niteliktedir.

şikliklerle, Türkiye'nin bir lojistik dağıtım merkezi olarak kalması ve daha da önemlisi teşvik edilmesi sağlanmıştır.

Getirilen yeni düzenlemelerin sağladığı kazanımları özetle ifade etmek gerekirse:

3. Yurt içi üretimi teşvik

1. Maliyet avantajı ve rekabet gücü

Perakende sektörüne önemli bir maliyet avantajı sağlanmıştır. Sektör verilerine göre yapılan hesaplamada sektör yıllık yaklaşık 1,5 milyar dolar maliyet yükünden kurtarılmıştır. Böylece, perakende sektöründe faaliyet gösteren firmaların uluslararası arenada rekabet güçleri iyileştirilmiştir.

Gümrük Müsteşarlığınca söz konusu düzenlemelerin yapılmamış olduğu farz edilirse uzun dönemde nasıl bir durumla karşı karşıya kalınırdı? Herhalde perakende sektöründe faaliyet gösteren firmalar ilk olarak Türkiye'de üretim yapmayı bırakıp, tesislerini yurt dışına taşırlardı. Daha önce verdiğimiz örnekteki kravattı Türkiye'de üreterek yurt dışından getirdikleri ve %55'lere varan vergi yüküne katlandıkları gömlekle birlikte paketleyip neden ihraç etsinler ki? Bunun yerine kravattı da artık üretmeyip ithal etmek veya üretim tesislerini tamamen yurt dışına taşıyarak burada paketleme işlemlerini de yapmak daha rasyonel bir seçenek olarak gözükmektedir. Bu bağlamda, Gümrük Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler, perakende sektörünün yurt içi üretimini de teşvik etmiştir.

2. Antrepoların lojistik merkez gibi kullanılması

Firmaların yurt dışından getirdikleri eşyayı antrepolarında veya kendi tesislerinde serbest

KAYIT YOLU İLE REJİME GİRİŞ USULÜ

Buket ASAF

Gümrük Uzmanı
buketc@gumruk.gov.tr

Uluslararası ticaretteki rolü çerçevesinde güvenlik önlemleri ile ticaretin kolaylaştırılması arasında denge tesisi gümrüğün en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Yasal yollardan gerçekleştirilen ticaretin hızlandırılması ve aynı zamanda etkili bir gümrük kontrolünün sağlanması noktasında ise basitleştirilmiş usullerin uygulanması ön plana çıkmaktadır.

Dünya ticaret hacmindeki artışa bağlı olarak gümrük işlemlerinde meydana gelen artış ile birlikte gümrük işlemlerinin tamamının sınırda gerçekleştirilmesi olanağı bulunmamaktadır. Bu durum sınır kontrollerinin güvenlik önlemleri üzerinde yoğunlaşırken, ticari ve mali kontrollerin başka yerde gerçekleştirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Gümrük Kanunu'nun 71'inci

maddesinde bir basitleştirilmiş usul türü olarak düzenlenmiş olan ancak henüz ülkemizde uygulaması olmayan kayıt yolu ile rejime giriş usulü de bu amacı sağlamaya yönelik uygulamalardan biridir.

AB VE TÜRK GÜMRÜK MEVZUATINDA KAYIT YOLUYLA REJİME GİRİŞ USULÜ

Topluluk mevzuatında eşyanın ilgili rejime geçişinin kayıt yoluyla yapılmasının yasal dayanaklarını 2913/92 sayılı Konsey Tüzüğü ile tesis edilen Topluluk Gümrük Kodu ve Kod'un uygulanması hakkındaki hükümleri içeren 2454/93 sayılı Komisyon Tüzüğü ile tesis edilen Topluluk Gümrük Yönetmeliği teşkil etmektedir.

Modernize Gümrük Kodu'nun gümrük beyan türleri ile ilgili 107'nci maddesinde de gümrük idarelerinin beyan sahibinin elektronik sistemindeki bilgilere ulaşabilmesi ve gümrük idareleri arasında gerekli bilgi değişimi gereksiniminin karşılanması şartıyla gümrük beyanının beyan sahibinin kayıtlarına giriş şeklinde yapılmasına izin verebileceği hükmü ile kayıt yolu ile rejime giriş usulü bir beyan türü olarak sayılmıştır. Ancak beyan sahibinin kayıtlara giriş işlemi yapmasının gümrük beyanı olarak kabul edilebilmesi için gümrük idaresinin beyan sahibinin elektronik sistemlerine erişmesi şart koşulmuştur.

Türk gümrük mevzuatında ise yasal dayanağını 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 71'inci maddesinin oluşturduğu kayıt yolu ile rejime giriş usulüne ilişkin usul ve esaslar, Gümrük Yönetmeliği'nin basitleştirilmiş usullere ilişkin hükümlerinin yer aldığı 149, 157 ve 166'nci maddelerinde düzenlenmiştir.

KAYIT YOLUYLA REJİME GİRİŞ USULÜNÜN İŞLEYİŞİ

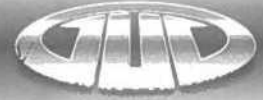
Topluluk Gümrük Kodu'nun 76'nci maddesi ile uyumlu olarak Gümrük Kanunu'nun 71'inci maddesinde bir basitleştirilmiş usul türü olarak sayılmış olan kayıt yolu ile rejime giriş usulü eşyanın ilgili rejime geçişinin yükümlünün işyerinde veya gümrük idaresi tarafından kabul edilen diğer bir yerde kayıt yoluyla yapılmasına imkan tanıyan bir uygulamadır. **Bu usulde kayıt işlemi beyanname tescili ile aynı hukuکی sonucu doğurmaktadır.**

Kayıt yolu ile rejim beyanının sağladığı en önemli kolaylık beyan sahibinin **eşyayı gümrü-**

ğe sunma yükümlülüğünden muaf tutulmasıdır. Amacı vergilendirme ve diğer kontrollerin gümrük idaresinde değil de yükümlünün tesislerinde yapılarak **eşyanın gümrük işlemlerinin hızlandırılarak bir an önce ekonomiye kazandırılmasıdır.**

Serbest dolaşıma giriş rejimi beyanının kayıt yolu ile yapılmasında **iş akışı;**

- 1) Sınırdaki minimum ayrıntı içeren **basitleştirilmiş bir beyan** verilmesi,
 - 2) Eşyanın **transit rejimi** altında sınırdan gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun görüldüğü yere (örneğin, izin sahibinin işletmesi) **taşınması,**
 - 3) Gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun görüldüğü yere gelen eşyanın bir formla gümrük idaresine **bildirilmesi,**
 - 4) Transit rejimine ilişkin belgelerin gümrük idaresine gönderilmesi suretiyle **transit rejiminin sonlandırılması** ile birlikte **eşyanın geçici depolama hükümlerine** tabi tutulması,
 - 5) Gümrük kontrolü için öngörülen bekleme süresi sonuna kadar görevlilerce kontrole gidilmez ise bekleme süresi sonunda, kontrole gidilmesi halinde kontrol sonuçlarına göre yükümlünün **eşyayı kayıtlarına geçirmesi** ile birlikte eşyanın ilgili **rejime geçişinin sağlanması,**
 - 6) Eşyaya ilişkin vergilerin hesaplanmasına temel olacak bilgileri içeren bir **tamamlayıcı beyan** verilmesi,
 - 7) Vergilerin ödenmesi,
- şeklinde özetlenebilir.

Kayıt yolu ile rejime giriş usulünde bir ay içerisinde gerçekleştirilen işlemlere ilişkin vergiler izleyen ayda verilen bir tamamlayıcı beyan ile toplu olarak beyan edildiğinden firmalara vergilerin ertelenmesi ve toplu olarak ödenebilmesi kolaylığı da sağlanmaktadır.

Eşyanın kayıt yoluyla rejime girişi için kendisine izin verilenlerin uyması gereken yükümlülükler serbest dolaşıma giriş rejiminde gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun gördüğü yere gelen, ihracat rejiminde gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun gördüğü yerden sevk edilen, gümrük antrepo rejiminde belirtilen yere gelen eşyanın Müsteşarlıkça belirlenecek **bir form ile ilgili gümrük idaresine bildirilmesi, eşyanın işletmenin ticari kayıtlarına ya da stok kayıtlarına alınması**, kaydın eşyanın teşhisi için gerekli bütün bilgileri ve kaydın yapıldığı tarihi içermesi ve eşyanın rejime girişine ilişkin hükümlerin uygulanması için gerekli olabilecek **bütün belgelerin gümrük idaresinin incelemesi için hazır bulundurulmasıdır**.

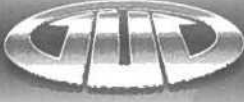
Eşyanın kayıt yoluyla rejime girişi için verilen izinde iznin hangi eşya için geçerli olduğu, uyulması gereken yükümlülükler, eşyanın gümrük işlemlerinin tamamlanma süresi, tamamlayıcı

“ **Eşyanın kayıt yoluyla rejime girişi için verilen izinde iznin hangi eşya için geçerli olduğu, uyulması gereken yükümlülükler, eşyanın gümrük işlemlerinin tamamlanma süresi, tamamlayıcı beyanın kapsamı ve niteliği ile hangi süre içinde hangi idarelere verileceğinin de belirtilmesi gerekmektedir.** ”

beyanın kapsamı ve niteliği ile hangi süre içinde hangi idarelere verileceğinin de belirtilmesi gerekmektedir.

KAYIT YOLUYLA REJİME GİRİŞ USULÜNDEN KİMLER YARARLANABİLİR?

Topluluk mevzuatında kayıt yoluyla rejime giriş izni şart ve kriterlerinde gümrük sahasının tamamında yaptığı gümrük işlemleri çerçevesinde güvene layık ekonomik operatör olarak tanımlanan yetkilendirilmiş yükümlü statüsü kazanmak için sağlanması gereken, gümrük işlemlerinde uygunluk ile arşivleme normları ve mali yeterlilik kriterlerine atıf yapılmıştır. Aynı zamanda **yetkilendirilmiş yükümlü - basitleştirilmiş gümrük işlemleri ve yetkilendirilmiş yükümlü - basitleştirilmiş gümrük işlemleri / emniyet ve güvenlik sertifikası** olan başvuru sahiplerinin kayıt yoluyla rejime giriş usulü için sağlanması gereken şart ve kriterleri sağladığının kabul edileceği belirtilmektedir. Bu durum hem gümrük idaresi hem de yükümlü açısından işlemlerin kolaylaştırılmasını ve kaynakların etkin kullanımını sağlamanın yanı sıra gümrük ve ticaret erbabı arasında modern bir ortaklık kavramını da teşvik etmektedir. Kayıt yolu ile rejime giriş usulü de yükümlü ile gümrük idaresi arasında güven ve işbirliği esasına dayalı olan bir uygulamadır.

Yetkilendirilmiş yükümlü statüsü mevzuatımıza 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda değişiklik yapan 07.10.2009 tarihinde yürürlüğe giren 18.06.2009 tarihli ve 5911 sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile girmiş bulunmakta olup, yetkilendirilmiş yükümlü statüsüne ilişkin usul ve esaslar ile yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına sahip kişilerin kayıt yolu ile rejime giriş usulünden yararlanmasına ilişkin hususlar da Gümrük Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

Gümrük Yönetmeliğinin 140'ıncı maddesinin 3'üncü fıkrasında kayıt yolu ile rejime giriş usulünden **yetkilendirilmiş yükümlü - basitleştirilmiş gümrük işlemleri ve yetkilendirilmiş yükümlü - basitleştirilmiş gümrük işlemleri / emniyet ve güvenlik sertifikası sahibi kişiler ile A sınıfı onaylanmış kişi statüsü verilen gerçek ve tüzel kişilerden** 149, 157 ve 166'ncı maddelerde belirtilen koşulları sağlayanların yararlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Böylece kayıt yolu ile rejime giriş usulünün kullanımı için verilen izin kriterleri açısından mevzuatımızın AB ile uyumlu hale getirilmesi sağlanmış olmakla birlikte yetkilendirilmiş yükümlü uygulamasının henüz ülkemizde uygulamaya geçirilmemiş olması nedeniyle kayıt yolu ile rejime giriş usulünden mevcut durumda A sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi olup bunun yanında **imalatçı olan** ve gümrük idarelerince etkin ve sağlıklı bir kontrol yapılmasına ve son-

“ **Kayıt yolu ile rejime giriş usulünün ülkemizde başarılı bir şekilde uygulanmasının en önemli şartı sonradan kontrollerin etkin bir şekilde yürütülebilmesidir.** ”

radan kontrol kapsamında yapılacak denetimleri tehlikeye düşürmeyecek ticari kayıt tutulmasına, eşyanın konulacağı yerlere ilişkin fiziki koşullara ve yetkili gümrük idaresi ile veri değişimi ve kontrolüne olanak sağlayan bilgisayar altyapısına ilişkin Yönetmelikle belirlenmiş **koşulları sağlayanlar** yararlanabilecektir.

KAYIT YOLU İLE REJİME GİRİŞ USULÜ- SONRADAN KONTROL UYGULAMASI

Kayıt yolu ile rejime giriş usulü eşyanın sonradan kontroller kapsamında muhasebe kayıtları ve diğer ticari belgeler üzerinden incelenmesi olarak adlandırılan gümrük mali kontrolü (*customs audit*) temeline dayanmaktadır. Bu itibarla **kayıt yolu ile rejime giriş usulünün ülkemizde başarılı bir şekilde uygulanmasının en önemli şartı sonradan kontrollerin etkin bir şekilde yürütülebilmesidir.**

Beyan sahibine veya ilgili diğer kişilere ait yerlerde yapılacak sonradan kontrole ilişkin usul ve esasları düzenleyen, 27.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği'nde, sonradan kontrolün Gümrük Müsteşarlığı merkez denetim elemanları tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Mevcut durumda gümrük müfettişleri ve gümrük kontrolörleri tarafından gümrük idaresi teftişleri ile birlikte yürütülen sonradan kontrol kapsamında şirketlerde gerçekleştirilen mali kontrollerin, denetim elemanlarının iş yükünde yarattığı artış dikkate alınırca, sonradan kontrolü gerçekleştirilecek denetim elema-

nı sayısının arttırılmasının ve gümrük idaresi teftişi ile sonradan kontrol işleminin ayrıştırılarak sadece sonradan kontrol kapsamında şirketlerde mali kontrol gerçekleştirecek denetim elemanlarının belirlenmesinin sonradan kontroller kapsamında gerçekleştirilen mali kontrollerin etkinliğini arttıracağı düşünülmektedir.

“ *Usulün ülkemiz koşullarına uygun bir şekilde uygulanmasına yönelik gerekli ya da destekleyici nitelikte olan birtakım düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.* ”

Gümrük Yönetmeliği'nin 141'inci maddesinde Müsteşarlığın söz konusu Yönetmelik'te yer alan basitleştirilmiş usullerden yararlanacak eşya çeşitlerini belirlemeye yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede öncelikle **hangi eşyanın bu usulden yararlanıp yararlanamayacağını belirlenmesi gerekmektedir.**

27.10.2008 tarih ve 27037 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği'ne istinaden sonradan kontrol uygulamasının tüm sürecinin ayrıntılı olarak belirlendiği bir **Sonradan Kontrol Rehberi** hazırlanmış olup, sonradan kontrol uygulaması Müsteşarlık Makamının 30.06.2009 tarih ve 2009/3 sayılı Onay'ı ile **yürürlüğe giren bu Rehber doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede, Sonradan Kontrol Rehberi'nin kayıt yolu ile rejime giriş usulüne ilişkin olarak sonradan kontrol kapsamında yapılacak mali kontrollerin arz ettiği özellik çerçevesinde genişletilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.**

KAYIT YOLUYLA REJİME GİRİŞ USULÜNÜN UYGULAMAYA GEÇİRİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKEN DÜZENLEMELER

Usulün ülkemiz koşullarına uygun bir şekilde uygulanmasına yönelik gerekli ya da destekleyici nitelikte olan birtakım düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Kayıt yolu ile rejime giriş usulünde eşya sınırdan yükümlünün tesislerine transit rejimi altında taşınmaktadır. Kayıt yolu ile rejime giriş usulünün amacına uygun olarak uygulanabilmesi için usulün bir parçasını oluşturan **transit rejimi açısından da bazı basitleştirmelerin sağlanması gerekmektedir. Yetkili (izinli) alıcı ve yetkili (izinli) gönderici** uygulamaları transit rejiminde basitleştirmelere örnek olarak gösterilebilir. Gümrük Yönetmeliği'nin 272'inci maddesinde veri işleme tekniği kullanarak transit beyanı sunan ve ilgili hareket idaresi ile iletişim kuran kişilere, eşyayı hareket idaresine sunmaksızın ortak transit işlemleri gerçekleştirmek üzere izinli gönderici statüsü verilebileceği, 278'inci maddesinde de transit rejimine tabi eşyayı ve transit refakat belgesini varış gümrük idaresine sunmaksızın tesislerinde veya belirlenmiş bir başka yerde teslim almayı isteyen kişilere izinli alıcı statüsü verilebileceği belirtilmektedir.

Bunun yanında kayıt yolu ile rejime giriş usulü elektronik bildirim temeline dayalı bir usul olduğundan usulün bir parçası olan transit işlemlerinin elektronik olarak yürütülmesi ve sonlandı-

rilmasının bu çerçevede yükümlü ile gümrük idaresi arasında mesajlaşmaya dayalı AB'nin bilgisayarlı transit sistemi olan **NCTS (New Computerised Transit System)'nin uygulamaya geçirilmesinin usulün işlerliğine katkı sağlayacak bir etki yaratacağı düşünülmektedir.**

Kayıt yolu ile rejime giriş usulünde gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun gördüğü yere gelen eşyanın gümrük idaresine bildirilmesi üzerine gümrük kontrolü için bir bekleme süresi öngörülmesi

gerekmektedir. Gümrük kontrolü için öngörülen bekleme süresi sonuna kadar görevlilerce kontrole gidilmez ise bekleme süresi sonunda, kontrole gidilmesi halinde kontrol sonuçlarına göre kuruluş tarafından ticari kayıtlarında gerekli düzenleme yapılarak eşyanın ilgili rejimine geçişinin kayıt yoluyla yapılması tamamlanmaktadır.

Bu çerçevede, hem gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun gördüğü yere gelen eşyanın gümrük idaresine bildirilmesi üzerine yapılacak gümrük kontrolü için hem de kayıt yolu ile rejime giriş usulünün kullanımına yönelik izin verilmeden önce başvuru sahibi şirketin kayıtlarının, sistemlerinin ve fiziki koşullarının gerekli şartları taşıyıp taşımadığına ve izin sahibi şirketlerin sağladığı koşulların devam edip etmediğine yönelik izin sonrasında düzenli kontrolleri

“ **Kayıt yolu ile rejime giriş usulünde bir ay içerisinde gerçekleştirilen işlemlere ilişkin vergiler izleyen ayda verilen bir tamamlayıcı beyan ile toplu olarak beyan edildiğinden firmalara vergilerin ertelenmesi ve toplu olarak ödenebilmesi kolaylığı da sağlanmaktadır.** ”

yapmak üzere **gümrük idareleri bünyesinde kontrol birimlerinin oluşturulmasının** gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, kayıt yoluyla rejime giriş usulünün izin sahibi şirketler ile gümrük idaresi arasında sıkı bir iletişim ve işbirliği gerektirdiği düşünüldüğünde **yerel olarak yapılacak risk analizi de önem arz etmektedir.**

Rejim beyanının kayıtlara giriş yoluyla yapıldığı bu usulde ödenmesi gereken vergilerin eşyanın kayıtlara alınması suretiyle rejime

tabi tutulmasından sonra verilen bir tamamlayıcı beyan ile hesaplanması ve ödenmesi söz konusu olmaktadır. Gümrük Yönetmeliği'nde bir ay içinde gerçekleştirilen basitleştirilmiş usule göre yapılan işlemlere ilişkin tamamlayıcı beyanın izleyen ayın ilk üç günü içinde verileceği hüküm altına alınmıştır. Gümrük Kanunu'nun 196'ncı maddesinde gerekli teminatın sağlanması şartıyla, belirli aralıklarla ve aynı kişiye teslim edilen aynı cins eşyanın gümrük vergileri otuz günü geçmeyecek şekilde belirlenecek bir süre içinde tahakkuk ettirilebileceği şeklinde bir hüküm bulunmakta birlikte kayıt yolu ile rejime giriş usulü uygulamasında **vergilerin ertelenmesi ve toplu olarak ödenebilmesi** için ayrıntılı bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kayıt yolu ile rejime giriş usulü elektronik bildirim temeline dayalı bir usul olduğundan **gümrük idaresi ile kayıt yolu ile rejime giriş usulünü kullanacak olan kuruluş arasında elektronik veri değişiminin** sağlanması da diğer bir gerekliliktir.

Kayıt yolu ile rejim beyanında bulunulacak eşyanın kontrolünde karşılaşılan diğer bir durum eşyanın dış ticaret düzen-

lemeleri kapsamında başka idarelerin kontrol ve uygunluk değerlendirmesine tabi olması durumudur. Kayıt yolu ile serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulan kontrol ve uygunluk değerlendirmesine tabi eşyanın gümrük idarelerinin belirlediği ya da uygun gördüğü yere gelişinin ilgili kurumlara da elektronik ortamda bildirilmesi ve bu bildirim üzerine ilgili kurumların da eşyanın bulunduğu yerde gerekli kontrolleri yapması ve kontrol sonuçlarının gümrük idaresine bildirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu çerçevede ithalat kontrollerine tabi olan eşyanın kayıt yoluyla rejime girişinde sürece dahil olan kurumların usulün işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapması gerekmektedir.

Bu çerçevede, **elektronik bildirim şirketler ve gümrük idaresi dışında diğer bir ayağı da dış ticaret düzenlemeleri kapsamında sürece dahil olan diğer kurumlardır.** Kayıt yolu ile rejime giriş usulü kullanılarak beyan edilecek eşyanın dış ticaret düzenlemeleri kapsamında başka idarelerin kontrol ve uygunluk değer-

“ **Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Kolaylaştırılmasına İlişkin Revize Kyoto Sözleşmesi’nde kayıt yoluyla rejime giriş usulü bir geçiş standardı olarak yer almaktadır.** ”

lendirmesi ile lisans veya izne tabi olası durumunda, yükümlüler ile gümrük arasında veri değişiminin yanı sıra diğer kurumlarla elektronik ortamda veri alışverişi yapılabilmesi, ilgili kurumların ithalat/ihracat lisansları, izin belgeleri, sertifikaları gibi belgeleri elektronik ortamda sunabilmesi ve ilgili kurumların kontrol ve uygunluk denetimlerini yükümlünün tesislerinde veya gümrük idaresince

belirlenen yerlerde yapmalarına yönelik olarak mevzuat düzenlemeleri de yapmaları gerekmektedir.

SONUÇ

Yükümlü ile gümrük idaresi arasında güven ve işbirliği esasına dayalı bir uygulama olan kayıt yolu ile rejime giriş usulü gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasını, zaman kaybının ve maliyetlerin minimize edilmesini sağlayarak hem usulden yararlanan **şirketlerin uluslararası rekabet gücünü olumlu etkilemesi açısından hem de iş yükünün azaltılması sayesinde kontrollerin daha riskli işlemlere yönlendirilebilmesini** sağlayarak gümrük idaresi açısından fayda sağlamaktadır.

Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Kolaylaştırılmasına İlişkin Revize Kyoto Sözleşmesi’nde de kayıt yoluyla rejime giriş usulü “Gümrüğün gereklerine riayet etme hususunda uygun bir sicile ve ticari kayıtlarının

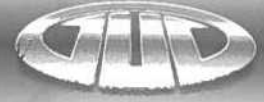
idaresi için yeterli bir sisteme sahip olma dahil, gümrük tarafından belirlenen kriterleri karşılayan izin sahibi kişiler için gümrüğün eşyanın gümrük işlemlerinin beyan sahibinin mekanında veya gümrükçe izin verilen diğer bir yerde tamamlanmasına ve sonradan tamamlayıcı bir beyanname ile desteklenmek kaydıyla beyannamenin izin sahibi kişinin kayıtlarına geçilerek verilmesine imkan sağlar.” şeklinde bir **geçiş standardı** olarak yer almaktadır.

5426 sayılı Kanun ile **Türk Hukuk sistemine aktarılmış olan ve 2006/10160 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de Türkiye'nin katılmış olduğu Revize Kyoto Sözleşmesi**, akit taraflara Standartlara, Geçiş Standartlarına ve Tavsiye Edilen Uygulamalara uyma yükümlülüğü getirmektedir. Sözleşme hükümlerinin uygulamaya geçirilmesi ile ilgili olarak bazı süreler öngörülmüştür. Buna göre her akit taraf, kendisi için sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra 36 ay içinde Sözleşme'deki standartları, 60 ay içinde Sözleşme'deki geçiş standartlarını, 36 ay içinde Sözleşmede kabul etmiş olduğu tavsiye edilen uygulamaları uygulayacağını taahhüt etmektedir. Bu çerçevede, **Türkiye'nin 5 yıllık (60 ay) bir sürede söz konusu geçiş standardına uyum zorunluluğu bulunmaktadır.**

AB üyeliğine yönelik müktesebat uyumu çerçevesinde AB Gümrük Kodu, Yönetmeliği, Modernize Gümrük Kodu ve taraf olduğumuz Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Kolaylaştırılmasına İlişkin Revize Kyoto Sözleşmesi'ne uyum yükümlülüğümüz doğrultusunda kayıt yolu ile rejime giriş usulünün uygulamaya geçirilmesi **ticaretin kolaylaştırılması ve modern bir gümrük idaresi hedefi** doğrultusunda atılacak önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- BİÇİMSEVEN, Barış, “Eşyanın Tesliminden Sonra Kontrol : İthal Eşyasının Muhasebe Kayıtlarından İzlenmesi Yöntemleri, Kim Nasıl Yapmalı Sorusuna Diğer Ülke Uygulamaları da Göz Önünde Bulundurulurak Yanıt Aranması(Gümrük Mali Kontrol Sistemi)” Uzmanlık Tezi, Ankara 2001
- SÖNMEZ, Cem, “Bir Basitleştirilmiş Usul Şekli Olarak Kayıt Yolu İle Rejime Giriş, Kayıt Yolu İle Rejime Girişin İngiltere Uygulaması” Uzmanlık Tezi, Ankara 2004
- <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokumanlar/AEO.doc>
- <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokumanlar/KYOTO.pdf>
- <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokumanlar/2913-92.PDF>
- <http://www.gumruk.gov.tr/tr-TR/abdisiliskiler/Dokumanlar/2454-93.PDF>
- <http://www.hmrc.gov.uk/index.htm>
- <http://www.businesslink.gov.uk>
- <http://www.wcoomd.org>

İTHALATTA GÖZETİM UYGULAMASI- İKİNCİL VE SONRADAN KONTROL AÇISINDAN İNCELENMESİ

E. Bilgehan DAĞKIRAN

Gümrük Uzmanı
edagkiran@gumruk.gov.tr

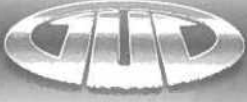
GİRİŞ

İthalatta gözetim uygulaması bir eşyanın ithalatında kaydedilecek gelişmelerin yakından izlenmesidir. Gözetim uygulamasındaki temel amaç belirli bir eşyanın ithalatının yakından takip edilerek; bu izlemenin sonucuna göre yerli üreticileri, verilebilecek zararlara karşı korumak üzere bir sonraki önlemlere geçmektir. Uygulamanın temel fel-

“ **Gözetim uygulamasındaki temel amaç belirli bir eşyanın ithalatının yakından takip edilerek; bu izlemenin sonucuna göre yerli üreticileri, verilebilecek zararlara karşı korumak üzere bir sonraki önlemlere geçmektir.** ”

sefi eşyanın ithalatının seyrine ilişkin veri toplamak olduğu için izleme aşamasında herhangi bir ek mali yükümlülük veya vergi artışı getirilmesi söz konusu değildir.

Gözetim uygulamasının temelini Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT) 19'uncu maddesi oluşturmaktadır. Bu madde üye ülkelere bir yerli sanayi dalına ciddi zarar veren beklenme-

dik ithalat artışlarına karşı korunma tedbirleri alma imkânı tanımaktadır.

Korunma Önlemleri Anlaşması; GATT'ın bu temel prensibini dikkate alarak, yürürlükteki gönüllü ihracat kısıtlamaları ve benzeri yasaklayıcı tedbirlerin, Anlaşma ile uyumlu hale getirilmesini

veya Dünya Ticaret Örgütü'nün Kuruluş Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki 4 yıl içinde kaldırılmasını öngörmektedir. Anlaşma ayrıca, GATT'ın 19'uncu maddesi çerçevesindeki tüm mevcut korunma tedbirlerinin ya başlatıldıkları tarihten itibaren en geç 8 yıl içinde, ya da DTÖ Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki 5 yıl içinde sona erdirilmesini karara bağlamıştır.

"Korunma Önlemleri Anlaşması" paralelinde İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı hazırlanmıştır. Mevzuat kapsamını; 2004/7304 sayılı İthalatta Gözetim Uygulaması Hakkında Karar, İkili Anlaşmalar, Protokoller veya Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeler Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar ve Yönetmelik, 95/6815 sayılı Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri hakkında Karar ve Yönetmelik, 2003/5567 sayılı Çin Halk Cumhuriyeti Menşeli Malların İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Karar, İthalatta Gözetim Uygulaması Yönetmeliği ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca çıkarılan tebliğler oluşturmaktadır.

“ İleriye yönelik gözetime tabi bir eşyanın ithalatında gümrük mevzuatının gerektirdiği belgelerin yanı sıra “gözetim belgesi” de aranır. ”

DE JURE

Bir eşyanın ithalatında gözetim uygulanmasına ilişkin karar, başvuru üzerine veya re'sen yapılacak bir değerlendirme sonucunda Dış Ticaret Müsteşarlığı (İthalat Genel Müdürlüğü) tarafından verilir. Yapılacak değerlendirmede ithalatın geli-

şimi, ithal şartları ve ithalatın yerli üreticiler üzerindeki etkisi dikkate alınır.

Gözetim kararı gözetim belgesi düzenlenmesi yoluyla ileriye yönelik olarak veya gerçekleşen ithalatı değerlendirmek üzere geçmişe dönük olarak uygulanabilir.

İleriye yönelik gözetime tabi bir eşyanın ithalatında gümrük mevzuatının gerektirdiği belgelerin yanı sıra “gözetim belgesi” de aranır. Gözetim belgesi başvurusu Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne yapılır. Genel Müdürlük tarafından belgelerin doğruluğu ve uygunluğu incelendikten sonra inceleme sonucuna göre yükümlüye belge verilmesine veya verilmemesine karar verilir. Gözetim belgesi üçüncü kişilere devredilemez. Gözetim belgesinin, geçerlilik süresinin bitiminden itibaren on işgünü içerisinde Genel Müdürlüğe iadesi zorunludur.

Gözetim uygulaması konusu ithalat işlemlerine esas olan belgelerde tahrifat yapıldığının, sahte belge kullanıldığının, gözetim belgesinin üçüncü kişilere devredildiğinin veya verilen taahhünelere aykırı davranıldığının denetim

birimlerince belirlenmesi durumunda, gözetim belgesi iptal edilir ve gözetim uygulaması yürürlükte olduğu süre içerisinde bir daha gözetim belgesi düzenlenmez.

Dış Ticaret Müsteşarlığınca çıkarılan gözetim uygulamasına ilişkin tebliğlerde gözetime tabi tutulacak eşyanın Gümrük Tarifesi İstatistik

Pozisyonu (GTİP) tanımı, hangi ülkeleri kapsadığı, muafiyetin hangi oranlara kadar uygulanacağı, başvuru mercii, belgenin geçerlilik süresi, gözetimin belirli kıymet üzerindeki eşyaya ilişkin olduğu mu yoksa GTİP bazında mı uygulandığı, gözetim belgesinin beyannamenin tescili esnasında beyannameye ekli olması gerektiği hususlarına yer verilmektedir. Tebliğlerde, belirlenen referans kıymetin "eşyanın gümrük kıymetine ilişkin hükümlerin uygulanmasına esas teşkil etmeyeceği hükmü yer almaktadır. Ancak gümrük beyannamesinin tescili esnasında gözetim belgesinin ibraz edilmemesi halinde nasıl bir önlem alınacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

DE FACTO

Uygulamada gözetime tabi bir eşyayı ithal etmek isteyen yükümlü yukarıda bahsedilen usul doğrultusunda gözetim belgesi almış ise bunu gümrük beyannamesinin ekinde gümrük idaresine ibraz etmektedir. Ancak eşyanın ithali anında yükümlünün kıymet esaslı olarak gözetim belgesi ibrazı gereken bir eşyayı ithal etmek

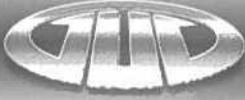
“ Gümrük beyannamesinin tescili esnasında gözetim belgesinin ibraz edilmemesi halinde nasıl bir önlem alınacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. ”

istemesi fakat gözetim belgesine sahip olmaması durumunda ithal eşyasının kıymeti gözetim tebliğinde belirtilen referans kıymetin altında ise; Dış Ticaret Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak ek kıymet beyanında bulunmak veya yurtdışı gider olarak beyan etmek suretiyle eşyanın kıymeti referans kıymetinin üzerine çıkarılmaktadır. Bazı

durumlarda ise idare tarafından gözetim tebliğinde yer alan referans kıymet ile yükümlü tarafından beyan edilen kıymet arasındaki fark için ek tahakkuk çıkarılarak gözetim belgesi ibraz edilmeksizin eşyanın ithali gerçekleştirilmektedir. Bu durum yükümlünün gümrük kıymetini daha yüksek beyan etmesi nedeniyle idare açısından vergisel bir avantaj sağlamakla birlikte gözetim önlemi ile hedeflenen amaca ulaşılmasına engel olmaktadır.

Eşyanın ithalat işlemlerin tamamlanmasının ardından gözetim uygulamasına ilişkin yapılan işlemlere baktığımızda ikincil ve sonradan kontrol neticesinde yapılan tespitlere değinmek gerekmektedir.

Eşyanın serbest dolaşıma giriş işlemlerinin tamamlanmasının ardından Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından serbest dolaşıma giriş beyannamelerinin 1 nci nüshaları (kağıt nüsha ve ekleri) ve elektronik ortamda Gümrük Veri Ambar Sistemi (GÜVAS) verileri üzerinden yapılan ikincil kontroller ile denetim elemanları tarafından gümrük idarelerinin teftişi ve Sonra-

dan Kontrol Yönetmeliği uyarınca yapılan sonradan kontroller neticesinde GTİP değişmesi sonucu eşyanın gözetime tabi hale gelmesi veya GTİP'i değiştirmemesine rağmen gözetim belgesi ibraz edilmeden ithalat işleminin gerçekleştiğinin tespit edilmesi halinde; gözetim tebliğinde belirtilen referans kıymet esas alınmak suretiyle referans kıymet ile beyan edilen kıymet arasındaki fark üzerinden ek tahakkuk çıkarılıp vergilendirme yoluna gidilmektedir.

YARGI BOYUTU

Gerek eşyanın ithali esnasında gözetim belgesi olmaması nedeniyle eşyanın gümrük kıymetinin noksan beyan edildiği

gerekçesiyle referans kıymet baz alınmak suretiyle gümrük idarelerince çıkarılan ek tahakkuklara gerekse de eşyanın ithalat işlemlerinin tamamlanmasının ardından ikincil ve sonradan kontrol kapsamında yapılan tespitler neticesinde ortaya çıkan ek tahakkuklara ilişkin adli itiraz yolunu seçen yükümlüler, bu ek tahakkukları dava konusu yapmaya başlamışlar ve bu davalar neticesinde Danıştay Yedinci Dairesi'nce alınan muhtelif kararlarda idare aleyhine hüküm verilmiştir. Bu kararlarda; ithal eşyasının kıymetinin belirlenmesinde 4458 sayılı Gümrük

“ *Kontroller neticesinde GTİP değişmesi sonucu eşyanın gözetime tabi hale gelmesi veya GTİP'i değiştirmemesine rağmen gözetim belgesi ibraz edilmeden ithalat işleminin gerçekleştiğinin tespit edilmesi halinde; gözetim tebliğinde belirtilen referans kıymet esas alınmak suretiyle referans kıymet ile beyan edilen kıymet arasındaki fark üzerinden ek tahakkuk çıkarılıp vergilendirme yoluna gidilmektedir.* **”**

Kanunu'nun 24 üncü ve devamı maddelerine atıfta bulunularak eşyanın kıymetinin bu maddeler esas alınarak belirlenmesi gerektiği, gözetim önlemlerinin amacının ise bir malın aynı veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerinde, zarar tehdidi yaratan miktar ve/veya şartlarda ithal edilmesi halinde, söz konusu malın ithalatına ilişkin gelişmelerin gözlemlenmesi olduğu belirtilmiştir. Gözetim önlemlerinin, bu amacın gerçekleştirilmesini sağlamanın ötesinde bir uygulama içermediği, gözetim uygulaması başlatılması durumunda, herhangi bir korunma tedbirinden söz edilemeyeceği, bu aşamada o malın ithalatında herhangi bir kısıtlama, vergi oranında

artış, eşik kıymet belirlenmesi veya ek mali yükümlülük uygulaması söz konusu olmayacağı hükmüne varılmıştır.

Kararlarda; gözetim uygulaması ile bir malın ithalatında, yerli üreticilerin zarar görmesine sebebiyet verebilecek miktarda artış olup olmadığının belirlenebilmesi için o malın ithal seyrinin izlenmesinin amaçlandığı, bu amacın gerçekleştirilebilmesi için, sadece o mala ilişkin ithalatlarda, Dış Ticaret Müsteşarlığınca düzenlenen bir "gözetim belgesi"nin ibrazı zorunlulu-

ğunun getirildiği, gözetim uygulaması öngörülmesi aşamasında gözetim önlemi uygulanmasına karar verilen eşyanın, belirlenen bir kıymetin altında ithal edilmek istenilmesi halinde, sadece "gözetim belgesi" ibrazı zorunluluğu getirildiğinden, bu zorunluluğa uyulmaması halinin, Gümrük Kanunu hükümlerine göre ek tahakkuk yapılmasını gerektirir bir durum olmadığına kanaat getirildiği belirtilmektedir.

Bu doğrultuda gözetim tebliğinde belirtilen kıymetlerin, eşyanın, Gümrük Kanunu hükümlerine göre belirlenmiş gerçek satış bedeli olmadığı gibi, Tebliğde de, böyle bir durumda, belirtilen kıymetin esas alınması suretiyle ek tahakkuk yapılmasını öngören herhangi bir düzenleme de bulunmadığından, gözetim önlemlerinin yanlış algılanması suretiyle yapılan ek tahakkukta mevzuata uyarlık görülmeyerek yapılan ek tahakkuklar iptal edilmiştir.

İdare aleyhine alınan bu nevi kararların artış göstermesi nedeniyle Müsteşarlığımız ilgili birimlerince yapılan toplantı neticesinde ikincil ve sonradan kontrol neticesinde eşyanın fark-

“ Bu doğrultuda gözetim tebliğinde belirtilen kıymetlerin, eşyanın, Gümrük Kanunu hükümlerine göre belirlenmiş gerçek satış bedeli olmadığı gibi, Tebliğde de, böyle bir durumda, belirtilen kıymetin esas alınması suretiyle ek tahakkuk yapılmasını öngören herhangi bir düzenleme de bulunmadığından, gözetim önlemlerinin yanlış algılanması suretiyle yapılan ek tahakkukta mevzuata uyarlık görülmeyerek yapılan ek tahakkuklar iptal edilmiştir. ”

lı GTİP'lerde olduğunun tespiti sonucunda belirlenen yeni GTİP'de yer alan eşyanın gözetime tabi olması veya gözetime tabi eşyanın ithalatı sırasında gözetim belgesinin ibraz edilmemiş olmasına ilişkin durumların, ileriye yönelik gereken önlem alınmasını teminen, periyodik olarak Dış Ticaret Müsteşarlığına bildirilmesinin yeterli olacağı, gümrük idarelerince başkaca bir işlem yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmiştir. Ayrıca gümrük idareleri, gözetim belgesi ibrazı gereken durumlarda ihtirazı kayıpla beyanda bulunularak ithalat yapılmak istenmesi durumunda ise bu talebin kabul edilmeyerek gözetim belgesi talep etmeleri yönünde talimatlandırılmıştır.

Ancak bu talimat ve Müsteşarlıkça alınan karardan sonra hazırlanan denetim raporlarında halen kıymet esaslı olarak gözetime tabi olan eşyanın bu özelliğinin eşyanın ithalatının tamamlanmasının ardından yapılan denetimler sonucunda ortaya çıkarılması durumunda ek tahakkuk çıkarılması yönünde gümrük idarelerinin talimatlandırıldığı ve bu idarelerce de ek tahakkuk çıkarıldığı dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Mevzuat ile uygulama arasında makalemize konu bu uygunsuzluk bir yandan gözetim uygulamasından istenilen amaca ulaşılmasına engel olurken diğer yandan da hem mevcut iş yükü oldukça ağır olan yargının iş yükünü daha da arttırmakta hem de idaremiz aleyhine neticelenen davalar neticesinde mali külfet oluşturmaktadır. Bu durum; Dış Ticaret Müsteşarlığınca ilgili mevzuat hazırlanırken, dar bakış açısıyla, eşyaya ilişkin kontrollerin

sadece eşyanın ithali esnasında yapıldığı mantığı ile hareket edilmesinin, eşyanın ithalinden sonra yapılan sonradan ve ikincil kontrollerin göz ardı edilmesinin doğal bir sonucudur. Gözetim tebliğlerinde gümrük beyannamesinin tescili esnasında gözetim belgesinin ibraz edilmesi gerekliliği belirtilmesine rağmen aksi durumda nasıl bir işlem tesis edileceğine dair herhangi bir hüküm bulunmaması uygulamada sorunların çıkmasına neden olmuştur. Bunların önüne geçilmesini sağlamak üzere eşyanın kıy-

“ Dış Ticaret Müsteşarlığınca eşyanın ithalatının tamamlanmasının ardından gözetim belgesinin ibraz edilmediğinin anlaşılması halinde yükümlüye yaptırım uygulanmasını öngören bir düzenleme yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir. ”

met esas alınarak gözetime tabi olması halinde; ikincil ve sonradan kontroller neticesinde eşyanın farklı GTİP'lerde olduğunun tespiti sonucunda belirlenen yeni GTİP'lerde yer alan eşyanın gözetime tabi olması veya gözetime tabi eşyanın ithali sırasında gözetim belgesinin ibraz edilmiş olması durumlarında Dış Ticaret Müsteşarlığına durumun bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca gözetim belgesi ibrazı gereken durumlarda ihtirazi kayıtla beyanda bul-

nularak ithalat yapılmak istenmesi durumunda ise bu talebin kabul edilmeyerek gözetim belgesi istenmesi gerekmektedir.

Sorunun kökten çözümü açısından ise Dış Ticaret Müsteşarlığınca eşyanın ithalatının tamamlanmasının ardından gözetim belgesinin ibraz edilmediğinin anlaşılması halinde yükümlüye yaptırım uygulanmasını öngören bir düzenleme yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

TÜRKİYE'DE SİGARA KAÇAKÇILIĞI

Osman KURT

Gümrük Uzmanı
osmankurt@gumruk.gov.tr

Türkiye'de sigara tüketim eğiliminin¹ ve fiyatların yüksek olması sigara piyasasını yaklaşık **25 milyar TL tutarında** bir hacme taşımaktadır. Bunun yanında TAPDK verilerine göre² ülkemizde 2009 yılında kişi başına **74 paket sigara** tüketiliyor-ken 2010 yılında bu miktar **63 pakete** düşmüştür.

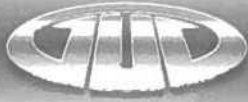
“ **TAPDK verilerine göre ülkemizde 2009 yılında kişi başına 74 paket sigara tüketiriyorken, 2010 yılında bu miktar 63 pakete düşmüştür.** ”

2009 yılında kapsamı genişletilen kapalı alanlarda sigara içme yasağı uygulamasının başlamasından dolayı, tüketimdeki düşüşün ne kadarının sigarayı bırakma eğiliminden ne kadarının da artan yasadışı ticaretten kaynaklandığına ilişkin net bilimsel bir veri bulunmamaktadır. 2010 yılındaki sigara tüketim/satış

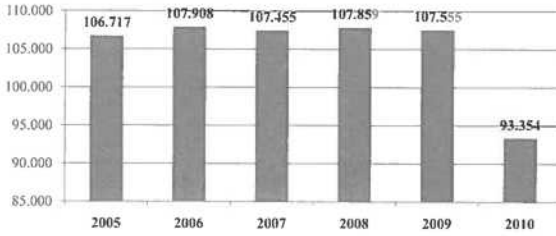
rakamlarındaki düşüş sigara üretimi üzerinde de etkili olmuştur. 2009 yılında 132.913 milyon adet olan üretim 2010 yılında 115.251 milyon

¹ Bu oran Türkiye'de %33 olarak ölçülmüştür. (ERGÜDER, Toker "Dünyada Tütün Kontrolü ve Dünya Sağlık Örgütü Verileri") (Kasım 2009)

² Bkz. <http://www.tapdk.gov.tr/tutunmamulleri.asp>

Tablo 1- Türkiye'de Sigara Tüketimi (milyon adet)

adete düşmüştür. Üretimdeki 17.662 milyon adetlik düşüş, sigara üreticisi firmalar ve dağıtım ağı için tahmini olarak **1 milyar TL**'lik kayıp anlamına gelmektedir. Tüketimdeki 14.201 milyon adetlik düşüş ise yaklaşık **3 milyar TL**'lik vergi geliri daralmasına işaret etmektedir.

Diğer taraftan, sigara sektörünün en büyük ortağının vergi yapısından dolayı devlet olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, sigaradan alınan vergilerin Türkiye bütçesinde önemli bir ağırlığı da bulunmaktadır. Şimdi, vergilerin nasıl hesaplandığına ve bütçedeki önemine özel tüketim vergisinden başlayarak kısaca değineyim. Sigaranın özel tüketim vergisi hesaplanırken ikili bir sistem öngörülmüştür. Maktu vergi, bir vergi sabiti olarak, sigaradan alınan verginin belirlenen sınırın (paket başı 2,65 TL³) altına

düşmesini önlemektedir. Yani şu anda bir paket sigara sıfır liradan piyasada satılmak istenseydi yine de 2,65TL'lik bir vergi alınacaktı. Ancak temel kural verginin nispi vergi (%63) üzerinden hesaplanmasıdır. Sigaranın perakende satış fiyatı arttıkça nispi vergi devreye girer ve tahsil edilebilecek vergi miktarı da artmış olur. Ayrıca %18'lik KDV hesaplanırken özel tüketim vergisi KDV matrahına dahil edilmektedir. Örnek olarak, perakende satış fiyatı 7 TL olan bir sigaranın satış bedelinin %78'si vergiden oluşmaktadır. Oranlar, firmaların bayilere yaptığı satış iskintolarına göre değişiklik göstermekle beraber, sigara üzerindeki vergi yükü ortalama %77 ile %81 arasında değişmektedir. Buna ilave olarak 2011 yılı ithalat rejim kararına göre II sayılı listede yer alan sigara sanayi ürünü olarak sınıflandırılmakta ve dolayısıyla gümrük vergileri de bu çerçevede belirlenmektedir. Her ne kadar ülkemize sigara ithalatı olmasa da örneğin ABD'den Türkiye'ye sigara ithal edilmek istenseydi ÖTV ve KDV'nin yanı sıra %57,6, benzer şekilde Çin'den sigara ithalatı yapılması durumunda %40,3 gümrük vergisi ödenecekti.

YILLAR	2008	2009	2010	2011
Tütün Mamulleri İçin Hedeflenen ÖTV Geliri (milyar TL)	11,0	12,0	16,4	14.7 ¹
Tütün Ürünleri İçin Gerçekleşen ÖTV Geliri (milyar TL)	10.9	11.5	14.8	
Tütün Ürünlerinden Elde Edilen KDV Geliri (milyar TL)	2.8	3.1	3.9	3.9 ²
ÖTV + KDV Geliri (milyar TL)	13.7	14,6	18,7	18.6 ³
Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Öran	%7,3	%6,6	%9,5 ⁴	%7.4

³ ÖTV Kanununa göre III sayılı listenin B Cetvelinde yer alan sigara için asgari maktu vergi tutarı her bir dal sigara başına 0,1325TL olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla bir paket sigara için $20 \times 0,1325 = 2,65$ TL asgari maktu vergi hesaplanmaktadır. Nispi vergi oranı ise %63'tür

Örnek Vergi Hesaplaması:
**1.50 TL'ye Üretilen Bir Paket Sigaranın
7 TL'ye Satılması Durumu**

ÖTV Miktarı	$(7 \text{ TL} \times 0.63) = 4.41 \text{ TL}$
KDV Miktarı	$(1.50 \text{ TL} + 4.41 \text{ TL}) \times 0.18 = 1.06 \text{ TL}$
Toplam Vergi Tutarı	$4.41 \text{ TL} + 1.06 \text{ TL} = 5.47 \text{ TL}$
Bir Paket Sigara İçin Vergi Yüğü	$5.47 / 7.00 = \%78$ 'dir.

Şimdi de sigaranın Türkiye bütçesindeki öneme değinelim. Merkezi Yönetim Bütçe Kanununa göre 2011 yılında 250,7 milyar TL'lik vergi geliri öngörülmekte olup, bunun 61,2 milyar TL'si özel tüketim vergisi gelirlerinden oluşmaktadır. Özel tüketim vergisi gelirleri içinde tütün ve tütün mamullerinden elde edilmesi hedeflenen vergi geliri 14,7 milyar TL ile akaryakıtta sonra ikinci sırada bulunmaktadır. Buna bağlı olarak 3,9 milyar TL'lik de KDV geliri beklenmekte, tütün mamullerinden alınan toplam vergi geliri de 18.6 milyar TL olarak hedeflenmektedir. Bu durum tütün mamullerinden elde edilen vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içindeki oranını %7.4 seviyesine taşımaktadır.

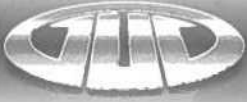
Bilindiği üzere 31/12/2009 tarihli 15725 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sigaradan alınan özel tüketim vergisi asgari maktu vergi tutarı 2.05TL'den 2.65TL'ye, nispi vergi oranı ise %58'den %63'e

yükseltilmiştir. Bu kapsamda 2010 yılı için; 16,4 milyar TL'lik ÖTV geliri, buna bağlı olarak yaklaşık 4.4 milyar TL'lik KDV geliri, toplamda da yaklaşık 20.8 milyar TL'lik vergi geliri hedeflenirken, Tablodan da görüleceği üzere, 18,7 milyar TL'lik tahsilat yapılabilmiş, dolayısıyla 2010 yılı için 2.1 milyar TL'lik bir bütçe kaybı oluşmuştur. Örnek vermek gerekirse, bu büyüklük 8.500 yüzden fazla çalışanı olan Gümrük Müsteşarlığının yaklaşık 7,5 yıllık bütçesine eş değerdir. Maliye Bakanlığınca 2010 yılı hedefleri tutturulamadığı için, 2011 yılı hedefleri revize edilmek zorunda kalınmış, bu kapsamda hedeflenen ÖTV gelirini 14.7 milyar, KDV gelirini de yaklaşık 3.9 milyar TL seviyesine çekilmiştir. Ancak 2011 yılı için de bu hedefin tutturulmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir.

Vergi yapısının sigara fiyatları üzerindeki etkisi, Türkiye'deki sigara fiyatlarını, bölgemizde İsrail ve Yunanistan'la beraber en yüksek seviyeye çıkarmaktadır. Türkiye ile komşu ülkeler arasındaki

sigara satışlarındaki fiyat farkı, Tablodan da görüleceği üzere, 4 katın üzerine kadar çıkabilmektedir. 2010 yılı öncesinde sigara kaçakçılığında belli rotalardan bahsedilebiliyorken mevcut durumda herhangi bir rotadan bahsetmek mümkün bulunmamakta ve Türkiye her yön itibari ile sigara kaçakçılarının hedefi durumundadır. Yine 2010 yılı öncesinde sahte sigara olgusu da önemli bir gündem maddesi iken

“ 2011 yılı için tütün ve ürünlerine ilişkin hedeflenen 14,7 milyar TL özel tüketim vergisi tahsilatı ile 3,9 milyar katma değer vergisi tahsilatının gerçekleştirilemeyeceği düşünülmektedir. ”

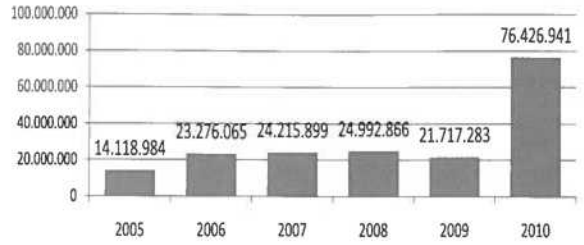

bugün fiyat farklarının aşırılığında dolayı artık kaçakçılar açısından cazibesini kaybetmiştir. Örneğin 1.29 \$'a Irak'tan ya da 0.98 \$'a Ukrayna'dan perakende fiyattan orjinal ve yasal piyasadan sigara temin edebilen ve Türkiye'de 3.50-4.00 \$ gibi bir fiyattan yasadışı olarak sigara satabilen kaçakçıların yasadışı yollarla üretilip pazarlanan ve genelde kaynağı Çin olan sahte sigaralara ihtiyaçları kalmamıştır.

Türkiye 4.55 \$	Cezayir 1.86 \$	Gürcistan 1.48 \$
İsrail 5.22 \$	Mısır 1.55 \$	Ermenistan 1.34 \$
Yunanistan 4.54 \$	Rusya 1.55 \$	Irak 1.29 \$
Romanya 3.42 \$	Suriye 1.52 \$	Ukrayna 0.98 \$
Bulgaristan 3.19 \$	Lübnan 1.50 \$	

Sigara fiyatlarındaki farklılıklar kaçakçılığı tetikleyerek suç ekonomisine sebebiyet vermekte, bir taraftan kayıtdışı ekonomi alanını genişletmektedir. Her ne kadar Türkiye'de sigara sektörü bandrollü ürün izleme sistemi ile dünyanın en düzenli ve örnek piyasa düzenlerinden biri olsa da genel olarak kayıtdışı ekonomiyle mücadeledeki yetersizlik yasal alanda faaliyet gösteren sigara satış noktalarını yasadışı alana itebilmekte ya da zaten yasal alanda bulunmayan bazı grupları bu alana çekmektedir. Mevcut düzenlemelerle sigara kaçakçılığına hem 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa hem de 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununa göre 5 yıla kadar hapis cezası veri-

Türkiye'de Yıllar İtbari ile Toplam Sigara Yakalamaları (Tüm Kolluk Birimleri)

lerek caydırıcılık sağlanmış olsa da, özellikle Türkiye'nin güneydoğu ve doğu sınır bölgelerinde sigara kaçakçılığının bölge insanı için bir geçim kaynağı haline gelmesi ve bir nevi sınır ticareti gibi algılanması bu alandaki en önemli zorluklardan bir tanesidir. Elbetteki bu kayıtdışı alanın kamu gelirleri açısından da önemli sonuçları bulunmaktadır. Sigara kaçakçılığının vergi boyutuyla yarattığı kaybın daha iyi anlaşılması için, örneklendirecek olursak; mesela deniz yoluyla yapılacak bir kaçakçılığı ele alalım. 40'lık bir konteyner ile yaklaşık 750 bin paket sigara taşınabilmektedir ve 7 TL'ye satılan bir sigara için, 40'lık bir konteyner sigaranın gümrük işlemleri yapılmadan Türkiye'ye girmesi durumunda yaklaşık 4 milyon TL vergi kaybı olmaktadır. Aynı sigaranın karayoluyla bir kamyonun yükü içerisinde beyan harici ve 1.000 karton olarak yurda yasadışı yollardan girmesi durumunda 52,900 TL'lik bir vergi kaybı oluşmaktadır. Durumu yolcular açısından değerlendirdiğimizde aynı sigaranın muafiyet limiti üzeri ülkemize sokulan her bir

“ Türkiye'nin güneydoğu ve doğu sınır bölgelerinde sigara kaçakçılığının bölge insanı için bir geçim kaynağı haline gelmesi ve bir nevi sınır ticareti gibi algılanması, ciddi zorluklardan biridir. ”

kartonu için 52,5 TL vergi kaybı söz konusu olacaktır.

Makalenin başında, Türkiye'de 2009 yılında kişi başına 74 paket sigara tüketiliyorken, 2010 yılında bu miktarın 63 pakete düştüğü ve tüketimdeki düşüşün ne kadarının sigarayı bırakma eğiliminden ne kadarının da artan yasadışı ticaretten kaynaklandığına ilişkin net bilimsel bir veri bulunmadığı, ayrıca 2010 yılında hedeflenen vergi gelirinde yaklaşık 2.1 milyar TL'lik bir sapma olduğunu da ifade etmiştik. Şimdi 2010 yılında Türkiye'de yapılan kaçak sigara yakalamaları⁴ ile bu durumu kısaca analiz edelim.

Genel olarak, 2010 yılına kadar, kolluk birimlerinden yapılan sigara yakalamalarının 20 milyon paketin üzerinde bir seyir izlediği görülmektedir. 2010 yılında ise, yakalamalarda adeta bir patlama yaşanmış olup, toplam yakalanan sigara miktarı 76 milyon paketin üzerine çıkmıştır. Diğer taraftan, 2010 yılı sigara yakalamaları AB üyesi ülkelerin toplam yakalama oranının üçte birine tekabül edecek bir seviyeye ulaşmıştır. Kanaatimizce 2010 yılının sigara kaçakçılığı için bir eşik olduğu görül-

“ 2010 yılında kaçak sigara yakalamalarında bir patlama yaşanmış ve yakalanan toplam sigara miktarı 76 milyon paketin üzerine çıkmıştır. ”

mücadele strateji ile 2008 yılına kadar yasadışı piyasa payının ancak %13'lük bir seviyeye çekilmesi sağlanabilmiştir.

2007 yılında Gümrük Müsteşarlığınca bir özel firmaya yaptırılan ve 240 binin üzerinde nüfusu bulunan 29 şehirde 20 bin boş paketin toplanması neticesinde elde sonuçlara göre, kaçak sigara oranı % 6.7 olarak tespit edilmiştir. Sigara firmalarının kendilerinin yaptırdığı araştırmalarda 2010 yılına kadar %5'in altında bir seyir izleyen yasadışı payın 2010 yılı sonlarına doğru %20'yi zorladığı görülmektedir. Ayrıca

Gelir İdaresi Başkanlığınca bandrollü ürün izleme sistemi kapsamında yapılan denetimler neticesinde 2009 yılında 448 bin 92 bandrolsüz sigara tespit edilirken, 2010 yılında tespit edilen bandrolsüz sigara miktarının 959 bin 486 olarak belirlendiği görülmektedir.⁵

“ 2010 yılında tespit edilen önemli bir husus, Gümrük Müsteşarlığınca gerçekleştirilen makaron yakalamalarıdır. ”

⁴ Rakamlar EGM için yıllık faaliyet raporları, Jandarma G.K. için bilgi notları, Gümrük Müsteşarlığı için basın bültenlerinden internet üzerinden erişilerek derlenmiştir.

⁵ Bkz. <http://www.cnnturk.com/2011/ekonomi/genel/05/05/sigara.kacakciligi.1.yilda.ikiye.katlan-di/615612.0/index.html>

2010 yılında görülen diğer önemli bir değişiklikse Gümrük Müsteşarlığınca yapılan makaron (filtreli sigara tüpü) yakalamaları olmuştur. 2008 ve 2009 yıllarında hiç örneği olmayan bu kaçakçılık türüne ilişkin tespitler, 2010 yılı mart ayından itibaren 42 olayda toplam 190 milyon adet üzerinde bir seviyeye yükselmiştir. Sigara filtreleri yasal olarak ithal edilmek istenirse TAPDK'dan alınan uygunluk belgesi ile beraber en fazla %3.8 gümrük vergisi ve %18 KDV ödenmektedir. Diğer kaçakçılık türlerine göre düşük olan yasadışı bu kar marjına rağmen kaçakçılığının yapıyor olmasının anlamı, kaçak olarak sigara üretimi yapıyor olabileceği veya artan sigara fiyatları nedeniyle yasal bayilerden sigara almak yerine bireylerin iç piyasadan tütün ve sigara filtrelerini ayrı ayrı ya da her ikisini birden tedarik ederek sigara elde ettiğidir.

Sonuç olarak, İngiltere gibi dünyanın en düzenli ve kurallı ekonomilerinden birinde bile müca-

deledeki zorluk ortadayken, mevcut durumda Türkiye'nin her yön itibari ile hedef ülke olmasından dolayı bu alanda çok daha sofistike yöntemler geliştirmesi gerektiği açıktır. Türkiye genelinde sigara kaçakçılığı ile mücadele amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığının koordinesinde, TAPDK, İçişleri Bakanlığı ve Gümrük Müsteşarlığının ana sorumlu olduğu "Tütün ve Tütün Mamulleri Kaçakçılığı ile Mücadele Eylem Planı" çalışması yapılmış olup, yakın bir tarihte Başbakanlık Genelgesi olarak yayımlanması beklenmekle birlikte bu alandaki sorunlara kısmi çözümler getireceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- 1 2011 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu
- 2 2010 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununa göre öngörü yapılan öngörü.
- 3 Hedeflenen Toplam
- 4 2010 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu itibari ile.

AKARYAKIT HARİCİ PETROL ÜRÜNLERİ ÖTV DÜZENLEMELERİ

Sibel BAVLI

Gümrük Uzmanı
savgoren@gumruk.gov.tr

Akaryakıt harici petrol ürünlerinin yasadışı olarak akaryakıtlara karıştırılmasını veya akaryakıt yerine kullanılmasını engellemek amacıyla, bu ürünler, 01/08/2002 tarihinde yürürlüğe giren 4760 sayılı **Özel Tüketim Vergisi Kanunu** kapsamına alındı.

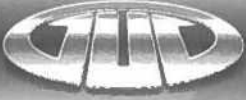
Akaryakıt harici petrol ürünleri 4760 sayılı Kanun'un ekli listelerinden (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer almakta olup, söz konusu ürünler bazyajlar, madeni yağlar, solventler ve diğerleri olarak gruplandırılabilir. Ürün grupları içerisinde yer alan mallar, GTİP numaralarına göre aşağıdaki gibidir:

2006-2011 yılları arasında (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer alan akaryakıt harici petrol ürün-

leri için belirlenen **ÖTV** tutarlarına ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır. (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki mallar, kilogram veya litre **ölçüleri dikkate alınarak vergilendirilmektedir.**

2006 ve 2007 yıllarında bazyajlar ve madeni yağlar üzerindeki ÖTV tutarı 0,3500 TL/kg idi. 2 Temmuz 2008 tarihinde bu tutar 0,9345 TL/kg düzeyine yükseltildi; ayrıca liste dışı (tecil-terkin) teslimlerde geçerli olan 0,0500 TL/kg ÖTV tutarı da yükseltildi.

ÖTV tutarı, 18 Aralık 2008 yılında 0,9200 TL/kg düzeyine indirildi ve 28 Şubat 2009 tarihine kadar bu düzeyi korudu.

TABLO I -(B) CETVELİNDE YER ALAN MALLAR

BAZYAĞLAR	MADENİ YAĞLAR	MÜSTAHAZAR KATKILAR	SOLVENTLER	DİĞERLERİ
271019750000	271019710000		270710100000	
271019990021	271019810000		270710900000	
271019990022	271019830000		270720100000	
271019990023	271019830000		270720900000	
271019990024	271019850000		270750900011	
271019990098	271019870000		271011210000	381400900011
	271019910000	381121001000	271011250000	381400900012
	271019930000	381129001000	271011900011	381400900013
	271019990025	381190001012	271011900019	381400900019
	340311000000		271019290000	382490400000
	340319100000		290110009011	
	340319900000		290110009012	
	340391000000		290110009013	
	340399000000		290220000000	
			290230000000	

TABLO II -BAZYAĞLARA İLİŞKİN ÖTV TUTARLARI

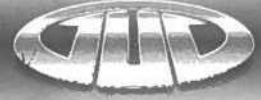
2006	2007	2008			2009			2010	2011
		1 Ocak	2 Temmuz	18 Aralık	1 Ocak	28 Şubat	31 Aralık		
		-	-	-	-	-			
		1 Temmuz	17 Aralık	31 Aralık	27 Şubat	30 Aralık			
0,35	0,35	0,35	0,9345	0,92	0,92	0,9345	1,056	1,056	1,056

TABLO III -MADENİ YAĞLARA İLİŞKİN ÖTV TUTARLARI

2006	2007	2008			2009			2010	2011
		1 Ocak	2 Temmuz	18 Aralık	1 Ocak	28 Şubat	31 Aralık		
		-	-	-	-	-			
		1 Temmuz	17 Aralık	31 Aralık	27 Şubat	30 Aralık			
0,35	0,35	0,35	0,9345	0,92	0,92	0,9345	1,056	1,056	1,056

TABLO IV -SOLVENTLERE İLİŞKİN ÖTV TUTARLARI

2006	2007		2008		2009			2010	2011
	1 Ocak	3 Kasım	1 Ocak	2 Temmuz	1 Ocak	15 Temmuz	31 Aralık		
	-	-	-	-	-	-			
	2 Kasım	31 Aralık	1 Temmuz	31 Aralık	14 Temmuz	30 Aralık			
1,4845	1,4845	1,5985	1,5985	1,6135	1,6135	1,8135	2,0135	2,0135	2,0135

28 Şubat 2009 tarihinde bazyağlar ve madeni yağlar üzerindeki ÖTV tutarı, tekrar 0,9345 TL/kg düzeyine yükseltildi. Ayrıca 3403 tarife pozisyonundaki madeni yağlar, 0,9345 TL/kg ÖTV tutarı ile ilk kez (B) Cetveli kapsamına alındı. Yaklaşık 4,5 ay sonra, 15 Temmuz 2009 tarihinde 3403 tarife pozisyonu üzerindeki 0,9345 TL/kg ÖTV tutarı, 0,3000 TL/kg düzeyine indirildi.

31 Aralık 2009 tarihinde belirlenen 1,0560 TL/kg ÖTV tutarı ile 15 Temmuz 2009 tarihinde 3403 tarife pozisyonu için belirlenen 0,3000 TL/kg ÖTV tutarı, hala geçerliliğini korumaktadır.

(I) sayılı listenin (B) cetvelindeki en düşük ÖTV tutarı 3403 grubu madeni yağlara karşılık gelmektedir (0,3000 TL/kg). 25/02/2011 tarihinde yayımlanan 6111 sayılı Kanun'un 87'nci maddesi ile (B) cetvelinde yer alan 3403 tarife pozisyonundaki madeni yağlara karşılık gelen ÖTV tutarının 0,3000 TL/kg düzeyinden 1,0560 TL/kg'ye yükseltilmesi öngörülmüştür. Ancak bu değişikliğin yürürlüğe girmesi için Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanması gerekmektedir.

2006 yılı ve 2007 yılı Kasım ayı başına kadar solventler üzerindeki ÖTV tutarı 1,4845 TL/kg idi.

3 Kasım 2007 tarihinde solventler üzerindeki ÖTV tutarı, 1,5985 TL/kg düzeyine;

2 Temmuz 2008 tarihinde 1,6135 TL/kg düzeyine;

15 Temmuz 2009 tarihinde 1,8135 TL/kg düzeyine;

31 Aralık 2009 tarihinde 2,0135 TL/kg düzeyine yükseltildi.

3 Temmuz 2009 tarihinde "2710.11.25.00.00" GTİP numaralı solvent, 1,6135 TL/kg ÖTV oranı ile (B) cetveline ilave edildi.

31 Aralık 2009 tarihinde solventler için belirlenen 2,0135 TL/kg ÖTV oranı, hala geçerliliğini korumaktadır.

28 Şubat 2009 tarihinde "3811.21.00.10.00", "3811.29.00.10.00" GTİP numaralı müstahzar katkıları 1,6135 TL/kg ÖTV tutarı ile (B) cetveline ilave edildi.

3814.00.90 tarife alt pozisyonu altında yer alan mallar ile "3824.90.40.00.00" GTİP numaralı mal üzerindeki ÖTV tutarı, 2 Temmuz 2008 tarihine kadar 0,0653 TL/kg iken, anılan tarih itibarıyla 0,0650 TL/kg düzeyine indirilmiştir ve son tutar hala geçerliliğini korumaktadır.

1. Liste Dışı Üretimde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listedeki malların ithalatçıları veya rafineriler dahil imal edenler tarafından teslimi, özel tüketim vergisinin konusudur.

Teslim, mal üzerindeki tasarruf hakkının, malik veya malik adına hareket edenlerce, alıcıya veya alıcı adına hareket edenlere devredilmesidir.

İthalat bir teslim sayılmaz; ithal edilen mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya alıcı adına hareket edene devredilmesi halinde teslim gerçekleşir ve özel tüketim vergisi doğar.

İmalat da vergi doğuran bir olay değildir; imal edilen mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya alıcı adına hareket edene devredilmesi halinde teslim gerçekleşir ve vergi doğar.

Basit bir anlatımla, 4760 sayılı ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki malların ithalatçılar veya imalatçılar tarafından alıcılara satılması halinde vergi doğar. Verginin mükellefi (B) cetvelindeki malı imal veya ithal edenlerdir.

Diğer taraftan, imalatçı tarafından doğrudan ithal edilen (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki malların, özel tüketim vergisine tabi olmayan malların imalinde kullanılması da teslim sayılır ve vergi doğuran olay meydana gelir. Verginin mükellefi ithalatçı imalatçılardır.

(I) sayılı listenin (B) cetvelindeki malların ithal edenler veya imal edenler tarafından teslimi ya da özel tüketim vergisine tabi olmayan malların imalinde kullanılması hallerinde özel tüketim vergisinin doğması, sanayide ham madde olarak kullanılan bu malların sanayici için ekstra bir maliyet yaratması anlamına gelmektedir. Özel tüketim vergisinden kaynaklanan maliyeti düşürmek üzere **"tecil-terkin"** sistemi geliştirilmiştir.

4760 sayılı ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer alan bazyaların, madeni yağların, solventlerin, müstahzar katkıların ve diğerlerinin, (I) sayılı liste dışındaki malların imalinde kullanılacak olması halinde, bu mallar için ödenmesi gereken ÖTV'den Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen kısmı tecil edilmekte; vergisi tecil edilen malların tecil tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içinde bu amaçla kullanıldığının tespiti üzerine tecil edilen vergi, terkin edilmektedir.

2010/668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına kadar maktu olarak tespit edilen tecil tutarları, anılan Karar ile nispi olarak belirlenmeye başlandı. Nispi düzeylere karşılık gelen değerler ise ÖTV-1/2010-4 sayılı ÖTV Sirküsü ile belirlenmektedir.

Bazyalar ve 2710 tarife pozisyonundaki madeni yağlar için 2011 yılında belirlenen ÖTV tutarı 1,0560 TL olup; tecil-terkin kapsamındaki teslimlerde bu tutarın % 71,50'si, yani 0,7550 TL tecil edilmektedir.¹

3403 tarife pozisyonundaki madeni yağlar için geçerli olan 0,3000 TL/kg ÖTV tutarının %95'i, yani 0,2850 TL tecil edilmektedir.

Solventler ve 3811 tarife pozisyonundaki müstahzar katkıları için 2011 yılında belirlenen ÖTV tutarı 2,0135 TL olup; tecil-terkin kapsamındaki teslimlerde bu tutarın % 99,25'i, yani 1,9984 TL tecil edilmektedir.

3814.00.90 tarife alt pozisyonunda yer alan mallar ile "3824.90.40.00.00" GTİP numaralı mal üzerindeki ÖTV tutarı 0,0650 TL/kg olup; bunun % 76,75'i, yani 0,0499 TL tecil edilmektedir.

2710 tarife pozisyonundaki madeni yağlar için tahakkuk eden tutar 0,3010 TL/kg düzeyine, (B) cetvelindeki diğer tüm mallar için tahakkuk eden tutar ise yaklaşık 0,0150 TL/kg düzeyine karşılık gelmektedir.

¹ 02/07/2008 tarihine kadar, (B) cetvelindeki malların liste dışı üretim kapsamında tesliminde 0,0500 TL/kg üzerinden ÖTV hesaplanır; bunun 0,0150 TL'si tahakkuk ettirilir, 0,0350 TL/kg ile 12 aylık gecikme faizi toplamı tutarı kadar teminat alınır; 0,0350 TL'si tecil-terkin ettirilir. 02/07/2008 tarihi itibarıyla, liste dışı üretim kapsamında teslimlerde 0,0500 TL/kg üzerinden değil karşılarda geçerli olan tutar üzerinden ÖTV hesaplanmaya; bunun Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen kısmı tecil ettirmeye başlandı.

Liste dışı üretimin, yurtiçi alımlarda ve ithalata dayalı imalatlarda uygulaması 1 Seri No. lu ÖTV Genel Tebliğ'nde açıklanmaktadır.

1.1. Yurtiçinden tedarikte liste dışı üretim (tecil-terkin) uygulaması

- Tecil-terkin uygulamasından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, rafineriden veya ithalatçıdan, (B) cetvelindeki malları satın alabilir.
- İmalatçı, satış işleminde, "(I) Sayılı Listenin (B) Cetvelindeki Mallara Ait Özel Tüketim Vergisinin Tecil Edilmesine İlişkin Talep ve Taahhütname (EK: 2)" ile birlikte sanayi sicil belgesinin bir örneğini satıcıya verir.
- İmalatçı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhütnamede "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve satın aldığım bu ürünü 1 yıl içerisinde imalatçısı olduğum malın imalinde kullanacağımı beyan ederim. Bu nedenle Özel Tüketim Vergisi Kanunu hükümlerine göre ÖTV'nin tarafımdan tahsil edilmemesini talep ederim." ifadesi yer alır.
- Satış işlemi sırasında, satıcı için ÖTV yükümlülüğü doğar.
- Satıcı, sattığı mal için hesapladığı ÖTV'yi bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder.² Beyannameye, imalatçıdan aldığı talep ve

² Her ayın ilk on beş günlük birinci ve kalan günlerinden oluşan ikinci dönemler vergilendirme dönemi olup, bu dönemleri takip eden 10. Gün akşamına kadar beyanda bulunulup, ödeme yapılır.

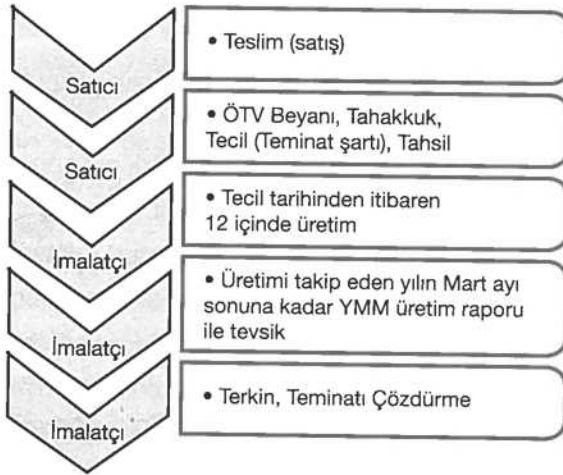
taahhütnameyi, sanayi sicil belgesini ve teminat belgesini ekler.³

- Beyan edilen ÖTV'nin Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilen kısmı, bu kısım ile 12 aylık gecikme faizi tutarı toplamı kadar "teminatın" verilmesi üzerine tecil edilir, kalan kısmı tahsil edilir.
- (B) cetvelindeki malı satın alan imalatçı, teslim aldığı malı, tecil-terkin kapsamında tespit edilen usul ve esaslara uygun olarak kullandığını son iki takvim yılında düzenlenen vergi inceleme veya yeminli mali müşavir üretim raporları ile ispat ederse, bağlı olduğu Vergi Dairesinden, "Tecil -Terkin Kapsamında %5 Oranındaki İndirimli Teminattan Yararlananlara İlişkin Bilgi Formu" alabilir. İmalatçı, bu formu, satıcıya verir ve satıcı tecil-terkin kapsamında yaptığı satış işlemine ilişkin beyanda bulunurken bu formu kullanarak Vergi Dairesine vermesi gereken teminatın yalnızca %5'ini verir. (15 seri no. lu ÖTV Genel Tebliğ)
- İmalatçı, tecil-terkin kapsamında satın aldığı malı, tecil tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içinde, (I) sayılı liste dışındaki malların üretiminde kullanır. Üretimin gerçekleştiği takvim yılını takip eden yılın mart ayı sonuna kadar "YMM üretim raporu" düzenlenir.

³ I sayılı listenin (B) cetvelindeki malın ithalatçısı, ithalat aşamasında Gümrük İdaresine teminat verir. İthalatçının ithal ettiği malı, tecil-terkin kapsamında imalatçıya teslim etmesi ve bu teslimatla ilişkin yukarıda açıklandığı şekilde Vergi Dairesine beyanda bulunması üzerine, Vergi Dairesi tarafından ilgili Gümrük İdaresine bildirimde bulunularak, ithalatta alınan teminatın çözülmesi sağlanır. İthalatçının Vergi Dairesine verdiği teminat ise tecil edilen verginin terkin ile çözülür.

- İmalatçı, YMM üretim raporlarını, satıcının bağlı olduğu Vergi Dairesine vererek, tecil edilen verginin terkin edilmesini ve teminatın çözülmesini sağlar.
- Tüm bu işlemlerin imalatçı için yarattığı vergi maliyeti, satın aldığı mal kilogramı başına 0,3010 TL veya yaklaşık 0,0150 TL'dir.
- Tüm bu işlemler sonucu devletin tahsil ettiği ÖTV, teslim edilen mal kilogramı başına 0,3010 TL veya yaklaşık 0,015 TL'dir.

ÖRNEK I:

İmalatçı A, "3811.90.00.10.12 Ağır mineral yağlar için müstahzar katkı" üretmek üzere, B şirketinden 2010 yılı Ocak ayında "2710.19.99.00.23-Heavy natural" GTİP numaralı 100.000 kg bazyag satın alır.

2010 yılında bazyaglar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg; tecil oranı 0,7550 TL/kg; tahakkuk oranı 0,3010 TL/kg'dır. "3811.90.00.10.12 Ağır mineral yağlar için müstahzar katkı", bugün olduğu gibi 2010 yılında da (I) sayılı liste dışındadır. Teminat, tecil edilecek kısım ve bu kısma karşılık gelen 12 aylık gecikme faizi top-

lamına karşılık gelen oran üzerinden hesaplanır: 0,7550 TL+12 aylık gecikme zammı.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütnameyi (EK:2), B şirketine vererek yalnızca 30.100 TL (0,3010 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, Ocak ayının sonunda bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 105.600 TL (1,0560 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhütname ile sanayi sicil belgesini ve teminatı ekleyerek tecil talebinde bulunur; 75.500 TL (0,7550*100.000 kg) tecil edilir, tahakkuk eden 30.100 TL özel tüketim vergisini öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyagi kullanarak tecil tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içerisinde taahhüt ettiği malı üretir. Üretime müteakip düzenlediği Yeminli Mali Müşavir raporunu B şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.

Tecil edilen 75.500 TL özel tüketim vergisi terkin edilir ve B şirketinin verdiği teminat çözdürülür.

ÖRNEK II:

İmalatçı A, "3403.11.00.00.00 Dokumaya elverişli maddelerin, deri ve köselenin, post ve kürklerin veya diğer maddelerin işlenmesine mahsus müstahzar" üretmek üzere, B şirketinden, 2007 yılı Mart ayında "2710.19.99.00.21-Spindle oil" GTİP numaralı 100.000 kg bazyag satın alır.

2007 yılında bazyaglar üzerindeki ÖTV tutarı 0,3500 TL/kg; liste dışı üretim kapsamında yapılan teslimlerde ÖTV oranı 0,0500 TL/kg;

tecil oranı 0,0350 TL/kg; tahakkuk oranı 0,0150 TL/kg'dır. 3403 tarife pozisyonundaki madeni yağlar, 2007 yılında I sayılı liste dışındadır. Teminat, tecil edilecek kısım ve bu kısma karşılık gelen 12 aylık gecikme faizi toplamına karşılık gelen oran üzerinden hesaplanır: 0,0350 TL+12 aylık gecikme zammı.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhünameyi (EK:2), B şirketine vererek yalnızca 1.500 TL (0,0150 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, Mart ayının sonunda bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhüname ile sanayi sicil belgesini ve teminatı ekleyerek tecil talebinde bulunur; 3.500 TL (0,0350*100.000 kg) tecil edilir, tahakkuk eden 1.500 TL özel tüketim vergisini öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyağı kullanarak tecil tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içerisinde taahhüt ettiği malı üretir. Üretime müteakip düzenlediği YMM raporunu, B şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Tecil edilen 3.500 TL özel tüketim vergisi terkin edilir ve B şirketinin verdiği teminat çözdürülür.

1.2. Yurtdışından tedarikte liste dışı üretim (tecil-terkin) uygulaması

- Tecil-terkin uygulamasından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, (I) sayılı liste dışındaki malların imalinde kullanmak üzere doğrudan (B) cetvelindeki malları ithal edebilir.

- İmalatçı, ithalat işlemi Gümrük İdaresine, "(I) Sayılı Listenin (B) Cetvelindeki Mallara Ait Özel Tüketim Vergisinin Tecil Edilmesine İlişkin Talep ve Taahhüname (EK: 14)" ile birlikte mala karşılık gelen ÖTV üzerinden hesaplanan tutarda teminat verir.
- İmalatçı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhüname "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve ithal ettiğimiz/ithalatçıdan satın aldığımız bu ürünü en geç 12 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen malın imalinde kullanacağımızı beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali halinde teminat tutarını, ithal edilen mal için ithal tarihinde verilmesi gereken vergi tutarına tamamlamayı (mükellefle birlikte müştereken ve müteselsilen) kabul ve taahhüt ederiz." ifadesi yer alır.
- İmalatçı, ithal ettiği malı, tecil-terkin kapsamında tespit edilen usul ve esaslara uygun olarak kullandığını son iki takvim yılında düzenlenen vergi inceleme veya yeminli mali müşavir üretim raporları ile ispat ederse, bağlı oldukları Vergi Dairesinden, "Tecil-Terkin Kapsamında %5 Oranındaki İndirimli Teminattan Yararlanana İlişkin Bilgi Formu" alabilir. İmalatçılar, bu form ile ithalat sırasında Gümrük İdaresine vermeleri gereken teminatın yalnızca %5'ini verir. (15 seri no. lu ÖTV Genel Tebliğ)
- İthalat işlemi sırasında, imalatçı için ÖTV yükümlülüğü doğmaz, ÖTV yükümlülüğü ithal edilen malın üretimde kullanılması ile doğar.
- İmalatçı, tecil-terkin kapsamında ithal ettiği malı, ithalat tarihini takip eden ay başından

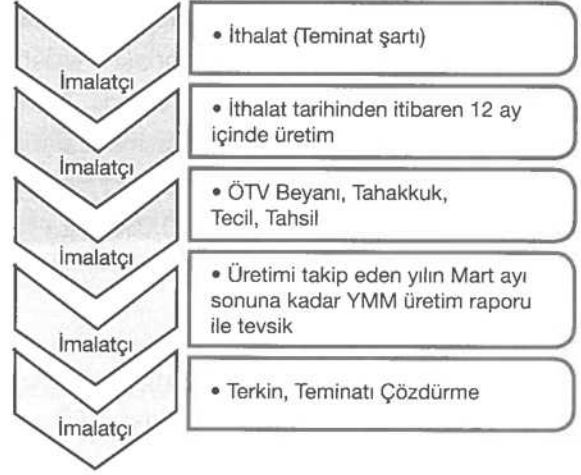
İtibaren 12 ay içinde, (I) sayılı liste dışındaki malların üretiminde kullanılır.

- İmalatçı, üretime müteakip hesapladığı ÖTV'yi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder.⁴ Beyannameye, talep ve taahhüname ile sanayi sicil belgesini ekler.
- Beyan edilen verginin Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen kısmı tecil edilir; kalan kısmı tahsil edilir.
- Üretimin gerçekleştiği takvim yılını takip eden yılın mart ayı sonuna kadar "YMM tarafından üretim raporu" düzenlenir.
- İmalatçı, üretim raporlarını bağlı olduğu Vergi Dairesine vererek tecil ettirdiği vergiyi terkin ettirir.
- İthal edilen malların kullanımı sonucu tecil-terkin işlemlerinin yapıldığına dair Vergi Dairesi tarafından düzenlenecek olan formun (EK: 12) Gümrük İdaresine gönderilmesi üzerine ithalatta alınan teminat çözülür.
- Tüm bu işlemlerden ithalatçı imalatçı için ortaya çıkan ÖTV maliyeti imalatta kullandığı mal kilogramı başına 0,3010 TL veya yaklaşık 0,015 TL'dir.
- Tüm bu işlemler sonucu devletin tahsil ettiği ÖTV, mal kilogramı başına 0,3010 TL veya yaklaşık 0,015 TL'dir.

ÖRNEK I:

İmalatçı A, "3204.19.00.00.12 Solvent boya" üretmek üzere, 2010 yılında "2710.11.21.00.00

⁴ Her ayın ilk on beş günlük birinci ve kalan günlerinden oluşan ikinci dönemler vergilendirme dönemi olup, bu dönemleri takip eden 10. Gün akşamına kadar beyanda bulunulup ödeme yapılır.

White spirit" GTİP numaralı 100.000 kg solvent ithal eder.

2010 yılında solventler için geçerli ÖTV tutarı 2,0135 TL/kg; tecil oranı 1,9984 TL/kg; tahakkuk tutarı 0,0151 TL/kg'dır. "3204.19.00.00.12 Solvent boya", bugün olduğu gibi 2010 yılında da (I) sayılı liste dışındadır. Teminat, solvante karşılık gelen ÖTV tutarı üzerinden hesaplanır: 2,0135 TL.

İthalat işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhüname (EK:14) ile teminatı (201.350 TL=2,0135 TL*100.000 kg), Gümrük İdaresine verir.

İmalatçı A, ithal tarihini takip eden 12 ay içerisinde ithal ettiği solventten boya üretir ve üretime müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 201.350 TL (2,0135 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, talep ve taahhüname ile sanayi sicil belgesini ekleyerek tecil talebinde bulunur; 199.840 TL (1,9984*100.000 kg) tecil edilir, tahakkuk eden 1.510 TL özel tüketim vergisini öder.

İmalatçı A, üretimi takip eden yılın Mart ayı sonuna kadar düzenlediği YMM üretim raporunu bağlı olduğu Vergi Dairesine vererek tecil ettirdiği vergiyi terkin ettirir.

Vergi Dairesi tarafından düzenlenecek olan formun (EK: 12) Gümrük İdaresine gönderilmesi üzerine ithalatta alınan teminat çözülür.

ÖRNEK II:

İmalatçı A, (I) sayılı liste dışındaki "3204.19.00.00.12 Solvent boya" üretmek üzere, 2007 yılında "2710.11.21.00.00 White spirit" GTİP numaralı 100.000 kg solvent ithal eder.

2007 yılında solventler üzerindeki ÖTV tutarı 1,4845 TL/kg; liste dışı üretim kapsamında yapılan teslimlerde ÖTV tutarı 0,0500 TL/kg; tecil tutarı 0,0350 TL/kg; tahakkuk tutarı 0,0150 TL/kg'dır. Boya, bugün olduğu gibi 2007 yılında da (I) sayılı liste dışındadır. Teminat, liste dışı üretimler için yapılan teslimlere karşılık gelen ÖTV tutarı üzerinden hesaplanır: 0,0500 TL.

İthalat işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütname (EK:14) ile teminatı (5.000 TL=0,0500 TL*100.000 kg), Gümrük İdaresine verir.

İmalatçı A, ithal tarihini takip eden 12 ay içerisinde ithal ettiği solventten boya üretir ve üretime müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, talep ve taahhütname ile sanayi sicil belgesini ekleyerek tecil talebinde bulunur; 3.500 TL (0,0350 TL*100.000 kg) tecil edilir, tahakkuk eden 1.500 TL özel tüketim vergisini öder.

İmalatçı A, üretimi takip eden yılın Mart ayı sonuna kadar düzenlediği YMM üretim raporunu bağlı olduğu Vergi Dairesine vererek tecil ettirdiği vergiyi terkin ettirir.

Vergi Dairesi tarafından düzenlenecek olan formun (EK: 12) Gümrük İdaresine gönderilmesi üzerine ithalatta alınan teminat çözülür.

2. Liste İçi Üretimde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listedeki malların ithalatçıları veya rafineriler dahil imal edenler tarafından teslimi, Özel Tüketim Vergisinin konusudur.

Teslim, mal üzerindeki tasarruf hakkının malik veya adına hareket edenlerce, alıcıya veya adına hareket edenlere devredilmesidir.

İthalat bir teslim sayılmaz, ithal edilen mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya alıcı adına hareket edene devredilmesi halinde teslim gerçekleşir ve vergi doğar.

İmalat da vergi doğuran bir olay değildir; imal edilen mal üzerindeki tasarruf hakkının alıcıya veya adına hareket edene devredilmesi halinde teslim gerçekleşir ve vergi doğar.

Basit bir anlatımla 4760 sayılı ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki malların ithalatçı veya imalatçı tarafından yurtiçindeki alıcılara satılması halinde vergi doğar. Verginin mükellefi (B) cetvelindeki malı imal veya ithal edenlerdir.

ÖTV Kanunu'na ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelindeki bir malın, (B) cetvelindeki başka bir malın

üretiminde kullanılması ve üretilen malın teslim edilmesi sürecinde iki teslim ve vergi doğuran iki olay söz konusudur: (i) üretimde kullanılmak üzere (B) cetvelindeki malın teslimi, (ii) üretilen (B) cetvelindeki malın teslimi. Bu süreçte devlete iki kez vergi ödenmemesi adına imalatçının alıfta vergi mükellefine ödediği ÖTV, satışta tahsil ettiği ÖTV'den indirilir.

Diğer taraftan, doğrudan imalatçı tarafından ithal edilen (B) cetvelindeki bir malın, (B) cetvelindeki bir diğer malın imalinde kullanılması teslim sayılmaz ve vergi doğuran olay meydana gelmez. Vergi doğuran olay, imal edilen malın teslimi ile doğar. Verginin mükellefi ithalatçı imalatçıdır ve bu süreçte yalnızca bir kez vergi ödenir.

B cetvelindeki mallar, imalatta ham madde olarak kullanıldığından sanayicinin ÖTV maliyetini düşürmek üzere liste içi üretim uygulaması geliştirilmiştir. Liste içi üretim uygulamasında, üretim sürecinden bir kez vergi alınması ve bu verginin de imal edilen ürün üzerinden alınması öngörülmüştür.

2002/4930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer alan malların, aynı cetvelde yer alan malların imalinde kullanılmak üzere tesliminde imal edilen ürünün tabii olduğu ÖTV tutarı uygulanır. 2002/4939 sayılı BKK, 2002 yılı Aralık ayında yayımlanmış; bazı yağlar ve madeni yağlar, 07/08/2003 tarihinde⁵ (I) sayılı listenin (A) cetvelinden, (B) cetveline geçirilmiştir.

⁵ http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/otv_oranlari_tum/ozeltuketimoranlari-OpenPage.htm

Yurtiçi alımlarda ve ithalata dayalı imalatlarda liste içi üretim, 1 Seri No.lu ÖTV Genel Tebliğ'nde anlatılmaktadır.

2.1. Yurtiçinden tedarikte liste içi üretim uygulaması

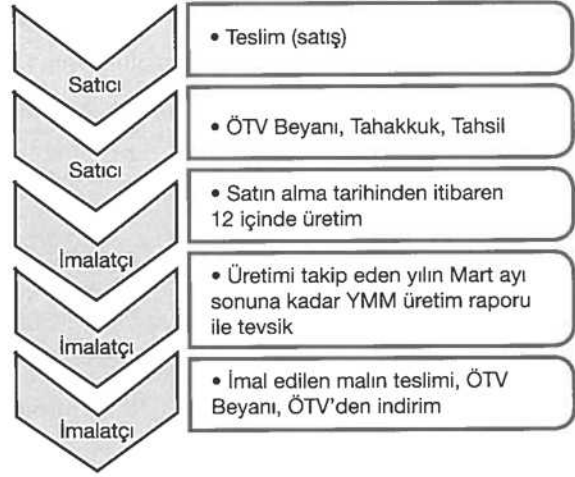
- Liste içi üretim uygulamasından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, (B) cetvelindeki bir malın imalinde kullanılmak üzere rafineriden veya ithalatçıdan, (B) cetvelinde yer alan başka bir mal satın alabilir.
- İmalatçı, satış işleminde, "(I) Sayılı Listenin (B) Cetvelinde Yer Alan Malların Aynı Cetveldeki Malların İmalinde Kullanılmak Üzere Teslimine İlişkin Talep ve Taahhütname (EK: 13)" ile birlikte sanayi sicil belgesinin bir örneğini satıcıya verir.
- İmalatçı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhütnamede "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve 30/11/2002 tarih ve 2002/4930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 4'üncü maddesi uyarınca satın aldığımız bu ürünü en geç 12 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen malın imalinde kullanacağımızı beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali halinde mükellef adına tahakkuk edecek vergi ile buna ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca kesilecek ceza, hesaplanacak gecikme faizi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca hesaplanacak gecikme zammını mükellefle birlikte müşterek ve müteselsil borçlu sıfatıyla ödemeyi kabul ve taahhüt ederiz." ifadesi yer alır.

- Satış işlemi sırasında, satıcı için ÖTV yükümlülüğü doğar.
- Satıcı, imalatçıdan tahsil ettiği ÖTV'yi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder.⁶ Beyannameye, imalatçıdan aldığı talep ve taahhütname ve sanayi sicil belgesini de ekler.⁷
- Satıcı, beyan ettiği ÖTV'nin tamamını öder.
- İmalatçı, liste içi üretim kapsamında satın aldığı malı, satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içinde, (B) cetvelindeki bir diğer malın üretiminde kullanır. Üretim gerçekleştiği takvim yılını takip eden yılın mart ayı sonuna kadar "YMM tarafından üretim raporu" düzenlenir.
- İmalatçı, üretim raporlarını, satıcın bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.
- İmal ettiği malı satan imalatçı, alıcıdan ÖTV'yi tahsil eder. Ancak ÖTV beyanında bulunurken tahsil ettiği ÖTV'den, alış sırasında ödediği ÖTV'yi indirir.
- Tüm bu işlemler, imalatçı için herhangi bir vergi maliyeti doğurmamaktadır; vergi yükü, nihai ürünün alıcısı üzerinde kalmaktadır.
- Tüm bu işlemler sonucunda devletin tahsil ettiği ÖTV, satılan nihai ürüne karşılık gelen ÖTV tutarı kadardır.

⁶ Her ayın ilk on beş günlük birinci ve kalan günlerinden oluşan ikinci dönemler vergilendirme dönemi olup, bu dönemleri takip eden 10. Gün akşamına kadar beyanda bulunulup ödeme yapılır.

⁷ İthalatçı, ithalat aşamasında Gümrük İdaresine teminat verir. İthalatçının, ithal ettiği (B) cetvelindeki malı, liste içi üretim kapsamında imalatçıya teslim etmesi ve bu teslim ilişkisi yukarıda açıklandığı şekilde Vergi Dairesine beyanda bulunması üzerine, Vergi Dairesi tarafından ilgili Gümrük İdaresine bildirimde bulunularak, ithalatta alınan teminatın çözülmesi sağlanır.

ÖRNEK I:

İmalatçı A, "3403.11.00.00 Dokumaya elverişli maddelerin, deri ve köselenin, post ve kürklerin veya diğer maddelerin işlenmesine mahsus müstahzar" üretmek üzere, B şirketinden 2010 yılı Ocak ayında "2710.19.99.00.22 Light netural" GTİP numaralı 100.000 kg bazyag satın alır.

2010 yılında bazyaglar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg; 3403 grubu madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 0,3000 TL/kg'dır. Her iki mal da (I) sayılı listenin (B) cetvelindedir.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütnameyi (EK:13), B şirketine vererek yalnızca 30.000 TL (0,3000 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, Ocak ayının sonunda bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 30.000 TL (0,3000 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhütname ile sanayi sicil belgesini ekler. Beyan ettiği tutarın tamamını öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyacı kullanarak satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içerisinde taahhüt ettiği malı üretir. Üretime müteakip düzenlediği YMM raporunu B şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.

İmalatçı A, ürettiği 100.000 kg madeni yağı C şirketine satar. C şirketinden 30.000 TL (0,3000 TL*100.000 kg) ÖTV tahsil eder. Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur ancak tahsil ettiği ÖTV'den, bazyacı alırken ödediği ÖTV'yi düşerek Vergi Dairesine hiçbir ödemede bulunmaz.

ÖRNEK II:

İmalatçı A, "3403.11.00.00 Dokumaya elverişli maddelerin, deri ve köselenin, post ve kürklerin veya diğer maddelerin işlenmesine mahsus müstahzar" üretmek üzere, B şirketinden 2009 yılı Mart ayında "2710.19.99.00.22 Light netural" GTİP numaralı 100.000 kg bazyacı satın alır.

2009 yılı Mart ayında bazyacılar için geçerli ÖTV tutarı 0,9345 TL/kg; 3403 grubu madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 0,9345 TL/kg'dır. Her iki mal da (I) sayılı listenin (B) cetvelindedir.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütnameyi (EK:13), B şirketine vererek yalnızca 93.450 TL (0,9345 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 93.450 TL (0,9345 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhütname ile sanayi sicil belgesini ekler. Beyan ettiği tutarın tamamını öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyacı kullanarak satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içerisinde taahhüt ettiği malı üretir. Üretime müteakip düzenlediği YMM raporunu B şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.

İmalatçı A, ürettiği madeni yağı C şirketine satar. C şirketinden 93.450 TL (0,9345 TL*100.000 kg) ÖTV tahsil eder. Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur ancak tahsil ettiği ÖTV'den, bazyacı alırken ödediği ÖTV'yi düşerek Vergi Dairesine hiçbir ödemede bulunmaz.

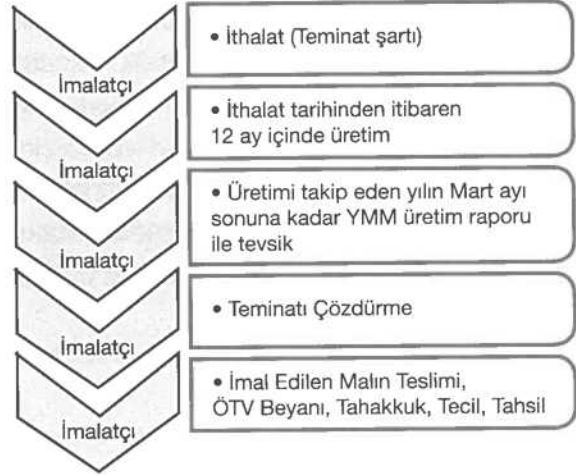
2.2. Yurtdışından tedarikte liste içi üretim uygulaması

- Liste içi üretim uygulamasından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, (B) cetvelindeki malın imalinde kullanmak üzere doğrudan, (B) cetvelindeki başka bir malı ithal edebilir.
- İmalatçı, ithalat sırasında Gümrük İdaresine "(I) Sayılı Listenin (B) Cetvelindeki Mallara Ait Özel Tüketim Vergisinin Tecil Edilmesine İlişkin Talep ve Taahhütname (EK: 14)" ile birlikte üretimi taahhüt edilen mala karşılık gelen vergi tutarı üzerinden hesaplanan "teminatı" verir.
- İmalatçı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhütnamede "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve ithal ettiğimiz/ithalatçıdan satın aldığımız bu ürünü en geç 12 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen malın imalinde kullanacağımızı beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali

halinde teminat tutarını, ithal edilen mal için ithal tarihinde verilmesi gereken vergi tutarına tamamlamayı (mükellefle birlikte müştereken ve müteselsilen) kabul ve taahhüt ederiz.” ifadesi yer alır.

- İthalat işleminde imalatçı için ÖTV yükümlülüğü doğmaz; ÖTV yükümlülüğü imal edilen malın teslimi ile doğar.
- İmalatçı, liste içi üretim kapsamında ithal ettiği malı, ithalat tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içinde, (B) Cetvelinde yer alan bir diğer malın üretiminde kullanır.
- Üretimin gerçekleştiği takvim yılını takip eden yılın mart ayı sonuna kadar “YMM üretim raporu” düzenlenir.
- İmalatçı, üretim raporlarını bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.
- İthal edilen malın, (B) cetvelindeki bir diğer malın imalinde kullanıldığına dair Vergi Dairesi tarafından düzenlenecek olan formun (EK: 12) Gümrük İdaresine gönderilmesi üzerine ithalatta alınan teminat çözülür.
- İmal ettiği malı satan imalatçı, alıcıdan ÖTV tahsil eder. Satış işlemine müteakip ÖTV beyanında bulunur ve tahsil ettiği ÖTV'yi Vergi Dairesine öder.
- Tüm bu işlemlerden imalatçı için herhangi bir vergi maliyeti ortaya çıkmamaktadır; vergi yükü, nihai ürünün alıcısı üzerinde kalmaktadır.
- Tüm bu işlemler sonucu devletin tahsil ettiği ÖTV, imal edilen mala karşılık gelen ÖTV tutarı kadardır.

ÖRNEK I:

İmalatçı A, “3824.90.40.00 incelticiler ve benzeri ürünler için anorganik karma çözücü ve inceltici” üretmek için B şirketinden “2710.11.21.00.00 White spirit” GTİP numaralı 100.000 kg solvent ithal eder.

2010 yılında solventler üzerindeki ÖTV tutarı 2,0135 TL/kg; incelticiler üzerindeki ÖTV tutarı 0,0650 TL/kg'dır. Her iki mal da (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer almaktadır.

İthalat sırasında imalatçı A, talep ve taahhütname (EK:14), sanayi sicil belgesi ile imalatı taahhüt edilen inceltici karşılık gelen oran üzerinden hesaplanan teminatı (6.500 TL=0,0650 TL*100.000 kg) Gümrük idaresine verir.

İmalatçı A, ithal ettiği white spirit'i ithal tarihini takip eden 12 ay içerisinde imalatta kullanır ve düzenlettirdiği YMM üretim raporlarını bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Vergi Dairesince (EK:12) bilgi formu düzenlenerek ilgili gümrük idaresine gönderilir ve ithalatta alınan teminat çözülür.

İmalatçı A, ürettiği 100.000 kg incelticiyi C şirketine satar. C şirketinden 6.500 TL (0,0650 TL*100.000 kg) ÖTV tahsil eder.

İmalatçı A, satış işlemine müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur ve tahsil ettiği 6.500 TL tutarındaki ÖTV'yi Vergi Dairesine öder.

ÖRNEK II:

İmalatçı A, “3403.11.00.00 Dokumaya elverişli maddelerin, deri ve köselenin, post ve kürklerin veya diğer maddelerin işlenmesine mahsus müstahzar” üretmek üzere, 2010 yılında “2710.19.99.00.22 Light netural” GTİP numaralı 100.000 kg bazyağ ithal eder.

2010 yılında bazyağlar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg; 3403 grubu madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 0,3000 TL/kg'dır. Her iki mal da (I) sayılı listenin (B) cetvelindedir.

İthalat sırasında imalatçı A, Gümrük İdaresine, talep ve taahhütname (EK:14), sanayi sicil belgesi ile imalatı taahhüt edilen mala karşılık gelen ÖTV tutarı üzerinden hesaplan teminatı (30.000 TL =0,3000 TL*100.000 kg) verir.

İmalatçı A, ithal ettiği bazyağı ithal tarihini takip eden 12 ay içerisinde imalatta kullanır ve düzenlettirdiği YMM üretim raporlarını bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Vergi Dairesince (EK:12) bilgi formu düzenlenerek ilgili gümrük idaresine gönderilir ve ithalatta alınan teminat çözdürülür.

İmalatçı A, ürettiği 100.000 kg madeni yağı C şirketine satar. C şirketinden 30.000 TL (0,3000 TL*100.000 kg) ÖTV tahsil eder.

İmalatçı A, satış işlemine müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur ve tahsil ettiği 30.000 TL tutarındaki ÖTV'yi Vergi Dairesine öder.

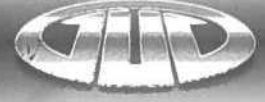
3. İhracat Teslimleri

4760 sayılı ÖTV Kanunu'na ekli listelerdeki malların ihracat teslimleri aşağıdaki şartlarla vergiden müstesnadır:

- Teslim yurt dışındaki bir müşteriye yapılmalıdır. Yurt dışındaki müşteri tabiri; ikametgâhı, işyeri, kanuni ve iş merkezleri yurt dışında olan alıcılar ile yurt içinde bulunan bir işletmenin, yurt dışında faaliyet gösteren şubelerini ifade eder.
- Teslim konusu mal, Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesinden çıkmış olmalıdır. Malın ihraç edilmeden önce yurt dışındaki alıcı adına hareket edenlere veya bizzat alıcıya işlenmek ya da herhangi bir şekilde değerlendirilmek üzere yurt içinde teslimi ihracat sayılmaz.

İhracat teslimlerine ilişkin düzenlenecek faturada ÖTV hesaplanmaz. Ancak, ihraç konusu malların yurt dışına çıktığı, gümrük beyannamesinin aslı veya ilgili gümrük idaresi, noter ya da yeminli mali müşavir tarafından onaylı örneği ihracatın gerçekleştiği dönemdeki ÖTV beyannamesine eklenmek suretiyle tevsik edilir.

I sayılı listenin (B) cetvelindeki mallar, doğrudan imalatçı veya ithalatçı tarafından ihraç edilir ise işlem süreçlerinde ÖTV tahsilatı veya ödemesi söz konusu olmaz. Ancak, ihraç konusu malın imalatçıdan veya ithalatçıdan teslim alan ilk alıcı tarafından ihraç edilmesi söz konusu ise,

alıcının imalatçı veya ithalatçıya ödediği ÖTV, ihracattan sonra kendisine iade edilir.

3.1. İhraç Kayıtlı Teslimler

I sayılı listenin (B) cetvelindeki mallar, imalatı veya ithalatçı tarafından, ihraç kaydı ile teslim edilebilir.

İhraç kaydıyla mal teslim eden imalatçı veya ithalatçı tarafından düzenlenen faturada, mal bedeli üzerinden hesaplanan ÖTV ayrıca gösterilir ve faturaya: “ÖTV Kanunu’nun 8’inci maddesinin 2 numaralı fıkrası hükmüne göre ihraç edilmek üzere teslim edilmiş olup, ÖTV tahsil edilmemiştir.” ibaresi yazılır.

İhraç kayıtlı teslimlere müteakip düzenlenen ÖTV beyannamesinde, ihraç kaydıyla yapılan teslim bedeli ve bu bedel üzerinden hesaplanan, ancak ihracatçıdan tahsil edilmeyen ÖTV de beyan edilir. Vergi Dairesi mükellefin bu beyanına göre gerekli tarhiyat işlemini yaptıktan sonra, ihraç kaydıyla teslimlere ait ÖTV tutarını tecil eder.

İhraç kaydıyla teslim edilen malların, ihracatçıya teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde ihracının gerçekleşmesi halinde, tecil edilen vergi, malın ihraç edildiğini gösteren gümrük beyannamesinin aslı veya ilgili gümrük idaresi, noter ya da yeminli mali müşavir tarafından onaylanmış örneği Vergi Dairesine verilmek suretiyle terkin edilir.

İhracatın yukarıdaki şartlara uygun olarak gerçekleşmemesi halinde tecil edilen vergi, vade tarihinden itibaren 6183 sayılı Kanunun 51’inci maddesine göre belirlenen gecikme zammı ile

birlikte ÖTV mükellefinden tahsil edilir. Ancak ihracatın Vergi Usul Kanununda belirtilen mücbir sebepler nedeniyle süresinde gerçekleşmemiş olması halinde, tecil edilen vergi, tecil edildiği tarihten itibaren 6183 sayılı Kanunun 48’inci maddesine göre ilgili dönemler için geçerli tecil faizi ile birlikte tahsil edilir.

ÖRNEK I:

İmalatçı A, “3824.90.40.00.00 incelticiyi ve benzeri ürünler için anorganik karma çözücü ve inceltici” üretir ve 2010 yılında 100.000 kg verniği ihraç eder.

2010 yılında incelticiler üzerindeki ÖTV tutarı 0,0650 TL/kg’dır.

İmalatçı A, satışa müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyannamesi verir. Beyannamesine, ihracat beyannamesini de ekler. İmalatçı A adına vergi tarh ettirilmez.

ÖRNEK II:

İmalatçı A, “3824.90.40.00.00 incelticiyi ve benzeri ürünler için anorganik karma çözücü ve inceltici” üretir ve 2010 yılında 100.000 kg verniği ihracatçı B şirketine satar.

2010 yılında incelticiler üzerindeki ÖTV tutarı 0,0650 TL/kg’dır.

İmalatçı A, satış faturasında 6.500 TL (0,0650*100.000 kg) ÖTV’yi ayrıca gösterir ve faturaya: “ÖTV Kanunu’nun 8’inci maddesinin 2 numaralı fıkrası hükmüne göre ihraç edilmek üzere teslim edilmiş olup, ÖTV tahsil edilmemiştir.” ibaresini yazar.

İmalatçı A, satışa müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 6.500 TL ÖTV beyan eder. Vergi Dairesince 6.500 TL vergi tecil edilir.

İhracatçı B, satın aldığı incelticiyi, satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde ihraç eder ve ihracat beyannamesinin imalatçı A'nın bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Vergi Dairesince tecil edilen vergi, terkin edilir.

4. Madeni Yağ Üretimi İçin Baz Yağ Teslimlerinde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

2003/6467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 4760 sayılı ÖTV Kanununa ekli (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer alan bazyağların, anılan Kanun'un 8/(1) numaralı maddesi ile öngörülen liste dışı üretim, 8/(2) numaralı maddesinde yer alan ihraç kayıtlı teslim veya 5/(1) numaralı maddesinde belirtilen ihraç amaçlı teslim kapsamında işlem görecektir aynı cetvelde yer alan 2710 ve 3403⁸ tarife pozisyonundaki madeni yağların üretiminde kullanılmak üzere tesliminde, uygulanacak özel tüketim vergisi tutarı 0,0500 TL/kg olarak belirlenmiştir.

Her iki malın da (I) sayılı listenin (B) cetvelinde yer alıyor olması, bu uygulamanın, 3 no.lu başlık altında ele alınan liste içi üretim uygulaması ile benzerliğini göstermektedir. Ancak, bu uygulamanın liste içi üretimden farklı yanı, üretilecek madeni yağın, 1 no.lu başlık altında anlatılan liste dışı üretim kapsamında kullanılacak olması veya 3 no.lu başlık altında anlatıldığı gibi ihraç edilecek olmasıdır.

1 no.lu başlık altında da değinildiği üzere Ağustos 2002- Temmuz 2008 tarihleri arasında liste

⁸ 15/07/2009 tarihinde yayımlanan 2009/15200 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 3403 madeni yağ grubu da bu uygulama kapsamına alınmıştır.

dışı üretim kapsamındaki teslimler için belirlenen ÖTV tutarı 0,0500 TL/kg idi. Bu uygulamanın, liste dışı üretim uygulaması ile benzer yanı ise budur.

Uygulamanın ayrıntıları 5 Seri No.lu Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliğ ile belirlenmektedir.

4.1. İhracat Amaçlı Madeni Yağ Üretimine İlişkin Baz Yağ Teslimlerinde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

- İhraç amaçlı madeni yağ üretimlerinde ÖTV'si indirilmiş bazyağ kullanımından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, madeni yağ imalinde kullanmak üzere rafineriden veya ithalatçıdan, bazyağ satın alabilir.
- Madeni yağ imalatçısı, "13.11.2003 Tarih ve 2003/6467 Sayılı BKK Çerçevesinde ÖTV Kanunu'nun 5'inci Maddesinin 1 Numaralı Fıkrası Uyarınca İhraç Edilecek Madeni Yağların İmalinde Kullanılmak Üzere Satın Alınan Baz Yağlara İlişkin Talep Ve Taahhütname (EK:19)" ile birlikte sanayi sicil belgesinin bir örneğini satıcıya verir.
- İmalatçı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhütnamede "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve 13/11/2003 tarih ve 2003/6467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 1'inci maddesi uyarınca satın aldığımız bazyağı, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren en geç 3 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen madeni yağın imalinde kullanacağımızı ve imal ettiğimiz madeni yağı aynı süre

içerisinde Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 5'inci maddesinin 1 numaralı fıkrası uyarınca ihraç edeceğimizi beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali halinde mükellef adına tahakkuk edecek vergi ile buna ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca kesilecek ceza, hesaplanacak gecikme faizi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca hesaplanacak gecikme zammını mükellefle birlikte müşterek ve müteselsil borçlu sıfatıyla ödemeyi kabul ve taahhüt ederiz.” ifadesi yer alır.

- Satış işlemi sırasında, bazyağ satıcısı için ÖTV yükümlülüğü doğar.
- Bazyağ satıcısı, imalatçıdan tahsil ettiği ÖTV'yi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder. Beyannameye, imalatçıdan aldığı talep ve taahhütnameyi, sanayi sicil belgesini ve bazyağa karşılık gelen ÖTV ile söz konusu teslim için geçerli ÖTV tutarı arasındaki fark⁹ üzerinden hesaplanan tutarda teminatı ekler.
- İmalatçı, satın aldığı bazyağı, satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde, madeni yağ üretiminde kullanır ve ihraç eder. Üretim ve ihracata ilişkin “YMM raporu” düzenlenir.
- İmalatçı, YMM raporlarını, imalat ve ihracat için geçerli 3 aylık süre içerisinde satıcının bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Satıcının verdiği teminat çözdürülür.
- İmal ettiği madeni yağı ihraç eden imalatçı, düzenlediği faturada ÖTV hesaplanmaz, alıcıdan ÖTV tahsil etmez.

⁹ (1,0560 TL - 0,0500 TL)

- İmalatçı ihracata müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur. ÖTV beyannamesine, ihracat beyannamesini de ekler.
- Tüm bu işlemlerin imalatçı için ortaya çıkardığı vergi maliyeti bazyağ kilogramı başına 0,0500 TL'dir.
- Tüm bu işlemler sonucunda devletin tahsil ettiği ÖTV, bazyağ kilogramı başına 0,0500 TL'dir.

Bazyağ İmalatçısı / İthalatçısı

0,0500 TL/kg

Madeni Yağ İmalatçısı ve İhracatçısı

ÖRNEK:

İmalatçı A, “2710.19.81.00.00 Motor yağları, kompresör yağlama yağları, türbin yağlama yağları” üretmek ve ihraç etmek üzere, B şirketinden 2010 yılında “2710.19.99.00.24 Bright Stock” GTİP numaralı 100.000 kg bazyağ satın alır.

2010 yılında bazyağlar ve madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg'dır. İhraç edilmek şartı ile madeni yağ üretimlerine ilişkin bazyağ teslimlerinde uygulanacak ÖTV tutarı 0,0500 TL'dir.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütnameyi (EK:19), B şirketine vererek yalnızca 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhünameyi, sanayi sicil belgesini ve 100.600 TL ((1,0560-0,0500)*100.000) tutarında teminatı ekler. Beyan ettiği 5.000 TL'nin tamamını öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyağı kullanarak satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde madeni yağ üretir, ihraç eder ve buna ilişkin YMM raporunu, B şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir.

İmalatçı A, ihracata müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur ancak hiçbir ödemede bulunmaz.

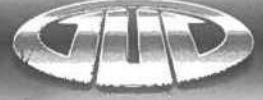
4.2. İhracat Kayıtlı Madeni Yağ Üretimine İlişkin Baz Yağ Teslimlerinde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

- İhraç kayıtlı madeni yağ üretimlerinde ÖTV'si indirilmiş bazyağ kullanımından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, madeni yağ imalinde kullanmak üzere rafineriden veya ithalatçıdan, bazyağ satın alabilir.
- Madeni yağ imalatçısı, "13.11.2003 tarih ve 2003/6467 sayılı BKK Çerçevesinde ÖTV Kanunu'nun 8'inci Maddesinin 2 Numaralı Fıkrası Uyarınca Teslim Edilecek Madeni Yağların İmalinde Kullanılmak Üzere Satın Alınan Baz Yağlara İlişkin Talep Ve Taahhüname (EK:18)" ile birlikte sanayi sicil belgesinin bir örneğini bazyağ satıcısına verir.
- Madeni yağ imalatçısı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhüname

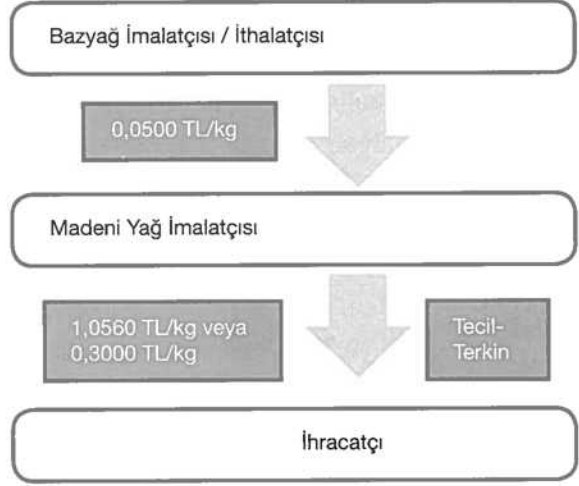
"Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve 13/11/2003 tarih ve 2003/6467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 1'inci maddesi uyarınca satın aldığımız bazyağı, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren en geç 3 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen madeni yağın imalinde kullanacağımızı ve imal ettiğimiz madeni yağ aynı süre içerisinde Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesinin 2 numaralı fıkrası uyarınca teslim edeceğimizi beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali halinde mükellef adına tahakkuk edecek vergi ile buna ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca kesilecek ceza, hesaplanacak gecikme faizi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca hesaplanacak gecikme zammını mükellefle birlikte müşterek ve müteselsil borçlu sıfatıyla ödemeyi kabul ve taahhüt ederiz." ifadesi yer alır.

- Satış işlemi sırasında, bazyağ satıcısı için ÖTV yükümlülüğü doğar.
- Bazyağ satıcısı, imalatçıdan tahsil ettiği ÖTV'yi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder. Beyannameye, imalatçıdan aldığı talep ve taahhünameyi, sanayi sicil belgesini ve bazyağa karşılık gelen ÖTV ile söz konusu teslim için geçerli ÖTV tutarı arasındaki fark¹⁰ üzerinden hesaplanan tutarda teminatı ekler.
- Madeni yağ imalatçısı, satın aldığı bazyağı, satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde, madeni yağ üretiminde kullanır ve ürettiği madeni yağı ihracat kaydıyla satar.

¹⁰ (1,0560 TL -0,0500 TL)

- Üretim ve ihraç kayıtlı satışa ilişkin "YMM raporu" düzenlenir.
- Madeni yağ imalatçısı, YMM raporlarını, aynı süre içerisinde bazyağ satıcısının bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Satıcının verdiği teminat çözülür.
- Madeni yağ imalatçısı, madeni yağ satışına ilişkin olarak düzenlediği faturada, hesapladığı ÖTV'yi ayrıca gösterir ve faturaya: "ÖTV Kanununun 8'inci maddesinin 2 numaralı fıkrası hükmüne göre ihraç edilmek üzere teslim edilmiş olup, ÖTV tahsil edilmemiştir." ibaresini yazar.
- Madeni yağ imalatçısı, madeni yağ satışına müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur.
- Vergi Dairesi, imalatçının beyanına göre gerekli tarhiyat işlemi yaptıktan sonra, ihraç kaydıyla teslimlere ait ÖTV tutarını tecil eder.
- Madeni yağ ihracatçısı, satın aldığı madeni yağ, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde ihraç eder.
- Madeni yağ ihracatçısı, ihracat beyannamesini madeni yağ imalatçısının bağlı bulunduğu Vergi Dairesine vererek, tecil edilen verginin terkin edilmesini sağlar.
- Tüm bu işlemlerin imalatçı için ortaya çıkardığı vergi maliyeti bazyağ kilogramı başına 0,0500 TL'dir.
- Tüm bu işlemler sonucunda devletin tahsil ettiği ÖTV, bazyağ kilogramı başına 0,0500 TL'dir.

ÖRNEK:

İmalatçı A, "2710.19.81.00.00 Motor yağları, kompresör yağlama yağları, türbin yağlama yağları" üretmek ve ihraç etmek üzere, B şirketinden 2010 yılında "2710.19.99.00.24 Bright Stock" GTİP numaralı 100.000 kg bazyağ satın alır.

2010 yılında bazyağlar ve 2710 tarife pozisyonundaki madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg'dır. İhraç kayıtlı madeni yağ üretimlerine ilişkin bazyağ teslimlerinde uygulanacak ÖTV tutarı 0,0500 TL'dir.

Satış işlemi sırasında imalatçı A, talep ve taahhütnameyi (EK:18), B şirketine vererek yalnızca 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

B şirketi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhütname ile sanayi sicil belgesini ve 100.600 TL ((1,0560-0,0500)*100.000) tutarında teminat ekler. Beyan ettiği 5.000 TL'nin tamamını öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyacı kullanarak, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde 2710 tarife pozisyonuna giren madeni yağ üretir ve ihraç edilmek üzere ihracatçı C şirketine satar.

Madeni yağ üretimi ve teslimine ilişkin düzenlenen YMM raporları, bazyacı satıcısı B şirketinin bağlı bulunduğu Vergi Dairesine verilir. 100.600 TL tutarındaki teminat çözdürülür.

İmalatçı A, madeni yağ satış işlemine müteakip bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, ÖTV beyanamesi verir, Vergi Dairesince tarh edilen vergi tecil edilir.

İhracatçı C, teslim aldığı madeni yağı teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde ihraç eder ve ihracat beyanamesini, imalatçı A şirketinin bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. İmalatçı A'nın tecil ettirdiği vergi, terkin edilir.

4.3. Liste Dışı Üretimlerde Kullanılacak Madeni Yağın Üretimine İlişkin Baz Yağ Teslimlerinde Özel Tüketim Vergisi Tutarları

- Liste dışı üretimlerde kullanılacak madeni yağın üretimi için ÖTV'si indirilmiş bazyacı kullanımından "sanayi sicil belgesi"ni haiz imalatçılar yararlanır.
- Sanayi sicil belgesine haiz imalatçı, madeni yağ imalinde kullanmak üzere rafineriden veya ithalatçıdan, bazyacı satın alabilir.
- Madeni yağ imalatçısı, "13.11.2003 tarih ve 2003/6467 sayılı BKK Çerçevesinde ÖTV Kanunu'nun 8'inci Maddesinin 1 Numaralı Fıkrası Uyarınca Teslim Edilecek

Madeni Yağların İmalinde Kullanılmak Üzere Satın Alınan Baz Yağlara İlişkin Talep Ve Taahhütname (EK:17)" ile birlikte sanayi sicil belgesinin bir örneğini bazyacı satıcısına verir.

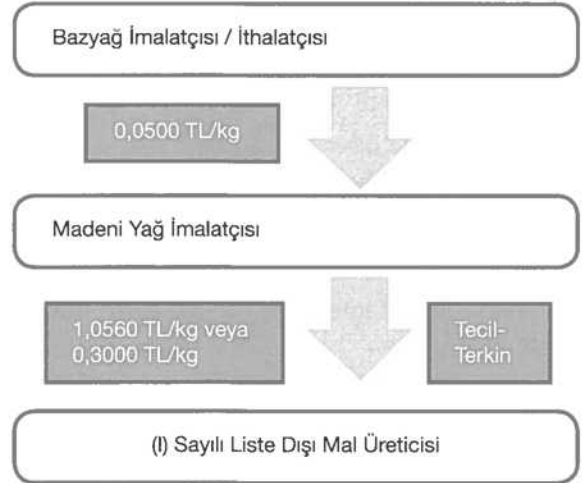
- Madeni yağ imalatçısı tarafından imzalanan ve kaşelenen talep ve taahhütnamede "Yukarıda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve 13/11/2003 tarih ve 2003/6467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Kararın 1'inci maddesi uyarınca satın aldığımız bazyacı, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren en geç 3 ay içerisinde sanayi sicil belgemizde imalatçısı olduğumuz belirtilen madeni yağın imalinde kullanacağımızı ve imal ettiğimiz madeni yağı aynı süre içerisinde Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 8'inci maddesinin 1 numaralı fıkrası uyarınca teslim edeceğimizi beyan ve taahhüt eder, bu taahhüdümüzün ihlali halinde mükellef adına tahakkuk edecek vergi ile buna ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca kesilecek ceza, hesaplanacak gecikme faizi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun uyarınca hesaplanacak gecikme zammını mükellefle birlikte müşterek ve müteselsil borçlu sıfatıyla ödemeyi kabul ve taahhüt ederiz." ifadesi yer alır.
- Satış işlemi sırasında, bazyacı satıcısı için ÖTV yükümlülüğü doğar.
- Bazyacı satıcısı, madeni yağ imalatçısından tahsil ettiği ÖTV'yi, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyanamesinin ilgili bölümünde beyan eder. Beyannameye, imalatçıdan aldığı talep ve taahhütnameyi, sanayi sicil belgesini ve bazyacı karşılık gelen ÖTV ile söz konusu teslim için geçerli ÖTV tuta-

- rı arasındaki fark¹¹ üzerinden hesaplanan tutarda teminatı ekler.
- Madeni yağ imalatçısı, satın aldığı bazyacı, satın alma tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içinde, madeni yağ üretiminde kullanır ve ürettiği madeni yağı liste dışı üretimde kullanılmak kaydıyla satar.
 - Üretim ve liste dışı üretim amaçlı satışa ilişkin “YMM raporu” düzenlenir.
 - Madeni yağ imalatçısı, YMM raporlarını, aynı süre içerisinde bazyacı satıcısının bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Bazyacı satıcısının verdiği teminat çözülür.
 - Madeni yağ satışı, madeni yağ imalatçısı için ÖTV yükümlülüğü doğurur.
 - Madeni yağ alıcısı, madeni yağ imalatçısına “(I) Sayılı Listenin (B) Cetvelindeki Mallara Ait Özel Tüketim Vergisinin Tecil Edilmesine İlişkin Talep ve Taahhütname (EK: 2)” ile birlikte sanayi sicil belgesini verir.
 - Madeni yağ imalatçısı, sattığı madeni yağ için hesapladığı ÖTV'yi bağlı bulunduğu Vergi Dairesine, beyannamesinin ilgili bölümünde beyan eder.
 - Beyan edilen ÖTV'nin Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilen kısmı, gerekli “teminatın” verilmesi üzerine tecil edilir, kalan kısmı tahsil edilir.¹²
 - Madeni yağ alıcısı, tecil-terkin kapsamında satın aldığı malı, tecil tarihini takip eden ay başından itibaren 12 ay içinde, (I) sayılı liste

dışındaki malların üretiminde kullanır. Üretim gerçekleştiği takvim yılını takip eden yılın mart ayı sonuna kadar “YMM tarafından üretim raporu” düzenlenir.

- Madeni yağ alıcısı, YMM üretim raporlarını, madeni yağ imalatçısının bağlı olduğu Vergi Dairesine vererek, tecil edilen verginin terkin edilmesini ve teminatın çözülmesini sağlar.
- Tüm bu işlemlerin yarattığı vergi maliyeti madeni yağ imalatçısı için 0,0500 TL/kg, madeni yağ alıcısı için 0,3010 TL veya yaklaşık 0,0150 TL'dir.
- Tüm bu işlemler sonucunda devletin tahsil ettiği ÖTV, bazyacı kilogramı başına 0,0500 TL, teslim edilen madeni yağ kilogramı başına 0,3010 TL veya yaklaşık 0,015 TL'dir.

ÖRNEK:

Madeni yağ imalatçısı A, “2710.19.87.00.00 Dişli yağları ve redüktör yağları” üretir ve ürettiği dişli yağını makine imalatı ile uğraşan C şirketine satar. Madeni yağ imalatçısı A, dişli yağ üretmek için, B şirketinden “2710.19.99.00.22

¹¹ (1,0560 TL -0,0500 TL)

¹² Üretilen madeni yağ 2710 grubundan ise tecil edilen tutar 0,7550 TL, tahsil edilen tutar 0,3010 TL; üretilen madeni yağ 3403 grubundan ise tecil edilen tutar 0,2850 tahsil edilen tutar 0,0150 TL'dir.

Light Neutral" GTİP numaralı 100.000 kg bazyağ satın alır.

2010 yılında bazyağlar ve 2710 tarife pozisyonundaki madeni yağlar için geçerli ÖTV tutarı 1,0560 TL/kg; tecil oranı 0,7550 TL/kg; tahakkuk oranı 0,3010 TL/kg; liste dışı üretimlerde kullanılacak madeni yağların üretimi için bazyağ teslimlerinde geçerli ÖTV tutarı ise 0,0500 TL/kg'dır.

Bazyağ alışı sırasında imalatçı A, talep ve taahhünameyi (EK:17), B şirketine vererek yalnızca 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) özel tüketim vergisi öder.

Bazyağ satıcısı B, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine 5.000 TL (0,0500 TL*100.000 kg) ÖTV beyanında bulunur. Beyannamesine, imalatçı A'dan aldığı talep ve taahhüname ile sanayi sicil belgesini ve 100.600 TL ((1,0560-0,0500)*100.000) tutarında teminatı ekler. Beyan ettiği 5.000 TL'nin tamamını öder.

İmalatçı A, teslim aldığı bazyağı kullanarak, teslim tarihini takip eden ay başından itibaren 3 ay içerisinde 2710 tarife pozisyonuna giren made-

ni yağ üretir ve makine imalatında kullanılmak üzere C şirketine satar. Üretim ve teslim ilişkini düzenleyen YMM raporlarını, bazyağ satıcısının bağlı bulunduğu Vergi Dairesine verir.

Makine imalatçısı C, madeni yağ alırken, madeni yağ imalatçısı A'ya talep ve taahhüname (EK:2) ile sanayi sicil belgesini verir.

Madeni yağ imalatçısı A, bağlı bulunduğu Vergi Dairesine ÖTV beyanında bulunur. Beyanına, talep ve taahhüname ile sanayi sicil belgesi ile tecil edilecek tutar ve bu tutara karşılık gelen 12 aylık gecikme zammı toplamından oluşan teminatı ekler. Beyan edilen ÖTV'nin BKK tarafından belirlenen kısmı tecil, geriye kalan kısmı tahsil edilir. Madeni yağ imalatçısı A, makine imalatçısı C'den tahsil ettiği ÖTV'yi Vergi Dairesine öder.

Makine imalatçısı C, satın aldığı madeni yağ, satın alma tarihinden itibaren 12 ay içerisinde üretimde kullanır ve üretimi takip eden yılın Mart ayı sonuna kadar düzenlettiği YMM üretim raporlarını imalatçı A'nın bağlı olduğu Vergi Dairesine verir. Tecil edilen vergi terkin edilir ve teminat çözdürülür.

GÜMRÜK VERGİLERİNDE ZAMANAŞIMI VE TAHAKKUK ZAMANAŞIMI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Mehtap ARDIÇ

Gümrük Uzmanı
mardic@gumruk.gov.tr

Genel olarak “zamanaşımı”, alacağın doğumunu takip eden ve kanunla belirlenmiş süre içinde alacaklının alacağını istememesi ya da alacağını tahsil etmek için borçluyu dava etmemesi nedeniyle, alacak hakkını isteme ve dava açma hakkının ortadan kalkması şeklinde tanımlanmaktadır.

Borcun zamanaşımına uğramasıyla, borç (alacak) sona ermemekte, sadece alacaklı dava yoluyla alacağını elde etme imkanını yitirmektedir. Bu itibarla, zamanaşımına uğramış bir borç, ifa edilebilen, fakat dava edilemeyen bir “eksik borç” haline dönüşmektedir. Zamanaşımına uğramış bir borcun yerine getirilmesi ise geçerli bir ifa sayıldığından, sebepsiz zenginleşmeye

konu olmamaktadır. Ayrıca, bir alacağın zamanaşımına uğraması halinde, bu alacağa bağlı fer’i alacaklar da (faiz, rehin vs.) zamanaşımına uğramaktadır.

Vergi Hukukunda, tahakkuk ve tahsil zamanaşımı olmak üzere iki tür zamanaşımı bulunmaktadır. Vergi, belirli bir zaman içinde tahakkuk ettirilmemesi halinde **tahakkuk (tarh) zamanaşımına**; tahsil edilmemesi halinde ise **tahsil zamanaşımına** uğramaktadır.

Bu tanımlamalar gümrük vergileri için de geçerli olmaktadır:

Gümrük vergileri açısından “**tahakkuk zamanaşımı**”, gümrük yükümlülüğünün doğduğu

tarihten itibaren Gümrük Kanunu'nda belirtilen sürenin geçmesine rağmen, verginin yükümlüsüne tebliğ edilmediği durumda meydana gelen zamanaşımıdır. Dolayısıyla, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 197'nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya birinci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligat, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılır.” hükmü uyarınca gümrük vergileri açısından tahakkuk zamanaşımı süresi, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren başlamak üzere üç yıldır.

Örneğin, ithalatta gümrük yükümlülüğü, serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescili ile başladığından, tescil tarihinden itibaren 3 yıl içerisinde yükümlüsüne tebliğ edilemeyen vergiler tahakkuk zamanaşımına uğramış olmaktadır.

“**Tahsil zamanaşımı**” ise kamu alacağının vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren kanunda belirtilen sürenin geçmesine rağmen, kamu alacağının tahsil edilemediği durumda geçerli olan zamanaşımıdır. Tahsil zamanaşımından bahsedebilmek için verginin süresi içinde hesaplanarak tebliğ edilmesi ve akabinde tahakkuk etmesi gerekir.

Tahsil zamanaşımı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun “tahsil zamanaşımı” başlıklı 102'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre “Amme alacağı, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrar. Para cezalarına ait hususi kanunlardaki zamanaşımı hükümleri

mahtuzdur. Zamanaşımından sonra mükellefin rızaen yapacağı ödemeler kabul olunur.” hükmünü içermekte olduğundan, gümrük vergileri tahsil zamanaşımı süresi **beş yıldır.**

Zamanaşımı kavramına benzeyen bir diğer kavram ise “**hak düşürücü süre**”dir. Hak düşürücü süre, kanunlarla belirlenmiş süre içinde hak sahibinin hakkının korunması için, yerine getirilmesi gereken bir hukuki işlemi yapmaması sonucu o hakkın ortadan kalkması olarak tanımlanabilmektedir.

Zamanaşımı kavramı hak düşürücü süreden farklı niteliktedir. Hak düşürücü süreler, doğrudan doğruya hakkı ortadan kaldıran sürelerdir. Bu sürelerin geçmesiyle hak doğrudan doğruya ortadan kalktığından, eksik bir borç haline gelmez. Diğer taraftan; zamanaşımı borçluya bir def'i hakkı vermekte ve lehine olan tarafından ileri sürülmedikçe, hakim tarafından re'sen dikkate alınmamaktadır. Hak düşürücü süreler ise itiraz niteliğinde olduğundan hakim tarafından kendiliğinden göz önünde tutulur.

Peki, gümrük vergilerinin tahakkuk zamanaşımı “hak düşürücü süre” niteliğine sahip midir? Diğer bir ifadeyle, doğduğu tarihten itibaren 3 yıl içinde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerinin yükümlüsüne tebliğ edilebilmesi mümkün müdür?

Bu sorumuzu yanıtlamadan önce, Topluluk Gümrük Kodu ile Vergi Usul Kanunu'nun ilgili maddelerini inceleyelim:

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun oluşturulmasında esas alınan **Topluluk Gümrük Kodu**'nu oluşturan (EEC) 2913/92 sayılı ve 12 Ekim 1992

tarihli Konsey Tüzüğü'nün 221 inci maddesinin üçüncü fıkrasında ve ayrıca bu Kodu yeniden düzenleyen ve **Modernize Gümrük Kodu** olarak adlandırılan 450/2008 sayılı, 23 Nisan 2008 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü'nün "vergi yükümlülüğünün sınırlandırılması" başlıklı 68 inci maddesinin birinci fıkrasında; gümrük borcunun doğduğu tarihten itibaren 3 yıllık süre geçtikten sonra yükümlüsüne vergi borcu tebliğ edilemeyeceği belirtilmiştir.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca "tahakkuk zamanaşımı" ise, vergiyi doğuran olayın meydana gelmesinden itibaren Kanun'da belirtilen sürenin geçmesine rağmen, verginin tarh edilerek mükellefe tebliğ edilmediği, yani tahakkuk ettirmediği durumda meydana gelen zamanaşımıdır. Vergi Usul Kanunu'nun 114 üncü maddesinde beş yıllık tahakkuk zamanaşımı süresi düzenlenmiş olup; söz konusu madde, "*Vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak beş yıl içinde tarh ve mükellefe tebliğ edilmeyen vergiler zamanaşımına uğrar.*" hükmünü içermektedir. Bu hüküm uyarınca; tarh ve tebliği artık mümkün olmayan tahakkuk zamanaşımına uğramış bu vergiler, tahsil edilebilir niteliğe sahip bir kamu alacağına dönüşmemektedir.

Ayrıca, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 113'üncü maddesinde yer alan "*Zamanaşımı,*

“ Peki, gümrük vergilerinin tahakkuk zamanaşımı “hak düşürücü süre” niteliğine sahip midir? Diğer bir ifadeyle, doğduğu tarihten itibaren 3 yıl içinde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerinin yükümlüsüne tebliğ edilebilmesi mümkün müdür? ”

süre geçmesi suretiyle vergi alacağının kalkmasıdır." hükmü ile zamanaşımın mahiyeti tanımlanmakta ve yine aynı maddede, "**Zamanaşımı, mükellefin bu hususta bir müracaatı olup olmadığına bakılmaksızın hüküm ifade eder.**" denilerek, zamanaşımının doğrudan uygulanacağı belirtilmektedir.

Bu nedenle, Vergi Usul Kanunu'nda yer alan zamanaşımı kavramının, def'i niteliğinde olmaktan ziyade bir hakkın ortadan

kalkmasını ifade eden "**hak düşürücü süre**" mahiyeti kazandığına yönelik görüşler mevcuttur.

Tahakkuk zamanaşımı, vergi idaresinin vergilendirme ile ilk idari işlemini yapıp vergilendirme sürecini başlatabilmesi imkanını ortadan kaldırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, zamanaşımı süresinin dolmasıyla alacaklı vergi idaresi, ilgili dönem vergisini mükellefine tarh ve tebliğ etme yetkisinden yoksun kalmaktadır ve hesapları üzerinden vergi incelemesi yapamamaktadır.¹

Dolayısıyla, tahakkuk zamanaşımının gerçekleşmesi ile **vergi alacağı kendiliğinden ortadan kalkmaktadır.** Tahakkuk zamanaşımı içerisinde ikmalen ya da re'sen tarh edilip ilgiliye tebliğ olunmayan vergi alacağı kendiliğinden

¹ Erdoğan ARSLAN, "**Tarh Zamanaşımı**", Vergi Dünyası, Sayı 314, Ekim 2007, s. 27

den ortadan kalkacaktır. Tahakkuk zamanaşımı süresi geçtikten sonra yapılan tarhiyatın hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır.²

Vergi Usul Kanunu açısından tahakkuk zamanaşımına ilişkin uygulamanın **net ve kesin** sonuçları vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:³

- Vergi idaresinin vergiyi tarh ve tebliğ etme yetkisi sona erer.
- Mükelleften bilgi istenmez.
- Mükellefin vergi idaresine defter ve belge ibraz etmek yükümlülüğü ortadan kalkar.
- Vergi incelemesi yapılamaz.
- Mükellefe vergi ihbarnamesi ve dolayısıyla ödeme emri gönderilemez.
- Usule aykırılık nedeniyle yargı kararıyla kaldırılan bir vergi, zamanaşımı gerçekleşmişse yeniden tarh edilemez.

² Onur TEMİZYÜREK, "Tarh Zamanaşımı, Tarh Zamanaşımının Hukuki Sonuçları Ve Zamanaşımı Süresi Dolmuş Dönemlere İlişkin Defter Ve Belge İbraz" Yaklaşım Dergisi, Kasım 2010, Sayı:215 s.2

³ Yusuf İLERİ, "Zamanaşımına Yargı Müdahalesi", Vergi Dünyası, Mayıs 2010, Sayı 345, s. 97

“Ancak 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 197'inci maddesinin ikinci fıkrasında, yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya birinci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligatın gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılacağı belirtilmişse de, 3 yıl geçtikten sonra vergilerin tebliğ edilip edilemeyeceğine ilişkin olarak net bir çerçeve çizilmemiştir.

• Vergi hataları düzeltilemez.

• Ayrıca, bu sonuçların sağlanması mükellefin müracaatına bağlı değildir, zamanaşımının gerçekleşmesine bağlı olarak **kendiliğinden** hüküm ifade etmektedir.

Anılan Kanundaki tarh zamanaşımı süresinin dolmasıyla vergi idaresinin vergiyi tarh ve tebliğ etme yetkisi sona ermektedir. Mükellefe bu süreden sonra vergi ihbarnamesi gönderilmemekte; zamanaşımı süresinin geçmesiyle artık vergi incelemesi de yapılamamaktadır. Verginin eksik tarh edilmesi nedeniyle ikmalen ve re'sen tarhiyatta gidilebilmesi, zamanaşımı süresinin dolmamasına bağlıdır.

Ancak 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 197'inci maddesinin ikinci fıkrasında, yapılan denetle-

meler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya birinci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligatın gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılacağı belirtilmişse de, 3 yıl geçtikten sonra vergilerin tebliğ edilip edilemeyeceğine ilişkin olarak net bir çerçeve çizilmemiştir.

Ayrıca, tahakkuk zamanaşımına ilişkin olarak 31/05/2002 tarihli ve 24771 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan mülga Gümrük Yönetmeliği’nin 645’inci maddesinde “Gerek tahakkuk ve gerek tahsil zamanaşımına uğrayan vergiler yükümlüsüne tebliğ edilir. Yükümlü tarafından zamanaşımı def’i ileri sürülerek ödeme yapılmazsa bu vergiler tahakkuk zamanaşımına uğrayanlarda vergi tahakkukunu yanlış yapan muayene memuruna, tahsil zamanaşımına uğrayanlar ise, zamanaşımına sebebiyet veren amir veya memurlara ödettilir.” hükmü yer almaktaydı.

Ancak, 07/07/2009 tarihli ve 27281 Resmi Gazete’de yayımlanarak, 07/10/2009 tarihinde yürürlüğe giren 5911 sayılı Kanun’la değişik 4458 sayılı Gümrük Kanunu’na bağlı olarak hazırlanan mer’i Gümrük Yönetmeliği’nde ise tahakkuk zamanaşımına uğrayan vergilerle ilgili olarak ne yapılacağına dair bir hükme yer verilmemiştir.

Dolayısıyla gümrük vergileri açısından tahakkuk zamanaşımının hak düşürücü süre niteliği taşıyıp taşımadığı anlaşılamamaktadır.

Oysa ki, vergi hukukunda zamanaşımının kabul edilmesindeki başlıca neden kamu yararadır. Bu amaç doğrultusunda vergi hukukunda zamanaşımının kabul edilmesindeki diğer nedenlerden bazıları ise şöyle sıralanabilir⁴;

- 1- Vergi idaresinin alacaklarını izleme konusunda daha dikkatli olmasını sağlamak.
- 2- Devlet ile yükümlü arasındaki hukuki ilişkinin uzun zaman askıda kalmasını önlemek.

⁴ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, “Vergi Hukuku” Turhan Kitabevi, Ankara, Ocak 2008, s. 132

- 3- Yargı organlarının yükünü azaltmak.
- 4- Gerektireceği giderler göz önüne alındığında, devletin takip ve tahsili uzun süre gecikmiş vergileri izlemesini önlemek.
- 5- Defter ve belgeleri zaman içinde yitirmiş olabileceği ve ispat zorlukları doğabileceğinden, yükümlünün ömür boyu defter ve belgeleri saklama külfetini ortadan kaldırmak.

Diğer taraftan, tahakkuk zamanaşımına ilişkin Danıştay Kararlarının incelenmesi neticesinde, tahakkuk zamanaşımını durduran bir sebep olmaksızın noksan alınan veya hiç alınmadığı tespit edilen vergiler ile beyanname üzerinde tebliğ edilemeyen vergilere ilişkin tebligatın, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra yapılmasının Danıştay tarafından hukuka uygun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu belirsizlik bugün itibarıyla, 22 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren “1 Seri No.lu Tahsilat İşlemleri Gümrük Genel Tebliği” ile giderilmeye çalışılmıştır. Anılan Tebliğ’in 10 uncu maddesinde yer verilen “Yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen ancak, üç yıl içinde tahakkuk ettirilmeyen gümrük vergileri, bu süre dolduktan sonra ilgisinden istenilmez.” hükmü ile tahakkuk zamanaşımına uğramış vergilerin yükümlüsüne tebliğ edilmesinin önüne geçilmek istenilmiştir.

SONUÇ

Gümrük vergilerinin tahakkuk zamanaşımına ilişkin olarak; Gümrük Kanunu’nda yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya beyanname/

beyanname yerine geçen belge üzerinde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerinin gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren 3 yıl içerisinde tebliğ edileceği hüküm altına alınmış olmakla beraber, bu hükmün lafzından 3 yıllık süre geçtikten sonra yükümlüsüne vergi tebligatı yapılmasının mümkün olup olmadığı anlaşılamamaktadır.

Ayrıca, mülga Gümrük Yönetmeliği'nin 645'inci maddesinde yer alan ve tahakkuk ve tahsil zamanaşımına uğramış vergilerin yükümlüsüne tebliğ edilmesini öngören ve

zamanaşımı def'i ile karşılaştırılması halinde bu vergilerin kimlerden tahsil edileceğini düzenleyen hüküm yürürlükten kaldırılmış, ancak yeri ne eski düzenlemeye paralel nitelikte ne de eski düzenlemeyi değiştiren mahiyette bir hükümle doldurulmamıştır.

Söz konusu eksiklikler nedeniyle; gümrük vergileri hakkında uygulanan tahakkuk zamanaşımının hak düşürücü süre niteliğe haiz olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Tahakkuk zamanaşımına yönelik olarak yükümlüsünce yapılacak başvuruların, "def'i" niteliğinde mi yoksa "itiraz" niteliğinde mi olacağı da bu nedenle belirsizdir.

“ Söz konusu eksiklikler nedeniyle; gümrük vergileri hakkında uygulanan tahakkuk zamanaşımının hak düşürücü süre niteliğe haiz olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Tahakkuk zamanaşımına yönelik olarak yükümlüsünce yapılacak başvuruların, “def'i” niteliğinde mi yoksa “itiraz” niteliğinde mi olacağı da bu nedenle belirsizdir. ”

Şöyle ki; Gümrük Kanunu'nda yer alan 3 yıllık sürenin hak düşürücü süre niteliği taşımadığı bir durumda, tahakkuk zamanaşımına uğramış vergilerin eksik borç haline geldiği düşünülerek yükümlüsüne tebliğ edilip, yükümlüsünce zamanaşımı def'ileri sürülmedikçe takibata devam edilmesine ancak def'ileri sürülmesi halinde takibattan vazgeçilmesine hükmedilecektir. Diğer taraftan, bu sürenin "hak düşürücü zamanaşımı" olarak nitelendirilmesi halinde ise, idare artık ortadan kalan vergi alacağını isteme hakkına sahip olmadığından, vergilerin tahsilatına yönelik takibattan baştan

itibaren vazgeçilecektir.

Maliye Bakanlığınca tahakkuk zamanaşımının bir hak düşürücü zamanaşımı olarak düzenlenmesi nedeniyle, tahakkuk zamanaşımına uğramış vergiler için idarece vergi tarihi ve tebliğinin yapılmadığı; ancak Gümrük Müsteşarlığında zamanaşımının hukuki niteliğinin tarifi tam olarak yapılmadığından ve yürürlükten kaldırılan anılan Yönetmelik hükmünün yerinin başka bir hükümle doldurulmaması nedeniyle, Müsteşarlıkça yapılan işlemlerde böyle bir uygulama birliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Örneğin; Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü'nce yapılan ikinci kontrole esas

olacak incelemelerin tespitinde veya sonradan kontrole ilişkin denetimlerde tahakkuk zamanaşımı süresi göz önünde bulundurulmak suretiyle 3 yıl geriye dönük olarak taramalar gerçekleştirilip, bu süreyi aşarak tahakkuk zamanaşımına uğramış vergiler için en baştan takibattan vazgeçilmesi söz konusu iken; denetim elemanlarınca hazırlanan bir takım raporlarda, tahakkuk zamanaşımına uğramış vergilerin takibatının talimatlandırıldığı durumlarla karşılaşılabilmektedir.

Müsteşarlık içerisinde bu hususta uygulama birliğinin sağlanamaması nedeniyle, hem yükümlüler arasında tesis edilmesi gereken eşitlik zedelenmekte, hem de konuya ilişkin tereddütlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Dava açılması halinde ihtilafın aleyhe sonuçlanacağı öngörüldüğü halde, yükümlünün itiraz etmeksizin bu vergileri ödeyebileceği ihtimalinin mevcut olduğu düşünülerek, idarece tahakkuk zamanaşımına uğramış vergiler hakkında başlatılan takibatların gerek Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü gerekse gümrük idareleri açısından zaman ve emek israfına yol açtığı düşünülmektedir.

Oysaki gereksiz itirazların/davaların açılmasının engellenmesi, yargının ve idarenin rahatlatılması ve vergi borcunun uzun süre askıda kalmasının önüne geçilmesi gerekir.

Diğer taraftan, tahakkuk zamanaşımı hakkında benimsenecek böyle bir anlayış; zamanaşımı kavramının, "kamu idaresini amme alacağını özenli olarak izlemeye yöneltme" ve "devlet yükümlü arasındaki alacak-borç ilişkisini uzun süre askıda (belirsiz) bırakmama" amaçlarına da ters düşmektedir. Kanunlarca zamanaşımı süresinin belirlenmesine rağmen, uygulamada

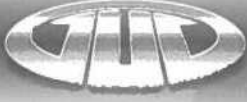
bu sürelerin dikkate alınmaksızın işlem yapılması, bu sürelerin konuluş amacına da riayet edilmemesi anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak; bu konudaki sorun ve eksikliklerin giderilmesini teminen, tahakkuk zamanaşımının hukuki niteliğinin hak düşürücü zamanaşımı olarak belirlenmesi gerektiği düşünülmekte olup, 1 Seri No.lu Tahsilat İşlemleri Gümrük Genel Tebliği'nin yanı sıra Gümrük Kanunu'nda da, Vergi Usul Kanunu'nun 113 üncü maddesine benzer şekilde, zamanaşımının kendiliğinden hüküm ifade etmesini sağlamak üzere, tahakkuk zamanaşımı süresi dolmuş beyannameler için tebligat yapılmasını engelleyen bir düzenlemeye gidilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Böylece yargı ve idare rahatlatılacak ve vergi borcunun uzun sürede askıda kalması engellenecek, diğer bir taraftan da AB Gümrük Koduna ve dahili vergi mevzuatına daha uyumlu bir Gümrük Kanunu'nun uygulamaya konulması sağlanacaktır.

Kaynakça:

- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
- 4458 sayılı Gümrük Kanunu
- 31/05/2002 tarihli Mülga Gümrük Yönetmeliği
- 07.07.2009 tarihli Gümrük Yönetmeliği
- 22 Nisan 2011 tarihli 1 Seri No.lu Tahsilat İşlemleri Gümrük Genel Tebliği
- Erdoğan Arslan, "Tarh Zamanaşımı", Vergi Dünyası, Sayı 314, Ekim 2007, s. 27
- Onur TEMİZYÜREK, "Tarh Zamanaşımı, Tarh Zamanaşımının Hukuki Sonuçları Ve Zamanaşımı Süresi Dolmuş Dönemlere İlişkin Defter Ve Belge İbrazı" Yaklaşım Dergisi, Kasım 2010, Sayı:215 s. 2
- Yusuf İleri, "Zamanaşımına Yargı Müdahalesi", Vergi Dünyası, Mayıs 2010, Sayı 345, s. 97
- Mualla ÖNGEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, "Vergi Hukuku" Turhan Kitabevi, Ankara, Ocak 2008, s. 132

YOLSUZLUK TÜRLERİ

Ruken MERMER

Gümrük Uzmanı
rmermer@gumruk.gov.tr

1. Yolsuzluk Nedir?

Yolsuzluk, tarifi zor ama fark edilmesi kolay bir olgudur. Karşımıza belli bir şekilde değil, yüzlerce farklı şekilde çıkabilir. Bu nedenle, yolsuzluğun kesin bir tanımını yapmak mümkün değildir. Yolsuzluk en basit tanımıyla, yetkiyi çıkar sağlamak maksadıyla kötüye kullanmaktır.

“*Yolsuzluk en basit tanımıyla, yetkiyi çıkar sağlamak maksadıyla kötüye kullanmaktır.*”

Birleşmiş Milletler Bölgesel Araştırmaları Enstitüsü, yolsuzluğu “kamu ve özel kuruluşların karar verme mekanizmalarındaki yozlaşma ve bozulma”, Dünya Bankası “kamu gücünün şahsi çıkarlar için kötüye kullanılması”, Uluslararası Saydamlık Örgütü ise “siyasetçi ya da devlet memuru

* Bu makale Gümrük Uzmanı Ruken Mermer'in “Türk Kamu İdaresinde Yolsuzluk ve Yolsuzlukla Mücadele” adlı uzmanlık tezinden derlenmiştir.

olsun, kamu görevi yapan kişilerin, kendilerine emanet edilmiş kamusal yetkiyi kötüye kullanarak kendilerini ya da kendilerine yakın olan kişileri yasa dışı biçimde zenginleştirmeleri” olarak tanımlamıştır.¹

Yolsuzluk olgusu her ne kadar kamu sektörü ile özdeşleşmiş olsa da özel sektör faaliyetlerinde de görülmektedir. Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesinde yolsuzluk, “emanet edilmiş olan yetkinin, kamusal ve özel çıkarları zedeleyecek şekilde her türlü kötüye kullanımı” şeklinde tanımlanmıştır.² Bu tanıma göre, kamu görevlilerinin ya da özel sektörde kendilerine herhangi bir yetki emanet edilmiş olan kişilerin, ekonomik kararlarında kişisel ya da ailevi ilişkilerinin rol oynadığı her durum bir yolsuzluk kaynağıdır.³

Yolsuzluğun tanımlarını çoğaltmak mümkündür. Hangi biçimde tanımlanırsa tanımlansın yolsuzluk, bir olumsuzluğu ve ahlaki zaafiyeti ifade etmekte; genel anlamda toplumsal yozlaşmaya ve bozulmaya işaret etmekte ve kamu sektörü, özel sektör, sivil-asker bürokrasi, siyaset ve medyada, yani her alanda görülebilmektedir.⁴

2. Yolsuzluk Türleri

Yolsuzluk olayı çeşitli özellikler gösterir ve farklı şekillerde ortaya çıkar. Yolsuzluklar bürokratik ve siyasi olabilir, maddi kazanca yol açtığı gibi manevi bir çığırda da hizmet edebilir. Doğrudan ceza yaptırımına bağlı olabileceği gibi kanunda

suç sayılmayan yolsuzluk filleri şeklinde de bir ayrıma tabi tutulabilir. Devlet kurumlarında olabileceği gibi özel kuruluşlarda da rastlanabilir. Zorla veya kişinin rızası ile olabilir. Bu tarz ayrımları çoğaltmak mümkünken, esas olarak yolsuzluk olayları siyasal ve yönetsel olmak üzere ikiye ayrılır.⁵

2.1. Siyasal ve Yönetsel Yolsuzluklar

Kamu yetkisi toplumda siyasal işlevlere ilişkin olarak siyasal yöneticilerce, yönetsel işlevlere ilişkin olarak da kamu yöneticilerince kullanılmaktadır. Siyasal işlevlere ilişkin kamu yetkisinin, siyasal yönetim ya da siyasal uygulama sürecinde çıkar gözetilerek, yasal düzenlemelere aykırı biçimde kullanılması siyasal yolsuzluk olarak nitelendirilebilir. Bir parlamenter, bir çıkar kümesinin kendisine sağladığı menfaat karşılığında, bir yasa taslağı üzerinde etkide bulunmaya yönelirse ya da iktidardaki bir siyasal parti, siyasal gücü ve yetkisini, partinin veya yandaşlarının çıkarlarını gözeterek biçimde kullanırsa ortaya siyasal yolsuzluk çıkmaktadır.

Yönetsel işlevlere ilişkin kamu yetkisinin, kamu yönetimi ya da siyasal uygulama sürecinde çıkar gözetilerek yasal düzenlemelere aykırı olarak kullanılması ise yönetsel yolsuzluk olarak tanımlanabilir. Bu sınıflandırmaya göre yönetsel yolsuzluk, belki de en yaygın yolsuzluk türü olan rüşvet, haraç ve zimmeti içeren maddesel bedel içerikli yolsuzlukla, yakınları ve sözü geçer kişileri kayırmayı içeren dayanışma içerikli yolsuzluğu kapsamaktadır. Bir memurun bir çıkar karşılığında çıkarı sağlayana ayrıcalıklı işlem

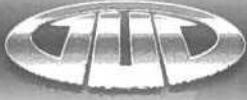
¹ Aközer, Mehmet, “Kamuoyu Gözüyle Kamuda Yolsuzluk”, TÜSİAD Görüş Dergisi, Aralık 2003, s. 15

² Özbaran, Hakan, “Yolsuzluk ve Bu Alanda Mücadele Eden Uluslararası Örgütler ve Birimler”, Sayıştay Dergisi, sayı 50-51, Temmuz-Aralık 2003, s. 18

³ Aközer, a.g.e., s. 15.

⁴ Bir Olgular Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler, Çözümler, 2. bs., Ankara, TEPAV, Aralık 2006, s. 25

⁵ Arslan, Cem Barlas, Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklarla Mücadele Sürecinde Örgütlenme, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2005, s. 22

yapması yönetsel yolsuzluk örneğidir.⁶

Siyasal yolsuzlukların aktörleri siyasal yöneticiler, yönetsel yolsuzlukların ise bürokratlar ve idari personeldir. Birçok ülkede belirli sermaye gruplarının desteğini alan siyasal partiler iktidar olduklarında, şu veya bu biçimde karşılığını ödemektedirler. Bu karşılık, dolaylı ve dolaysız olarak iktisat politikaları tercihleri ve mali kaynak aktarımına uzanmaktadır. Bir başka deyişle, devletin rant oluşumu ve paylaşımında taraf olması, hatta büyük sermaye grupları arasında taraf tutması her zaman yasalara aykırı bir durum olmasa da geniş kapsamlı olarak yorumlandığında yolsuzluk olarak kabul edilmelidir. Vergi sistemlerinde sermaye ve para piyasası gelirlerine tanınan istisna ve muafiyetler, bu bağlamda sermaye gelirleri ve rantın sembolik oranlarda vergilendirilmesi veya vergiye konu olmamaları en tipik örneklerdir.⁷

Yolsuzlukların ağırlıklı olarak siyasal ve idari yaşamda görülmesi daha çok ülkelerin yasalarından ve sistemlerinden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde karşılaşılan yolsuzlukların büyük kısmı siyasal süreçte karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni üst düzey bürokratların rüşvet almasını etkili bir şekilde sınırlandıran yasaların varlığıdır. Örneğin, Avrupa ülkelerinde

“ **Yolsuzlukların ağırlıklı olarak siyasal ve idari yaşamda görülmesi daha çok ülkelerin yasalarından ve sistemlerinden kaynaklanmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde yönetsel yolsuzluk daha sık görülür.** ”

yolsuzluk idari mekanizma yerine, siyasal mekanizmada daha yaygındır. Bu durum bu ülkelerdeki yerleşik bürokrasinin kişiler arası etkileşime izin vermemesinden kaynaklanmaktadır. İdari sürecin yolsuzluklara yol vermesi, kişi ve grupları siyasal sisteme nüfuz ederek istediklerini yasal yolları kullanarak elde etmeye yönlendirmektedir.⁸ Az gelişmiş ülkelerde yönetsel yolsuzluk daha sık

görülür. Bu ülkelerin büyük kısmında siyasal partiler, yasama organları, meslek kuruluşları, sendikalar, basın, sivil toplum kuruluşları vb. bürokrasi dışı güç merkezleri zayıftır. Bu toplumlarda genellikle en örgütlü yapı olan kamu bürokrasisi, kimi kez isteyerek kimi kez zorunlu olarak siyasal yönetim ve uygulama sürecinde etkin bir rol almaktadır. Bu durumda kamu yönetimi ve bürokrat siyasete girmekte, bu süreç içinde kendi çıkarını gözetebilmekte ve yolsuzluğun önemli bir bölümü bürokrasinin içinde oluşabilmektedir.⁹

2.2. Doğrudan Cezai Yaptırıma Bağlanan Yolsuzluk Türleri

2.2.1. Rüşvet

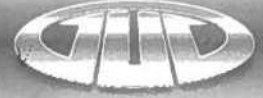
Rüşvet, tarihin her döneminde, her medeniyet ve toplumda var olmuştur. Rüşvetin tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Pers Hükümdarı II. Kambises, Sisamnes adlı bir yargıcın para ile

⁶ Berkman, Ümit, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet**, Ankara, TODAİE Yayın No: 345, 2. Basım, 2009, s. 22

⁷ Çağlar, Atilla, **Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası İşbirliği ve Örgütler**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 8

⁸ Ağca, İmran Kürşad, **Eleştirel Bir Yaklaşımla Uluslararası Örgütlerin Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 25

⁹ Berkman, a.g.e., s. 25

hüküm verdiğini duymuş ve yargıcı derisini yüzdürerek idam ettirmiştir. Kral, Sisamnes'in oğlu Ottanes'i aynı göreve tayin etmiş ve eski yargıcın derisini yargıçlık iskemlesi üstüne gerdirerek, yeni yargıca "Nasıl bir iskemle üstünde oturduğunu bilmelisin." demiştir.¹⁰

Rüşvet en genel anlamıyla "yetkili birisine başkası tarafından toplumun usul ve kurallarına aykırı bir şekilde menfaat vadedilerek ya da sağlanarak bir işin yaptırılması" şeklinde tanımlanabilir.¹¹ Ahmet Mumcu, rüşvet sözcüğünün özünde "ku-

yulardan su çekmekte kullanılan organ" ya da "kuş yavrusunun kendisine yem veren annesine boynunu uzatması" anlamlarına geldiğini, daha sonraları ise "tıpki kuyudan su almak için organ gerektiği gibi ... (yasak) bir işi yapabilmek için verilen gizli menfaat" anlamında kullanılmaya başlandığını yazmaktadır.

TCK'nın 252'nci maddesinde yer alan tanıma göre rüşvet, bir kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması için kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır.

¹⁰ Aydın, Süleyman, **Yolsuzluk: Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları**, Tüm Yönleriyle Rüşvet, Ankara, Turhan Kitabevi, 206, s. 487

¹¹ Mumcu, Ahmet, **Osmanlı Devletinde Rüşvet: Özellikle Adi Rüşvet**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1969, s. 1

**“ Pers Hükümdarı
II. Kambises,
Sisamnes adlı bir yargıcın
para ile hüküm verdiğini
duymuş ve yargıcı
derisini yüzdürerek
idam ettirmiştir. Kral,
Sisamnes'in oğlu Ottanes'i
aynı göreve tayin etmiş
ve eski yargıcın derisini
yargıçlık iskemlesi üstüne
gerdirerek, yeni yargıca
“Nasıl bir iskemle
üstünde oturduğunu
bilmelisin.” demiştir. ”**

Rüşvet suçunun maddi unsuru rüşvet anlaşması ve rüşvetin kabul edilmesi olarak iki bölümden oluşur. Memurun görev alanına giren bir işin yapılması veya yapılmaması için, bu işi yapacak veya yapmayacak olan memura bir çıkar sağlanması konusunda memurla bireyin rızalarının uyumu olması halinde, rüşvet anlaşması gerçekleşmiş olmaktadır. Rüşvetten söz edilebilmesi için memurun yaptığı hizmet ile kişinin sağladığı menfaat arasında belirli bir oranın olması gerekmektedir. Rüşvetin maddi unsurunun ikinci kısmı rüşveti

Kabul etmektir. Rüşvet suçu tarafların anlaşmasıyla tamamlanır. Bu nedenle, para veya çıkarın memura sağlanamaması suçun oluşumuna engel değildir. Basit rüşvet alma suçu kasten işlenen bir suçtur. Failin, yani memurun, aldığı para veya sağladığı çıkarın alınması, sağlanması veya kabul edilmesinin hukuka aykırı olduğunu bilmesi, bunu istemesi ve özgür iradesiyle yapması gereklidir.¹²

Rüşvette para, mal, hediye gibi maddesel değerler açıkça verildiği gibi, dolaylı yollarla kamu görevlisine, özellikle üst düzey yöneticilere çıkar sağlanabilir. Kamu görevlisinin bir malının değerinin çok üzerinde bir fiyata satın alınması, kira vermeden bir dairede oturmasının sağlanması,

¹² Ağca, a.g.e., s. 32

ücretsiz yaşam sigortası ve tatil sağlanması, kamu görevinden ayrıldığında çıkar sağladığı kuruluşun yönetim kurullarında görev verilmesi gibi dolaylı yöntemler ile de rüşvet ödenebilmektedir.

Yolsuz işlemin niteliği açısından iki tür rüşvetten söz edilebilir. Bir kamu işlemini çabuklaştırmaya yönelik ödemeleri içeren, diğer bir deyişle yasal

düzenlemelere uygun bir kamu işlemini süratlendirmek üzere verilen ve alınan rüşvete çabuklaştırıcı rüşvet denir. Yasal düzenlemelere uygun olmayan bir kamu işleminin yapılması için verilen ve alınan rüşvete de çarpıtıcı rüşvet denir.¹³

Rüşvette de, yolsuzluğun unsurlarından olan, çıkar sağlama ögesi olmazsa olmazdandır. Her rüşvet olayında açıkça bir yolsuzluk vardır, ancak her yolsuzlukta rüşvet olmayabilir. Rüşvet, Jeremy Pope'ye¹⁴ göre şu saiklerle verilmektedir:

Sınırlı olarak sunulan bir faydadan yararlanmak veya fazladan bir maliyetten kaçınmak için rüşvet verilmektedir. Bu tür rüşvet arzı kısıtlı olan malın (idari ve bürokratik kararın) başkalarının aleyhine olmak üzere, rüşveti teklif edene menfaat temin edecek şekilde kullanılmasıdır. İthalat ve ihracat kotaları, devlet ihaleleri, devlet teke-

“ **Belli bir faydadan yararlanmak ve maliyetten kaçınmak amacıyla, mevcut kamu hizmetinin hızlandırılması veya fazladan sağlanan avantajlar için ödenen ücret de rüşvettir.** ”

lindeki doğal kaynakların işletme hakları, özelleştirme uygulamaları vb. Ayrıca takdir yetkisini haiz görevliler, rüşvet teklif edenler arasındaki rekabeti manipüle edebilmektedirler. Yine bu görevliler rüşvet almak için yapay kısıtlamalar da ortaya çıkartabilmektedir.

Herhangi bir kısıtlamaya tabi olmasa dahi, belli bir faydadan yararlanmaya

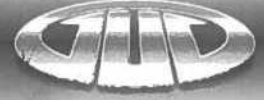
ve maliyetten kaçınmaya yönelik olarak, takdir yetkisini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için de rüşvet verilebilmektedir. Bu tür rüşvetlere herhangi bir sabit bütçe, gelir hedefi olmadığı durumlarda vergi indirimlerinin sağlanması, gümrük yükümlülükleri ve düzenlemelerinden vazgeçilmesi, fiyat kontrollerinden kaçınılması veya polislerce çetelere göz yumulup öte yandan esnaflardan menfaat temin edilmesi örnek olarak verilebilir.

Bu tür rüşvette, rüşvet ağır işleyen veya iradi bir şekilde yavaş işlettirilen bürokratik karar alma sürecinin hızlandırılması amacına hizmet etmektedir. Burada rüşvet “yağlama” vazifesi görmektedir. Verilmemesi durumunda da iş eninde sonunda görülecek olmasına rağmen, rüşvetin verilme nedeni işin zamanında ve yerinde görülmemesi sonucu uğranılacak fayda erozyonundan kurtulmaktır. Ayrıca kamu ihalelerinde içeriden bilgilendirilme amaçlı da bu rüşvet verilebilmektedir.

Sonucu rüşvet türünde ise belirli bir kamusal menfaatten başkalarının yararlanmasını en-

¹³ Berkman, a.g.e., s. 27-28

¹⁴ Yeni Zelendalı aktivist ve yazar, Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün kurucularından biridir.

gellemek amacını güden bir işlem söz konusudur. Kendi üretim kotasını daha fazla arttıramayan şeker fabrikası yöneticisinin, kendisine en yakın ve güçlü rakibinin kotasının arttırılmaması amacı ile ilgili idareye verdiği rüşvet, bu tip rüşvettendir.

Bazı ülkelerde küçük miktardaki bahşiş niteliğindeki rüşvet oldukça yaygın-

ken, bazısında ise büyük miktarda ancak daha az sıklıkla karşılaşılan rüşvetler yaygındır. Birinci tipin miktarda küçük olmasına karşılık yaygın olmasının, toplamda ikincisine göre çok daha fazla etkinlik kaybına neden olduğu iddia edilmektedir. Şöyle ki, birinci tip rüşvet halkta daha yaygın olup, kamu idaresine olan güveni daha da sarsıcı niteliktedir.¹⁵

2.2.2. Zimmet

Zimmet tek taraflı yolsuzluk türüdür. TCK'nın 247 nci maddesine göre zimmet suçu, "görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak ve senetleri veya diğer malları zimmetine geçirme" olarak tanımlanmıştır.

Zimmet suç olarak yaptırıma bağlanmıştır. Ancak yaptırım şekli ve oranı her ülkede farklılıklar göstermektedir. Zimmet suçu, yalnızca kamu

“Özel sektörde zimmet” kavramı, uluslararası alanda ilk kez bir Türk'ün önerisi ile gündeme gelmiş ve uluslararası bir sözleşmeye geçmiştir.

görevlileri tarafından değil özel sektör çalışanları tarafından da sıkça işlenen bir suçtur. Burada önemli olan nokta, “özel sektörde zimmet” kavramının uluslararası alanda ilk kez bir Türk'ün önerisi ile gündeme gelmiş ve uluslararası bir sözleşmeye geçmiş olmasıdır. 2003 yılında Avusturya'nın Viyana kentinde 190 Birleşmiş Milletler ülkesinin katıldığı

«Birleşmiş Milletler Uluslararası Yolsuzluğa Karşı Mücadele Sözleşmesi» görüşmelerine katılan Türkiye heyetinden Başbakanlık Teftiş Kurulu Başmüfettişi Bülent Tarhan'ın önerisiyle «özel sektörde zimmet» başlıklı madde, mali skandallarla sallanan ABD ve Japonya başta olmak üzere birçok ülkenin desteğiyle sözleşmeye ve uluslararası hukuk terminolojisine girmiştir.¹⁶ Önceden yalnızca kamudaki zimmet suçu yolsuzluk sayılırken, bundan böyle özel sektörde de zimmet suçu yolsuzluk olarak kabul edilmeye başlanmıştır.¹⁷

2.2.3. İrtikap

İrtikap diğer adıyla haraç, rüşvetin tersi özellikler taşıyan bir yolsuzluk türüdür. Aktif yiyicilik, aktif rüşvet adıyla da karşılık bulan irtikapta, kamu görevlisi bir işi yapmak için doğrudan bedel istemektedir. Diğer bir deyişle, memur yapması gereken bir işlemi yapmak için vatandaşın yasal olmayan bir ödeme talebinde bulunmakta-

¹⁵ Can, İsa, **Türkiye'nin Yolsuzlukla Mücadelesine Hong Kong-ICAC Modeli Önerisi**, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 26-27

¹⁶ Şener, Nedim, “Hortumu Dünya Literatürüne Sektük”, Milliyet, 11 Ağustos 2003, http://www.bmder.org.tr/basinda_11.htm, Erişim Tarihi: 8 Aralık 2010

¹⁷ Ağca, a.g.e., s. 38

dir. Burada rüşvet olgusu kamu görevlisinden kaynaklanmaktadır.¹⁸

TCK'nın 250'nci maddesinde irtikap, "memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesine veya sair menfaatler sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar etmek" olarak tanımlanmıştır.

İrtikap ile rüşvet arasındaki farkı daha iyi anlatmak amacıyla örneklendirirsek; belediyede ruhsat almak isteyen birinin işini hızlandırmak veya yasalara aykırı şekilde ruhsat almak için görevliye teklif edeceği para rüşvet iken, bu işlem için görevlinin para talep etmesi veya zor kullanarak çıkar elde etmeye çalışması irtikaba örnektir. Görüldüğü gibi rüşvet ile haraç arasındaki fark talep edenden kaynaklanmaktadır.¹⁹

2.2.4. Görevi Kötüye Kullanma

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nde görevi kötüye kullanma, "Bir kamu görevlisinin, görevini yerine getirirken, kendisi ya da bir başka kişi yahut varlık lehine haksız bir menfaat sağlamak amacıyla, yasalara aykırı olarak bir işlem yapması ya da yapmaktan kaçınması suretiyle görevini ya da

¹⁸ Berkman, a.g.e., s. 30

¹⁹ Arslan, a.g.e., s. 26

“ Belediyede ruhsat almak isteyen birinin işini hızlandırmak veya yasalara aykırı şekilde ruhsat almak için görevliye teklif edeceği para rüşvet iken, bu işlem için görevlinin para talep etmesi veya zor kullanarak çıkar elde etmeye çalışması irtikaba örnektir. ”

konumunu kötüye kullanması (md. 19)" olarak tanımlanmıştır.

TCK'nın 257'nci maddesine göre, Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bunlar dışında TCK'da dolandırıcılık (md. 157-159), denetim görevinin ihmali (md. 251), yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama (md. 255), kamu görevlisinin ticareti (md 259), kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf (md. 261) ve kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma (md. 266) gibi yolsuzluklarla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. Cezai yaptırım gerektiren diğer bazı yolsuzluk türlerini de şöyle sıralayabiliriz: Kara para aklama, sahte para, sahte mal ve korsancılık, haksız zenginleşme, içerden öğrenenlerin ticareti, ihale yolsuzlukları, gümrük yolsuzlukları, vergi suçları vb.

2.3. Dolaylı Olarak Cezai Yaptırıma Bağlanan ve Suç Sayılmayan Yolsuzluk Türleri

2.3.1. Rant Kollama

Son yıllarda rant kollama ile yolsuzluk kavramı aynı anlamda kullanılmakta ise de rant kelime-

sinin konumuzla ilgili olan anlamı Fransızcadaki "rente" kelimesinden gelip, emeğe dayanmayan her türlü gelir anlamındadır. Bu anlamda rant kollama, kişilerin veya çıkar gruplarının devlet tarafından suni olarak yaratılan ekonomik transferleri elde etmek için giriştikleri faaliyetler ve bu amaçla yapmış oldukları harcamalardır.²⁰

“ Rant kollama, kişilerin veya çıkar gruplarının devlet tarafından suni olarak yaratılan ekonomik transferleri elde etmek için giriştikleri faaliyetler ve bu amaçla yapmış oldukları harcamalardır. ”

Suni rant bazı ekonomik faaliyetlerin devlet tarafından düzenlenmesi veya ekonomik faaliyetler üzerine sınırlar konulması suretiyle ortaya çıkmaktadır. Rant kollama kavramı da; suni rantın, baskı ve çıkar grupları tarafından elde edilmeye çalışılmasını ifade etmektedir. Rant kollamanın maliyeti israf, hırsızlık ve yağmacılıktır. Rant kollamanın bazı türleri şunlardır²¹:

- a) Monopol Kollama:** Devlet tarafından imtiyaz hakkı verilen bir monopolün elde edilmesi için baskı ve çıkar gruplarının girişmiş oldukları faaliyetlerdir.
- b) Tarife Kollama:** Çıkar gruplarının yurt içi piyasada karlarını maksimum düzeye çıkarmak için belirli mal ve hizmetlerin ithalinde yasaklamalar ya da ithalat vergisi konulmasına yönelik giriştikleri lobicilik faaliyetleridir.

c) Lisans Kollama: İthalatta tahsisli kotalardan lisans belgesi almak için yapılan lobicilik faaliyetleridir.

d) Kota Kollama: İthalatın kota veya kontenjan sistemine tabi olması durumunda bazı kişi ve kurumların global kota ve tahsisli kotalarının artırılması girişimleridir.

e) Teşvik Kollama: Çıkar ve baskı gruplarının, faizsiz veya düşük faizli krediler,

tarımsal ürünler için destekleme alımları, vergi istisna ve muafiyetleri gibi devletten mali yardım elde etmek için yaptıkları faaliyetlerdir.

f) Sosyal Yardım Kollama: Ekonomide kişi ve kurumların lobicilik yaparak devletten sosyal amaçlı mali yardım (Örneğin işsizlik yardımı, fakirlik yardımı vb.) elde etme faaliyetleridir.

Devlet eli ile yaratılan ranta örnek vermek gerekirse, bir mahalli idarenin imar plan tadilatı yapmak sureti ile önceden çok değersiz bir araziyi aşırı değerli hale getirmesi gösterilebilir. Plan tadilatı öncesinde değersiz araziler belli kişilerin elinden satın alınmakta, sonrasında plan tadilatı yapılarak buralar değerli yerler haline getirilmekte ve satın alındığının çok üstünde fiyatlarla satılmaktadır. Türkiye'deki belediyelerde bu tür rant yaratma ve kollama faaliyetlerine sıkça rastlanılmaktadır.²²

²⁰ Aktan, Coşkun Can, "Teşvik Kollamacılık", **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Kasım 1994, s. 5-15

²¹ TEPAV, a.g.e., s. 29-30

²² Ağca, a.g.e., s. 42

2.3.2. Lobcilik

Lobicilik, çıkar ve baskı gruplarının siyasal karar alma sürecinde, iktidar partilerini, muhalefet partilerini, bürokratları etkileyerek, kendi menfaatleri doğrultusunda yönlendirmeleridir. Lobi faaliyetleri siyasal yolsuzluk sürecinde ortaya çıkmaktadır ve siyasiler üzerinde baskı kurma araçlarından biridir. Siyasal yolsuzluk sürecinde kişi veya çıkar ve baskı gruplarının seçimlerden sonra bazı milletvekillerine yönelik lobi faaliyetleri oldukça yaygın bir uygulamadır. Lobcilik

faaliyetleri, bu kişi veya çıkar ve baskı gruplarının seçim sırasında bir siyasal partiye yardımda bulunmak ve seçimden sonra da milletvekillerini çeşitli şekillerde etkilemeye çalışarak, parlamentoda kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini temin etmek şeklinde ortaya çıkmaktadır.

2.3.4. Oy Ticareti

Oy ticareti, yasama faaliyetlerinin yürütüldüğü aşamada ortaya çıkan siyasal bir yolsuzluk türüdür. Yasama faaliyetlerini yürüten parlamentoda, siyasal kararların alınmasında, siyasi partilerin, menfaatleri doğrultusunda parlamentoya sundukları kanun tasarı ve tekliflerini karşılıklı olarak desteklemelerine "oy ticareti" denir. Bu durum karşılıklı oy alışverişi anlamına gelmek-

“ Bir kimsenin beceri, kabiliyet, başarı ve eğitim düzeyi vb. unsurlar dikkate alınmaksızın sadece politikacı, bürokrat ve diğer kamu görevlileri ile olan akrabalık ilişkileri esas alınarak bir devlet görevinde istihdam edilmesine ya da bir göreve tayin edilmesine akraba kayırmacılığı ya da nepotizm denmektedir. ”

tedir. Oy ticareti, yozlaşmanın bir göstergesidir.

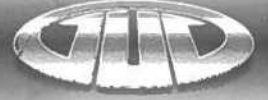
2.3.5. Kayırmacılık

Kayırmacılık, kamu işlemlerini yerine getiren görevlinin yakınlarını haksız yere ve yasalara aykırı olarak kayırması, arka çıkmasıdır. Türkçe’de kullanılan "iltimas" kavramı da kayırmacılıkla eş anlamlıdır. Halk dilinde kullanılan "torpil" kavramı da iltimas ve kayırmacılık kavramlarına karşılık gelmektedir. Kayırmacılığın değişik türleri bulunmaktadır.

Kayırmacılık, kamu işlemlerini yerine getiren görevlinin yakınlarını haksız yere ve yasalara aykırı olarak kayırması, arka çıkmasıdır.

2.3.5.1. Akraba Kayırmacılığı (Nepotizm)

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun temel ilkelerinden birisi liyakattir. Bir kimsenin beceri, kabiliyet, başarı ve eğitim düzeyi vb. unsurlar dikkate alınmaksızın sadece politikacı, bürokrat ve diğer kamu görevlileri ile olan akrabalık ilişkileri esas alınarak bir devlet görevinde istihdam edilmesine ya da bir göreve tayin edilmesine akraba kayırmacılığı ya da nepotizm denmektedir. Akraba kayırmacılığı, geleneksel bağların ve ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı az gelişmiş ülkelerde daha yaygın olarak görülmektedir.

Bazı yazarlar nepotizm olgusunda kamu görevlisinin bir çıkarı olmadığını ileri sürmekle birlikte, bazı yazarlar da tam tersini düşünmektedirler. Liyakatsiz kişilerin işe alınması neticesinde kamu kaynakları verimsiz kullanılmakta, buna karşılık kamu görevlisi "itibar görme", "takdir edilme" gibi psikolojik ve toplumsal kazanç elde etmekte, ayrıca hak etmeden bulunduğu statünün maddi olanaklarından yararlandığı için maddi çıkar sağlamaktadır.²³

Kamu bankasında çalışan memurun yakın akrabalarından birine tüketici kredisi verilirken kredi limitini yüksek belirlemesi, çalıştığı kuruma işçi alınacak olan bir memurun kendi yakınlarını işe aldırması akraba ve yakınları kayırmaya tipik birer örnektir.²⁴

2.3.5.2. Eş Dost Kayırmacılığı (Kronizm)

Kamu görevlilerinin işe alınmasında liyakat (yeterlik) ve eşitlik ilkeleri yerine eş-dost ilişkileri esas alınması suretiyle yapılan kayırmacılıktır. Nepotizmde kayırılan kişi akraba, kronizmde ise eş-dost olmaktadır. Eş dost kayırmacılığında önemli olan arkadaşlık, tanıdıklık veya hemşehriliktir.

Kamu görevlisi bazı hâllerde aynı meslekten olduğu insanları kayırma yoluna gider. Görevli, kendisi ile aynı meslek grubunda olan kişiye ya-

“ Partizanlık, merkezi kuruluşların yanında, özellikle, mahalli kamu hizmetlerini yürüten kurumlarda daha yaygın olarak görülmektedir. ”

kınlık hissederek meslektaşına iltimas tanıyabilir. Burada ki yakınlık duygusallık ve bir gruba ait olma psikolojisi ile ortaya çıkar. Polis memurunun suç işleyen meslektaşına daha iltimaslı davranması bu duruma örnek olarak verilebilir.²⁵

2.3.5.3. Siyasal Kayırmacılık (Partizanlık/Patronaj)

Siyasal partilerin, iktidara geldikten sonra kendilerini destekleyen seçmen gruplarına çeşitli şekillerde ayrıcalıklı işlem yaparak, bu kimselelere haksız menfaat sağlamalarıdır. Partizanlık, merkezi kuruluşların yanında, özellikle, mahalli kamu hizmetlerini yürüten kurumlarda daha yaygın olarak görülmektedir.

Siyasi partilerin iktidara geldikten sonra kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan üst düzey bürokratları görevden almaları ve bu görevlere yine siyasal yandaşlık, ideoloji, nepotizm-kronizm gibi faktörler esas alınarak yeni kimseler atamalarına literatürde "patronaj" adı verilmektedir.²⁶ Patronaj, siyasal kayırmacılığın farklı bir biçimidir. İktidar erkinin sürekli el değiştirmesi ve bu değişimin üst düzey bürokratların, karar mekanizmalarının değiştirilmesine sebebiyet vermesi, nitelikli personel istihdamını zorlaştırmakta ve verimliliğin düşmesine neden olmaktadır.²⁷

²⁵ Arslan, a.g.e., s. 30

²⁶ Aktan, AKTAN, Coşkun Can; **Kirli Devletten Temiz Devlete**, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, No 4, 1999, s. 30

²⁷ Öztürk, Namık Kemal, "Yolsuzluklarla Mücadelede İtalya'dan Ders Alınabilir mi?", **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 34, sayı 1, Mart 2001, s. 2

²³ TEPAV, a.g.e., s. 30

²⁴ Arslan, a.g.e., s. 29

2.3.5.4. Hizmet Kayırmacılığı

Siyasal iktidarların bütçe tahsisatlarını, oylarını maksimize edecek şekilde kendi seçim bölgelerine tahsis etmesi ve böylece bütçe kaynaklarını yağmalamasıdır.

Bu tür yolsuzluk ile kamu kaynaklarının dağıtımında yerleşim bölgeleri ve ihtiyaçlar dikkate alınmamakta, hizmetler siyasi iktidarların kendi seçim bölgelerine götürülmektedir. Siyasal iktidarların, en ekonomik, en rasyonel seçenek olsa dahi, ne kadar yatırım yaparsa yapsın oylarını arttıramayacaklarından emin oldukları çeşitli bölgelerde yatırımlar yapmak yerine, az bir kaynak tahsisi ile daha fazla oyu devşirebilecekleri yerlere yatırım yapmaları bu kayırmacılığa örnek olarak verilebilir.

2.3.5.5. Nüfuz Sahibi İnsanları Kayırma

Kayırmanın bir başka çeşidi de nüfuz sahibi insanların da çıkar amaçlı kayırmalarıdır. Amaç karşıdakine çıkar sağlamak gibi görünse de esas olan ileride kendisine çıkar sağlamaktır. Bu durumda kamu görevlisi, ileride sağlayabileceği çıkarları gözeterek veya bulunduğu durum itibarıyla zarar görmemek için statüsü yüksek kişileri kayırma yoluna gider.²⁸

2.3.5.6. Diğer

Kurumsal bilginin kötüye kullanılması, anayasa ihlalleri, politik faaliyetlerde harcanan paranın kaynağının gizli tutulması, mal beyanında bulunmama veya eksik mal beyanı verme, hediye alma, hukuka aykırı dinlemeler (wiretapping), politik bilgi sızdırma (political espionage), özel-

²⁸ Arslan, a.g.e., s. 31

likle yerel kamu hizmetlerini yürütmekle görevli hizmet birimlerinde yaygın olarak görülen aşırı partizanlık (zealotry), siyasi kayırmacılığın bir türü olan gönül yapma (suvasyon) gibi eylemler de çeşitli araştırmalar ve çalışmalarda yolsuzluk türleri arasında sayılmaktadır.²⁹

SONUÇ

Yolsuzluğun tarihi dünya tarihi kadar eskidir; çünkü insanın var olduğu her ortamda yolsuzluk da var olmuştur. İnsanoğlu örgütlenmeye başladığı dönemden itibaren yolsuzlukları önlemek amacıyla birtakım önlemler almaya çalışmış ve yolsuzlukları cezalandırılmıştır; ancak yolsuzluk hiçbir toplumda, hiçbir zaman tam olarak engellenememiş ve ortadan kaldırılamamıştır.

Tarihsel dönem içinde, yolsuzluk ile ilgili en yalın tespit M.S. 1020-1086 yılları arasında yaşamış olan Çin'li reformist Wang An Shih tarafından yapılmıştır. Shih'e göre yolsuzluğun iki temel kaynağı vardır:³⁰ Kötü kanun ve kötü insan. Yolsuzluk suçlarının ortaya çıkmasının en önemli nedeni, iyi insan ve iyi vatandaş olmanın gerçekleştirilemeyeşidir.

İlk insan ve ilk devletlerden itibaren yaşanan güç mücadelesinin bir sonucu olan yolsuzluk, günümüzde sahip olunan yetki ve gücün büyüklüğü ile orantılı hale gelmiştir. Ne kadar çok yetkiniz varsa o kadar yolsuzluğa açık, ne kadar gücünüz varsa o kadar yolsuzluk fırsatına sahip konumdasınız demektir.³¹ Oysa yolsuzluk bir insan hakkı ihlalinin konusudur. Rüşvet verilmeden iş ve işlemlerin yapıldığı kamu kurumları, yolsuzluk yapanların ağır cezalarla cezalandırıldığı bir

²⁹ TEPAV, a.g.e., s. 31

³⁰ Ağca, a.g.e., s. 8

³¹ Ağca, a.g.e., s. 331

adalet sistemi, saydam ve hesap verebilir bir kamu yönetimi, kamu kaynaklarının heba edilmediği bir ülke, bir insanın sahip olması gereken en temel insan hakları içinde sayılabilir. İnsan hakları da bireylerin en vazgeçilmez yaşam öğeleridir. Yolsuzluk-yoksulluk-yolsuzluk kısır döngüsünün kırılması için yolsuzlukla mücadeleyi sürekli hale getirmek gerektiği açıktır.

“ **Yolsuzluk suçlarının ortaya çıkmasının en önemli nedeni, iyi insan ve iyi vatandaş olmanın gerçekleştirilemeyişidir.** ”

- BERKMAN, Ümit; **Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet**, Ankara, TODAİE Yayın No: 345, 2. Basım, 2009

- **Bir Olgu Olarak Yolsuzluk: Nedenler, Etkiler, Çözüm Önerileri**, 2. bs., Ankara, TEPAV, Aralık 2006

- Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi

- CAN, İsa; **Türkiye'nin Yolsuzlukla Mücadelesine Hong Kong-ICAC Modeli Önerisi**,

Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

- ÇAĞLAR, Attila; **Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası İşbirliği ve Örgütler**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007

- MERMER, Ruken; **Türk Kamu İdaresinde Yolsuzluk ve Yolsuzlukla Mücadele**, Gümrük Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011

- MUMCU, Ahmet; **Osmanlı Devletinde Rüşvet: Özellikle Adi Rüşvet**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1969

- ÖZBARAN, Hakan; “Yolsuzluk ve Bu Alanda Mücadele Eden Uluslararası Örgütler ve Birimler”, **Sayıştay Dergisi**, sayı 50-51, Temmuz-Aralık 2003, s. 18.

- ÖZTÜRK, Namık Kemal; **“Yolsuzluklarla Mücadelede İtalya'dan Ders Alınabilir mi?”**, Amme İdaresi Dergisi, cilt 34, sayı 1, Mart 2001

- ŞENER, Nedim; “Hortumu Dünya Literatürüne Soktuk”, **Milliyet**, 11 Ağustos 2003

KAYNAKÇA

- AĞCA, İmran Kürşad; **Eleştirel Bir Yaklaşımla Uluslararası Örgütlerin Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008
- AKÖZER, Mehmet, “Kamuoyu Gözüyle Kamuda Yolsuzluk”, **TÜSİAD Görüş Dergisi**, Aralık 2003, s. 15
- AKTAN, Coşkun Can, “**Teşvik Kollamacılık**”, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Kasım 1994, s. 5-15
- AKTAN, Coşkun Can; **Kirli Devletten Temiz Devlete**, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, No 4, 1999
- ARSLAN, Cem Barlas; **Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklarla Mücadele Sürecinde Örgütlenme**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2005
- AYDIN, Süleyman; **Yolsuzluk: Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları**, Tüm Yönleriyle Rüşvet, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006

GÜMRÜK MEVZUATINDAKİ “KONTROL” KAVRAMLARI YA DA HANGİ KONTROL?

Bekir DURUSOY | Muayene Memuru
durusoy@gumruk.gov.tr

I. Giriş

Gümrük Müsteşarlığında görev yapan veya Müsteşarlığın sunduğu hizmete ilişkin sektörde çalışanların zaman zaman değişik “kontrol” kavramlarını telaffuz ettiğine şahit olunmaktadır. Bu yazıyla söz konusu kontrol kavramları ele alınmaya ve konu ile ilgili görüş ve önerilerimiz ifade edilmeye çalışılmıştır.

II. Mevzuattaki “Kontrol” Kavramları:

1. Gümrük kontrolü:

Gümrük kontrolü kavramı; 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 3'üncü maddesinin 13'üncü fıkrasında;

“Türkiye Gümrük Bölgesi ile diğer ülkeler arasında taşınan eşyanın giriş, çıkış, transit, nakil ve nihai kullanımını ve serbest dolaşımında bulunmayan eşyanın durumunu düzenleyen gümrük mevzuatı ve diğer mevzuatın doğru uygulanmasını sağlamak için gümrük idareleri tarafından yürütülen; eşyanın muayenesi, beyanname verileri ile elektronik veya yazılı belgelerin varlığının ve gerçekliğinin doğrulanması, işletmelerin hesap ve diğer kayıtlarının incelenmesi, taşıma araçlarının kontrolü, bagajların ve kişilerin yanlarında ya da üstlerinde taşıdıkları diğer eşyanın kontrolü ile resmi araştırmalar ve diğer benzeri uygulamaları” şeklinde ile ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır.

2. Sonradan Kontrol:

Sonradan Kontrol kavramı; 27/10/2008 tarihli, 27037 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Sonradan Kontrol ve Riskli İşlemlerin Kontrolü Yönetmeliği”nin 4’üncü maddesinin (e) bendinde; “Beyan edilen bilgilerin doğruluğu ve işlemlerin usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığı da dâhil eşyanın gümrük işlemlerine ve/veya sonraki ticari işlemlere ilişkin ticari belge ve verilerin ya da riskli kişi veya işlemlerin ilgili kişilere ait yerlerde kontrolü” şeklinde tanımlanmış ve söz konusu yönetmelikte sonradan kontrolün nasıl yapılacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

3. Beyanın kontrolü

Beyanın Kontrolü kavramı, Gümrük Yönetmeliği’nin değişik 180’inci maddesinde; “Beyanın kontrol türü ve kontrolle görevli memur, bilgisayar sistemi tarafından risk kriterlerine göre belirlenir. Kontrol türleri: Kırmızı Hat; eşyanın muayenesi ile birlikte belge kontrolünün de yapıldığı, Sarı Hat; muayeneye gerek görülmeksizin eşyaya ait beyanname ve eklerinin doğruluğunun ve birbiriyle uygunluğunun kontrol edildiği, Mavi Hat; yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına veya Müsteşarlıkça belirlenen onaylanmış kişi statüsüne sahip kişilerin yararlandığı, eşyanın belge kontrolüne veya muayeneye tabi tutulmadığı, Yeşil Hat; eşyanın belge kontrolüne veya muayeneye tabi tutulmadığı hat” şeklinde tanımlanmış ve “yapılacak kontrol, tahlile tabi tutma ya da başkaca bir yükümlülüğün yerine getirilmesi zorunluluğu dışında beyannamenin tescil sırasına göre gerçekleştirilir” hükmü ile ifade edilmiştir.

4. Diğer kurumlarca yapılacak kontrol (İthalat Kontrolü)

Diğer kurumlarca yapılacak kontrol (ithalat kontrolü kavramı), Gümrük Yönetmeliği’nin 181 inci maddesinde ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Söz konusu maddeye göre ithalat kontrolü; “ithale konu eşyanın kamu ahlakı, kamu düzeni, kamu güvenliği, insan, hayvan ve bitki sağlık ve hayatlarının korunması açısından taşıyacağı muhtemel riske göre; Türkiye Gümrük Bölgesine girişinde veya gümrük beyannamesinin tescil işlemi öncesinde ya da gümrük yükümlülüğünün sona ermesinden sonraki aşamalardan yalnızca birinde ve gümrük idaresinin koordinasyonunda yapılır” şeklinde izah edilmiştir. Ayrıca yapılacak kontrolün risk tabanlı yapılması, eşya kontrolü sonucunda olumlu veya olumsuz sonuç alınması halinde ne gibi işlemlerin yapılacağı da ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

5. Belge kontrolü

Belge Kontrolü kavramı; Gümrük Yönetmeliği’nin 183’üncü maddesinde; “Belge kontrolünde, kontrol ile görevlendirilen memur, beyannamedeki bilgileri ve eklerini inceler; tarife, kıymet, miktar, yasaklayıcı ve kısıtlayıcı önlemler söz konusu ise buna ilişkin belge kontrollerini de yaptıktan sonra uygun bulursa, bu hususu beyanname üzerinde gösterir ve bilgisayar sisteminde onay verir. Yapılan kontrol sonucu sisteme kaydedilir. Beyanın kontrolü ile görevlendirilen memur, yaptığı inceleme sırasında beyanname ve ekli belgeler arasında ciddi bir farklılık tespit eder ve muayenenin yapılmasını gerekli görür ise sistem tarafından kendisine havale edilen tarih ve saat itibarıyla en geç yirmidört saat içinde bu hususu idare

amirine bildirir. Muayenenin idare amirince uygun görülmesi halinde, ilgili amir beyannameyi muayene ile görevli memura havale eder ve işlemler bu memur tarafından sonuçlandırılır. Muayenenin idare amirince uygun görülmemesi halinde ise beyanın kontrolü için önceden görevlendirilen memur tarafından işlemlere kaldığı yerden devam edilir” ifadesi ile geniş bir şekilde izah edilmiştir.

6. Ertelenmiş Kontrol*

30/04/2011 tarihli, 27920 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gümrük Yönetmeliğinin Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği”nin 1’inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

7. 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla tanımlanan Kontrol (İkincil Kontrol):

485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 9’uncu maddesinin (a) fıkrası; “Gümrük mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat esas alınarak, gümrüklerce tahsil edilen vergiler ile diğer gelirler ve fonların tarh, tahakkuk ve tahsilini kontrol etmek” amir hükmü gereğince serbest dolaşıma giriş beyannamesinin ikincil kontrolü, Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir.

III. Sonuç ve Değerlendirme

Gümrük mevzuatındaki “kontrol” kavramları, beraberinde kullanıldığı kelimelerle birlikte değerlendirildiğinde; bazı kontrol kavramlarıyla belirtilen işlemin, başka bir kontrol kavramıyla da ifade edildiği, bazı kavramların birbirine yakın tanımlar içerdiği, bazı kavramlara ise gerek

olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda; Gümrük Kontrolü kavramı, genel gümrük işlemlerini (uygulamaları) ifade eden geniş bir gümrük tanımını olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, Beyanın Kontrolü ile Belge Kontrolü kavramlarının ise birbirine yakın kavramlar olduğu ve her iki kavramın da Gümrük Kanunu’nun 3’üncü maddesinin 14’üncü fıkrasında tanımlanan “Gümrükçe Onaylanmış Bir İşlem veya Kullanım” a tabi tutulan **eşyaya** ait **Beyan** ve bu beyana ait **Belge**’nin kontrol edilme işlemi olduğu görülmektedir.

Diğer kurum veya kuruluşlar tarafından yapılan kontrol (İthalat Kontrol); serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulacak eşyaya ilişkin diğer kurumların kendi mevzuatları gereğince ithalatta aranması gereken izin, uygunluk veya yeterlilik gibi belgelerin alınması için eşya üzerinde yapılan kontrol işlemidir. Bu noktada, dış ticaret mevzuatınca, ihracat ve kısmen de olsa transit eşyası için de diğer kurum veya kuruluşların kontrolü gerektiğinden, ihracat ve transit eşyası kontrolüne ilişkin hükümlerinde gümrük mevzuatında düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gümrük mevzuatında kavram olarak şimdilerde kullanılmaya başlanan “İkincil Kontrol” kavramı ise; Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğüne taşra gümrük idarelerinde işlemi biten ve bordolar halinde gönderilen serbest dolaşıma giriş beyannamelerinin, burada görev yapan muayene memurlarınca Müsteşarlık Makamından alınan onay çerçevesinde belirlenen kriterlere göre önce ön incelemeye tabi tutulduğu, bu inceleme neticesinde seçilen beyannamelerin, kontrol tekniğine uygun şekilde daha detaylı olarak gümrük mevzuatı ve diğer mevzuat esas alınarak incelenmesidir. Yapılan inceleme neti-

cesinde hiç alınmayan ya da noksan alınan vergiler ilgili gümrük idaresi kanaıyla firma veya gümrük müşavirinden tahsil edilmektedir.

IV. Görüş ve Öneriler

III. bölümde yapılan değerlendirmeler neticesinde;

- ❖ Gümrük mevzuatında yer alan "kontrol" kavramlarında ifade birliğinin sağlanması, kavram kargaşasının sona ermesi ve mevzuatın sadeleşmesi bağlamında; genel gümrük işlemleri (uygulamaları) için "**Gümrük Kontrolü**", Gümrük Kanununun 73'üncü maddesi çerçevesinde yapılacak kontrol işlemi için sadece "**Sonradan Kontrol**", diğer kurum veya kuruluşların yapacağı kontrolü; serbest dolaşıma giriş eşyası yanında ihracat ve transit eşyasını da kapsayacak şekilde "**Dış Ticaret Kontrolü**", Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 485 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'den kaynaklanan görevi için "**İkincil Kontrol**" kavramlarının kullanılmasının ve gümrük mevzuatında ta-

“Gümrük Kanununun 73'üncü maddesi çerçevesinde yapılacak kontroller için "Sonradan Kontrol"; serbest dolaşıma giriş, ihracat ve transit rejimi kapsamında yapılan cari kontroller için "Dış Ticaret Kontrolü"; 485 sayılı KHK'nın 9'uncu maddesi uyarınca merkezde yapılan kontrol için "İkincil Kontrol" kavramlarının kullanılmasının ve gümrük mevzuatında bu şekilde tanımlanmasının, mevzuatın yorumlanmasına ve uygulanmasına olumlu katkı sağlayacağı ve daha faydalı olacağı değerlendirilmiştir.”

gerçekleştirdiği daha net ve anlaşılır hale geleceği kuşkusuzdur.

* Bu yazı, Şubat-2011'de yazıldığından o tarihte "Ertelenmiş Kontrol" kavramı yürürlükte idi.

nımlanmasının ve bundan sonra yapılacak düzenlemelerin yukarıda belirtilen kavramlar çerçevesinde yapılmasının,

- ❖ Yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda; Gümrük Yönetmeliği'nin "Beyanın Kontrolü" başlıklı 180 inci maddede başlığının "**Eşya Muayene Hatları**", 183'üncü maddesinde düzenlenen "Belge Kontrolü" başlığının "**Sarı Hat**", "Mavi hata ilişkin düzenleme yetkisi" başlıklı değişik 184'üncü madde başlığının "**Mavi Hat**" şeklinde değiştirilmesinin,

Mevzuatın yorumlanmasına ve uygulanmasına olumlu katkı sağlayacağı ve daha faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Böylece gümrük idaresinde kimin neyi kontrol ettiği ve hangi kontrol işleminin

GÜMRÜKLER VE LOJİSTİK ÜS

Adem EMRE

Gümrük Uzman Yardımcısı
adememre@gumruk.gov.tr

GİRİŞ

Lojistik üsleri anlattığımız bu yazının birinci ve ikinci kısımlarında lojistik üsler kısaca tanımlanmıştır. İlerleyen kısımlarda Avrupa ve dünyada lojistik üs/merkez türleri maddeler halinde, örneklerle özetlenmiştir. Tamamen referans amaçlı hazırlanan ilk 6 bölüm çeşitli makalelerin ve online kaynakların

taranarak derlenmesi sonucu oluşturulmuştur. Çoğunlukla gözlem ve değerlendirmelerimi-

“ Türkiye’de kullanılan isimlerden bazıları şunlardır; lojistik merkezi, lojistik üssü, lojistik köyü, kargo köyü, dağıtım parkı, lojistik parkı ve taşıma merkezi. ”

ze yer verdiğimiz son 6 kısım ise genelde ülkemizi, özelde Gümrük Müsteşarlığını ilgilendirmektedir. 8. ve 9. kısımlarda Türkiye’de lojistik üsler konusu incelenmiş olup, 10. Kısımda söz konusu merkezler tamamen farklı bir zaviyeden değerlendirilmiş, lojistik üslerde söz sahibi olabilecek aktörler incelenmiştir. Son olarak gümrük idaresi ve lojistik

üs ilişkisi çeşitli açılardan incelenmiş önerilerle birlikte okuyucuya sunulmuştur.

KISACA LOJİSTİK ÜS

Lojistik üs terimi aşağıda da tanımlandığı üzere birçok faaliyetin bir arada yapıldığı merkezleri ifade eder. Europlatforms (Avrupa Lojistik Merkezleri Birliği) dünya çapında 10 değişik isim tespit etmiştir. Türkiye'de kullanılan isimlerden bazıları şunlardır; lojistik merkezi, lojistik üssü, lojistik köyü, kargo köyü, dağıtım parkı, lojistik parkı ve taşıma merkezi. Bu makalede sıklıkla lojistik üs terimi kullanılacaktır.

Lojistik üs; taşımacılık, dağıtım, depolama, elleçleme, konsolidasyon, ayrıştırma, gümrükleme, ihracat, ithalat ve transit işlemler, altyapı hizmetleri, sigorta ve bankacılık, danışmanlık ve üretim gibi birçok entegre lojistik faaliyetin belirli bir bölgede gerçekleştirilmesini ifade etmektedir.

Lojistik üsler karayolu, demiryolu, deniz veya havalimanı tabanlı olup faaliyetlerini belirli bir merkezde yürütmekle birlikte, dünyanın her yerinden dünyanın her yerine ulaşabilme imkânını sağlamaktadır.

Lojistik üsler kurulurken daha çok ekonomiye sağlayacağı katkılar, ulaşım avantajları, hız, ölçek ve taşıma sistemlerine getireceği artılar ve maliyet dikkate alınmaktadır.

LOJİSTİK ÜS TÜRLERİ

Lojistik üs türlerini değerlendirmeden önce intermodal taşımacılığı tanımlamakta fayda vardır.

Intermodal taşımacılık tek yükleme şeklinde ve aynı taşıma birimi içinde ürünlerin ellenmeden, **birden çok taşıma yöntemi** ile taşınması ola-

rak tanımlanmaktadır. Kapıdan kapıya taşımacılık zincirinde en az iki taşıma türü (karayolu, demiryolu, denizyolu, havayolu) kullanılarak yükün nihai varış yerine ulaştırılmasıdır. **Boş konteynerin veya treylerin içinde bir ürün olmadan taşınmasına, içlerinde ürün olmadığı için intermodal adı verilmemektedir.**

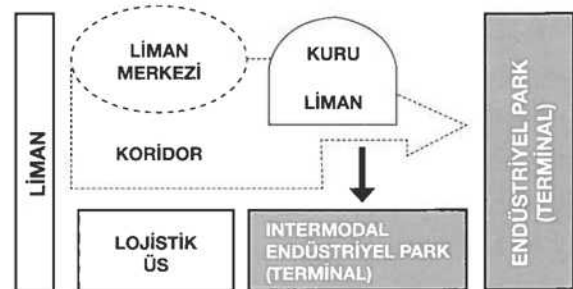
Türk gümrüklerinde intermodal taşımacılığın en yaygın örneği Ro-Ro (liman-kara) taşımacılığıdır.

Bahsedilmesi gereken diğer bir husus ise **terminallerdir.**

Küresel lojistik zincirinin bir parçası olan intermodal taşımacılıkta, terminaller yükün toplanarak konsolide edildiği, diğer ulaşım türüne (demiryolu / denizyolu / havayolu) aktarma işleminin gerçekleştirildiği bununla birlikte bazı durumlarda katma değer faaliyetlerinin yapıldığı ve yükün dağıtım sistemine aktarıldığı yerlerdir. **Bu nedenle, bir düğüm noktası olan terminaller olmadan, taşıma intermodal olamaz. Söz konusu terminaller; lojistik merkez, dağıtım parkı vb. şeklinde adlandırılmaktadır.**

Şekil 1 aracılığıyla intermodal taşımacılık ve terminallerin işleyişi hakkında bilgi edinebilir.

Şekil 1: Intermodal Taşımacılık ve Terminaller

Söz konusu terminalleri iki gruba ayırarak incelemek mümkündür:

- a) Liman sahası dışında kurulan kara terminaleri (kara terminalleri - *dry port*, lojistik merkez - *logistic center*),
- b) Liman sahası içinde kurulan terminaller (dağıtım parkı - *distripark*, dağıtım limanı - *distriport*).

AVRUPA'DA LOJİSTİK ÜSLER VE FAALİYET ALANLARINA GÖRE BAZI LOJİSTİK ÜS ÖRNEKLERİ

Lojistik üs kavramı, ortaya atılıp uygulamaya geçmesinden sonra, sağladığı üstünlükler nedeniyle lojistik üs alanında hızla yaygınlaşma gözlenmiştir. Avrupa'da Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, Yunanistan, Danimarka, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, Macaristan, Polonya ve Ukrayna olmak üzere 13 ülkede 100'den fazla lojistik merkezi / yük köyü bulunmakta ve bu köylerde 2.400'den fazla operatör faaliyette bulunmaktadır. Almanya'da son 20 yılda 33 lojistik köy kurulmuştur. Bu lojistik köyler arasında ilk sıralarda gelen Bremen Lojistik Köyü'dür. En az 1250 şirketin ofis kurduğu Almanya'daki lojistik köylerde toplam 42 bin kişi istihdam edilmektedir. İtalya'da 22, İspanya'da ise 17 adet lojistik üs bulunmaktadır.

Makalenin bu kısımlarında Avrupa genelinde listeye girebilmiş birçok lojistik üs hakkında bilgiler verilecektir ve bu üslerin rakipleri ile karşılaştırmaları yapılacaktır (Bkz: Tablo 1, Avrupa Lojistik Köyler Sıralaması). Bu sayede örnekler daha anlaşılabilir hale gelecek ve çalışılması gereken noktalar vurgulanabilecektir. Veriler ilgili üslerin

web sitelerinden elde edilmiştir. Örneklere geçmeden önce lojistik üsleri faaliyet alanlarına göre gruplandırmakta fayda görüyoruz.

1) Faaliyet Alanlarına Göre Lojistik Üsler

Dünya genelinde birçok araştırmada lojistik üsler temel olarak iki grupta toplanmıştır. Bunlardan biri, toplum merkezli lojistik üslerdir. Bu merkezler şehirlere çok yakındır ve ticaret faaliyetleri köy içinde oldukça aktiftir. Bunun yanı sıra, köy içinde birçok yerleşim, alışveriş merkezi gibi faaliyet alanları bulunmaktadır. Bir diğer tip ise, sadece taşımacılık odaklı bir yükleme boşaltma merkezi olarak kullanılan lojistik üslerdir.

AB genelinde öne çıkan lojistik üslerin temel özelliklerine göre hazırlanan aşağıdaki tabloda her bir lojistik üssün yapısal özellikleri ve kuruluş amaçları ayrıntılı bir biçimde görülebilir.

Avrupa genelinde lojistik üslerin birlikte temsil edildiği "Europlatforms" isimli yatırım örgütü tarafından düzenli aralıklarla, Avrupa genelindeki lojistik üsler arasından en iyi 20 tanesinin tespiti yapılmaktadır. Bu tespitin yapılması sırasında üsler arasında karşılaştırmalar yapılmış ve her bir lojistik üssün bir diğerine üstünlüğü ortaya konulmuştur.

Üyeleri arasında 9 ülkeden, 57 adet taşıma ve lojistik merkezi ile 1200 taşımacılık firması bulunan bu örgütün Ocak 2010 ayında yayımlanmış olduğu listeye göre maksimum 250 puanlık skalada ilk 20 lojistik üs aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır (bkz: Tablo 2, Avrupa Lojistik Köyler Sıralaması).

Tablo 1: Avrupa Lojistik Üsleri Karşılaştırması

Lojistik Köyler / Özellikler	Tesis Türü	Kurulum Amaçları	Alan (Hektar)	Modlar
Roissy FRANSA	Lojistik Merkez Odaklı	Karmaşa Önlemek İntermodal Teşviki sağlamak İşletme Desteklemek	133	İntermodal/ Demir/ Kara/ Havayolu
NTC DANİMARKA	Lojistik Merkez Odaklı	Taşımacılık Faaliyetlerini Şehir Dışına Almak Çevre ve Güvenlik Endişeleri İşletme Desteklemek	494	İntermodal/ Demir/ Kara/ Denizyolu
GVZ ALMANYA	Taşımacılık Merkez Odaklı	İntermodal Teşviki sağlamak Problemlili Arazilerin Tahsislerinin Önüne Geçmek	895	İntermodal/ Demir/ Kara/ Denizyolu
Berlin ALMANYA	Lojistik Merkez Odaklı	Karmaşa Önlemek İntermodal Teşviki sağlamak Bölgesel Kalkınma Sağlamak	759	İntermodal/ Demir/ Karayolu
Interporto İTALYA	Lojistik Merkez Odaklı	Endüstriyel Birliktelikler Sağlamak	759	İntermodal/ Demir/ Karayolu
Distriparks HOLLANDA	Endüstriyel Park	— Daha Adil Rekabet Ortamı — Dağıtım Ağını Genişletmek	759	Kamyon

Kaynak: europatfoms (2010)

Tablo 2: Avrupa Lojistik Köyler Sıralaması (EUROPALTFORM)

Sıralama	Lojistik Üs - Konumu	Performans
1	Interporto	211
2	GVZ – Bremen	209
3	GVZ – Nürnberg	205
4	Interporto – Bologna	202
5	Madrid CTC – Coslada	199
6	Interporto – Torino	198
7	Interporto – Nola	195
8	Interporto – Parma	190
9	ZAL – Barselona	189
10	GVZ – Berlin	188
11	Interporto – Padova	187
12	Plaza Lojistica – Zaragoza	186
13	Cargo Center – Leipzig	182
14	GVZ – Leipzig	175
15	Delta 3 – Lille	174
16	Delta 3 – Lille	170
17	BILK Logistics	169
18	Interporto – Novara	167
19	Dirft – Daventry	165
20	Wakefield	165

Kaynak: europatfoms (2010)

ASYA'DA LOJİSTİK ÜS ÖRNEKLERİ

Asya kıtasında özellikle Singapur ve bölgesinde bulunan lojistik üsler ile ilgili araştırmalar yapıldığında bu üslerin daha küçük alanlara kurulmuş, endüstriyel parklar olarak çalıştıkları söylenebilir. Bu sayede, hem üzerinde işlem yapılabilen ürünlerin temin süreleri kısalmış hem de hızlı yanıt süreleri sağlanmış olur.

AVRUPA VE DÜNYADA KISACA LOJİSTİK ÜS MEVZUATI

Dünyada lojistik üslerin tanımlanıp yasal bir çerçeveye oturtulduğu bir metne çalışmalarımızda rastlanmamıştır. Buna rağmen lojistik üslerin çok fazla olduğu Avrupa'da, Avrupa Komisyonu'nun uluslararası taşımacılık ve lojistik konularında çeşitli metinleri bulunmaktadır. Tüm bunlar Avrupa Birliği ulaşım politikalarının bir parçası olup tavsiye niteliğinin dışına çıkmamaktadır.

TÜRKİYE'DE LOJİSTİK ÜS ÇALIŞMALARI

Yoğun rekabetin yaşandığı küresel ticarete, Türk ihracatçılarının rekabet edebilirliğini etkileyen kritik faktörlerden biri de etkin bir ulaşım ve lojistik sistemidir.

Yetersiz ve kalitesiz ulaşım altyapısı teslim süresini, dolayısıyla da taşıma maliyetlerini arttırmaktadır. Bu ise Türk ürünlerinin uluslararası piyasalardaki rekabet avantajının azalma-

“ *Yoğun rekabetin yaşandığı küresel ticarete, Türk ihracatçılarının rekabet edebilirliğini etkileyen kritik faktörlerden biri de etkin bir ulaşım ve lojistik sistemidir.* ”

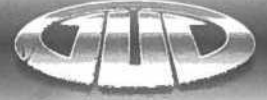
sına yol açmaktadır. Bu nedenle, ulaşım altyapısının ve yönetiminin iyileştirilmesi, uluslararası ticarete maliyetlerin azaltılmasına önemli katkı sağlayacaktır (Zeybek, 2006).

Türkiye'de, intermodal taşımacılık kavram ve istek olarak var olmasına rağmen, henüz uygulama-

mada yeterince yaygınlaşmış değildir. Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecinde bölgesel lojistik bir güç olmak isteyen Türkiye'nin küresel lojistik ve intermodal taşımacılık sistemini geliştirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin **intermodal taşımacılık açısından ulaşım sistemindeki en zayıf noktası, ulaşım türleri arasında aktarma yapılan düğüm noktaları yani terminallerdir.** Mevcut sistem, her ulaşım türü tarafından ayrı ayrı finanse edilmekte ve yönetilmekte olduğundan, bu zayıf noktanın güçlendirilmesi sorumluluğunun kime ait olduğu net değildir. (MÜSİAD, 2010)

Türkiye'de, Avrupa ve Asya'dakilere benzer bir lojistik merkez veya dağıtım parkı (distripark) henüz kurulmuş değildir. Türkiye'nin dış ticaretinin miktar açısından % 87'si denizyoluyla gerçekleşmesine rağmen, ülkede yüksek katma değer yaratan bir liman bulunmamaktadır. Limanlarda lojistik merkez / dağıtım parkı kurmak için yeterli arazinin olması gereklidir. **Türkiye'de limanların geri sahasında yeterli alan bulunmaması başta gelen sorunlardan biridir (Zeybek, 2007).**

Türkiye'nin, coğrafi konumuna uygun bir biçimde ülke genelinde ulaşım türlerinin bütünleşik

olarak kullanılabilceği düğüm noktaları şeklinde lojistik merkezlerini geliştirmeye ve bu yapıyı sanayi bölgelerinin planlanmasına uygun bir biçimde tasarlamasına ihtiyacı vardır (TÜSİAD, 2007).

TCDD Lojistik Üs Projeleri

Son zamanlarda, kamu kaynaklarıyla çeşitli yerlerde lojistik merkez kurma konusunda bazı girişimlerde bulunmaktadır. Örneğin, TCDD Genel Müdürlüğü demiryolu ağırlıklı Halkalı (İstanbul), Köseköy (İzmit), Gelemen (Samsun), Hasanbey (Eskişehir), Boğazköprü (Kayseri), Yenice (Mersin), Palandöken (Erzurum), Kayaçık (Konya), Kaklık (Denizli), Gökköy (Balıkesir), Bozüyük (Bilecik) ve Uşak'ta olmak üzere 12 lojistik üssü 2010 yatırım programına almış, bunlardan Samsun-Gelemen Lojistik Köyü'nün 1. etabı 2007'de işletmeye açılmış, Denizli, Eskişehir ve İzmit'te inşaat çalışmalarının ilk etapları tamamlanmıştır.

Lojistik köylerin sistem yaklaşımı çerçevesinde, tüm alt sistemleriyle birlikte düşünülerek planlanması gerekmektedir. Özellikle, lojistik zincirin en önemli noktasını oluşturan limanlarla lojistik üsler arasındaki işbirliği ve entegrasyon, üzerinde durulması gereken önemli konular arasındadır.

TCDD'nin lojistik üs çalışmalarında, limanlarla yeterli işbirliğinin yapılmadığı, lojistik üslere izole bir tarzda yaklaşıldığı ve bu çalışmaların bütünlüklü planlamadan yoksun olduğu göz-

“ **İlk özel sermayeli lojistik üs, yurtiçi nakliye firmalarının bir araya gelerek kurduğu Ankara Lojistik Üssü olmuştur.** ”

lenmektedir. Ayrıca, lojistik üs inşasına başlamadan önce, söz konusu köyün gelişme potansiyeli konusunda algılamalarını değerlendirmek amacıyla sanayiciler, ihracat ve ithalatçılar arasında bir anket çalışmasının yapılması yararlı olacaktır.

Ankara Lojistik Üssü

İlk özel sermayeli lojistik üs, yurtiçi nakliye firmalarının bir araya gelerek kurduğu Ankara Lojistik Üssü olmuştur.

İzmir Lojistik Üssü

İzmir ve çevresindeki fabrika ve tesislere etkin bir şekilde hizmet sağlamak için Çandarlı ve Menderes - Oğlanası bölgelerinde lojistik merkezler kurulması planlanmaktadır. Yerler Kütahya - Manisa - İzmir Çevre Düzeni Planı esas alınarak belirlenmiştir. Merkezlere **TOBB, İzmir Ticaret Odası ve Ege Bölgesi Sanayi Odası** başta olmak üzere İzmir'deki taşımacılık şirketleri ve diğer kuruluşların ortak olması plan dahilindedir.

Mersin Lojistik Üssü

Mersin ilinde bir "Lojistik Üs Platformu" oluşturulmuştur. Lojistik merkezden konteyner, araç, makine yedek parçası, tarım aletleri, demir, çelik, boru, gıda maddesi, pamuk, seramik, kimyasal madde, çimento, askeri yükler, ambalaj malzemesi taşımacılığı planlanmaktadır. Kurulması planlanan merkezin limana mesafesi 13 km'dir. Bölgenin D-400 karayoluna

mesafesi 1,5 km, demiryolu bağlantısına olan mesafesi ise 2,2 km'dir. Lojistik sektörüne 896 bin ton taşıma kapasitesi sağlayacak olan Mersin Lojistik Merkezi ile 640 bin metrekare lojistik alan kazanılması hedeflenmektedir.

“ **Lojistik üs projelerinin en büyük ortakları ulusal ve uluslararası nakliye ve taşımacılık şirketleridir.** ”

TCDD, Gümrük Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri, Valilik ve Kalkınma Ajansları, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve üniversiteler.

2) Özel Sektör

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Bunların dışında İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) de lojistik üs çalışmaları yürütmektedir. **Daha çok şehir trafiğini azaltması amaçlanan** bu projenin karayolu ağırlıklı olması planlanmaktadır.

Diğer taraftan, ne TCDD ve İBB gibi kamu kurumları kendi aralarında ne de Ankara Lojistik Üssü gibi özel sektör ile kamu projeleri arasında yeterli entegrasyon ve sinerjinin sağlandığı gözlenmektedir.

LOJİSTİK ÜS AKTÖRLERİ

1) Kamu

Lojistik Üs projelerinde kamuya düşen görev daha çok kamu destekli altyapı çalışmaları şeklinde kendini göstermektedir.

Bunun yanında hizmetlerin daha iyi yürütülebilmesi, ticaretin artırılması, kaynakların etkin bir şekilde kullanılması, yatırımların teşviki ve şehir trafiğinin azaltılması gibi amaçlar kamuyu lojistik merkez çalışmalarına yönlendirmektedir.

Lojistik üs kurulması ile ilgilenen başlıca kamu kurum ve kuruluşları şunlardır:

Lojistik merkezler yurt içinde ve yurt dışında yerleşik pek çok firmanın ilgi alanına girmektedir. **Avrupa'da bazı büyük firmaların tek başına lojistik üs kurduğu görülmektedir** (NIKE Lojistik Dağıtım Merkezi, Hollanda).

Bunun dışında lojistik üs projelerinin en büyük ortakları ulusal ve uluslararası **nakliye ve taşımacılık şirketleri** olmaktadır. Ankara Lojistik Üssü, RODER tarafından kurulurken İzmir Lojistik Üssü projesi bölgenin nakliye firmaları tarafından desteklenmektedir. Ayrıca Uluslararası Nakliyeciler Derneği (UND) Hadımköy'de lojistik üs çalışmalarını yürütmektedir.

Lojistik üs kurulmasında ön ayak olabilecek diğer özel firmalara gümrükleme şirketleri örnek olarak gösterilebilir (Mersin Lojistik Üs Platformu).

Hâlihazırda özel şirketlerin bazı lojistik üs projeleri bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı şunlardır; Manisa, Ankara (Temelli), Bursa, Hadımköy, Çorlu, Kurtköy, Eskişehir, Edirne.

3) Sivil Toplum Örgütleri

Gerek yerel gerekse ulusal sivil toplum örgütleri lojistik üs kurulması ile ilgili çeşitli çalışmalar

yürütmektedir. Söz konusu kuruluşların bu konuda her geçen gün hazırladıkları raporlara yeni bir tanesi eklenmektedir.

Diğer yandan bazı sivil toplum örgütleri kurulan lojistik üslerin önde gelen ortakları arasında gözükmektedir (TOBB, İzmir Ticaret Odası ve Ege Bölgesi Sanayi Odası, İzmir Lojistik Üssü).

Lojistik üs kurulması ile ilgilenen başlıca sivil toplum kuruluşları: TOBB, Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, İhracatçı Birlikleri, diğer meslek örgütleridir.

Ayrıca MÜSİAD'ın her sene çıkardığı "Lojistik Sektör Raporu" bulunmaktadır. Söz konusu raporun 2010 yılı için hazırlanan baskısında "Kentsel Lojistik ve Lojistik Köyler" başlığı altında bir bölüme yer verilmiştir.

Lojistik üslerin kurulması ithalat ve ihracatı birbir etkileyeceği gibi lojistik üslerin olmazsa olmazı depolardır. Bu yüzden gümrüklü depolar ve gümrük işlemleri önem kazanmaktadır. Oysaki Gümrük Müşavirleri Derneklerinin bu konu ile ilgili çalışması henüz gün yüzüne çıkmış değildir.

Avrupa'da lojistik merkezlerin kurulmasında en çok kullanılan ve en etkin organizasyon yapısı kamu sektörü-özel sektör işbirliği modelidir. Kamu sektörü-özel sektör işbirliğinin amacı,

“ Lojistik üslerin kurulması ithalat ve ihracatı birbir etkileyeceği gibi lojistik üslerin olmazsa olmazı depolardır. Bu yüzden gümrüklü depolar ve gümrük işlemleri önem kazanmaktadır. Oysaki Gümrük Müşavirleri Derneklerinin bu konu ile ilgili çalışması henüz gün yüzüne çıkmış değildir. ”

daha fazla değer yaratmaktır. Bu nedenle, Türkiye'de lojistik üsler kurulurken özel sektör katılımı artırılmalı, en çok kullanılan ve en etkin organizasyon yapısı olan kamu sektörü-özel sektör işbirliği modeli kullanılmalıdır.

GÜMRÜKLER VE LOJİSTİK ÜS

1) Kavramlar

Lojistik üslerin gümrüklerle ilişkisine değinmeden önce belli başlı bazı kavramlara değinmekte fayda bulunmaktadır. Gümrük

Müsteşarlığı için hazırlanan yazımızda söz konusu kavramlar gümrük camiası tarafından zaten bilindiğinden kavramları sadece ismen saymakla yetineceğiz.

Lojistik üs projeleri ile ilişkilendirebileceğimiz gümrük kavramlarını şu şekilde sayabiliriz; gümrük vergisi, harmonize sistem, gümrük kanunu, gümrük yönetmeliği, gümrüklü ve gümrüksüz depolar (antrepo, geçici depo, ambar vb.).

2) Lojistik Üs ve Gümrük İdaresinin İlişkilendirilmesi

a) Gümrük Mevzuatı Açısından:

Yasal olarak, lojistik sektörü ile ilgili mevzuat ve düzenlemelerin çok yönlü olarak düşünülüp, ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda güm-

rük mevzuatının lojistik üs projelerine göre uyarlanması gerekmektedir. Diğer taraftan, sektörün eleştirileri dikkate alınmalıdır. Özellikle gümrük ve lojistik hizmetlere ilişkin işlemler basitleştirilmeli, lojistik sektörün önü açılarak, bürokrasi azaltılmalıdır.

Dış ticaretimizin miktar açısından yüzde 86,3'ün denizyoluyla gerçekleşmesine rağmen ülkemiz bir denizyolu lojistik üssüne sahip değildir. İstanbul Madenler ve Metaller İhracatçıları Birlikleri Genel Sekreterliği'nde (İMMİB) hazırlanan bir rapora göre denizyolunda bir lojistik üs olmak için sadece fiziki altyapıya değil, transit yüklerin en kısa sürede aktarımını sağlayacak gümrük mevzuat kolaylıkları ve gümrük altyapısına da ihtiyaç vardır. Söz konusu raporda hali hazırdaki gümrük mevzuatı ile aktarma sürelerinin 1 haftayı bulduğu belirtilmektedir. Yine bu raporda Dubai ve Rotterdam gibi limanlarda bu sürenin birkaç gün veya birkaç saat olduğu aktarılmaktadır. (www.immib.org.tr, erişim tarihi 05.02.2011)

Bunun yanında Türkiye'de halihazırda kullanılmakta olan "Tır Sistemi ve Transit Rejimi" lojistik üs ihtiyaçlarına paralel bir çözüm getirememektedir. Bu yüzden hukuki çerçevesi hazırlanan, Avrupa ülkelerinin tamamını kapsayan "Ortak Transit" olarak adlandırılan transit taşıma sisteminin bir an önce yürürlüğe girmesi gerekmektedir.

Son olarak Gümrük mevzuatının özünü kaybetmeden lojistik maliyetleri azaltıcı yönde sürekli geliştirilmesi ve hızla uygulamaya geçilmesi ve

“ Güvene, ön ve sonradan kontrole dayalı gümrükleme sistemlerinin geliştirilmesi lojistik üslerin teşviki adına en önemli adımlardan biridir. ”

lojistik firmalara kanun ve yönetmelikle belirlenmiş statülerin verilmesi gerekmektedir.

b) Gümrük İşlemleri Açısından

Çözümüne kavuşturulamayan gümrük işlemlerine ilişkin bazı sıkıntılar, özel-

de gümrük idaresinin genelde ise kamunun bu alandaki çalışmalarına ağırlık vermesi gerektiğini göstermektedir.

Aynı zamanda kurulacak olan lojistik üslere elleçleme, montajlama, paketleme, nihai tüketiciye satış hizmetleri vb. konularında yeterli destek sağlanmalıdır.

c) Gümrük Kontrolü Açısından

Güvene, ön ve sonradan kontrole dayalı gümrükleme sistemlerinin geliştirilmesi lojistik üslerin teşviki adına en önemli adımlardan biridir.

Gümrüklerde, risk analizi ile yapılan seçimlerle ithalatın % 70'i, ihracatın % 90'ı fiziksel denetime tabi tutulmadan belge üzerinden kontrol veya sonradan kontrol yapılmak üzere işlemler tamamlanmaktadır. Bu istatistiğin değerlendirilerek lojistik üsler açısından ele alınması, gerek görüldüğünde yeni bir düzenlemeye gidilmesi uygun olacaktır.

d) Gümrük Kapılarının Fiziksel Altyapısı Açısından

Dünya Bankası tarafından hazırlanan "Küresel Lojistik Performans Endeksinde (LPI)" Türkiye, gümrükler, altyapı, uluslararası, sevkiyatlar ve

Tablo 3: Küresel Lojistik Performansı (LPI)

Ülke	LPI	Gümrükler	Alt Yapı	Uluslararası Taşıma	Lojistik Rekabet	İşlem Kabiliyeti	Zamanlama
Almanya	4,11	4,00	4,34	3,66	4,14	4,18	4,48
Türkiye	3,22	2,82	3,08	3,15	3,23	3,09	3,94
Bulgaristan	2,83	2,50	2,30	3,07	2,85	2,96	3,18

Kaynak: Dünya Bankası (2010)

lojistik etkinlikler gibi alanlarda önemli ilerlemeler sağlarken, yurtiçi lojistik maliyetler konusunda 112'nci sırada yer almıştır.

Bu sonuçlar, gümrüklerde ve alt yapıda yeterince rekabet edebilir seviyede olmadığını göstermektedir. Buna rağmen Türkiye'nin son yıllarda attığı adımlar ve gümrüklerin modernizasyonu çalışmaları lojistik üslerin kurulabilmesi için kayda değer bir gelişmedir. Gümrük kapılarının modernizasyonu çalışmalarının sürdürülmesi lojistik sektöre güven verecektir.

e) Gümrüklü Depolar Açısından

Antrepolar henüz gümrüklendirilmemiş olan, ithal edilen malların veya izin verildiği durumlarda ihraç edilecek olan malların korunduğu, depolandığı yerlerdir. Bu tür işlere genel olarak antrepo hizmetleri denir. Buraya gelen mallar, vergilendirilmeden, süresiz bekletilme hakkına sahiptirler. Buraları işleten işletmeler, ardiye parası karşılığında, bütün güvenlik tedbirlerini alıp, buradaki malları bekletme özelliğine sahiptirler. Antrepolar aynı zamanda bir transit istasyon gibi de kullanılabilir. Getirilen mallar, ülkeye sokulmadan, buralarda bekletilip, başka ülkelere gönderilebilir.

Antrepolar, gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın veya izin verildiği durumlarda ihraç eşyalarının konulduğu genel ve özel antrepolar olarak ikiye ayrılırlar. Uygulamalarındaki özellik-

ler sebebiyle genel antrepoların A, B ve F tipleri vardır. Özel antrepoların ise C, D ve E tipleri vardır. Burada sadece A tipi genel antrepoların tanımlanması yeterli olabilecektir.

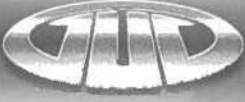
Genel Antrepolar: Eşyanın depolanması veya bekletilmesi için herkes tarafından kullanılabilen ardiyelerdir.

A Tipi Antrepo: İşletmecisinin, stok kayıtlarını tuttuğu ve antrepoya konulan eşyada herhangi bir noksanlık olması halinde gümrük vergileri ödemekten sorumlu olduğu, genel antrepo tipidir.

Uygulamada en çok sorun bu tip antrepoların statüsünden doğmaktadır. Lojistik sektörü, söz konusu sorumluluğun olumsuz yanlarının telafi edilebilmesi için, aynı zamanda bu tip antrepolara geçici depo statüsü kazandırılmasını istemektedir¹.

Diğer taraftan **gümrüklü depolarda "işletmeci" sorunu göze çarpmaktadır.** Gerek TCDD gerekse TASH açılacak olan lojistik üslerde depo işletme haklarının kendilerinde bulunmasını istemektedirler. Bu da kamu kurumlarıyla kar amaçlı kurulan özel şirketleri karşı karşıya getirmektedir.

¹ Bu sorun İstanbul ilinde 2 günlük geçici depolama izni ile kısmen aşılmış olup, önümüzdeki aylarda Gümrük Müsteşarlığının çalışmaları ile tamamen çözüme kavuşacaktır.

Öte yandan doğrudan Gümrük Müsteşarlığı'nın görev alanına girmese de depo ve dağıtım merkezlerine yönelik standartların oluşturulması gerekmektedir

f) GTİP ve Vergilendirme Açısından

Lojistik sektörünün bu konudaki en önemli sıkıntısı belirli parçalar halinde gelen malların tek kalem halinde toplanarak beyannamenin bu yönde verilememesidir.

Diğer taraftan MÜSİAD Lojistik Sektör Raporu (2010) çözüm önerileri kısmında Gümrük Tarife ve İstatistik Pozisyonu (GTİP) kodunun 6 hane ile sınırlandırılması teklif edilmektedir.

SONUÇLAR

Önemli finansman olanakları gerektiren intermodal terminallerin oluşturulmasında, kamu kaynaklarını esas alan yaklaşımlar dışında yeni modeller geliştirilmesi gerekmektedir. **Kamu kaynaklarına dayanan projeler zamanında tamamlanamamaktadır.**

Öte yandan, **lojistik üs kurma işini, bir moda haline getirip gereksiz yatırımlardan kaçınmak**, yer seçimini iyi yapmak gereklidir. Çin'de 2001 yılında lojistik park yatırımları moda haline

“ **Lojistik üslerin kurulması ithalat ve ihracatı birebir etkileyeceği gibi lojistik üslerin olmazsa olmazı depolardır. Bu yüzden gümrüklü depolar ve gümrük işlemleri önem kazanmaktadır. Oysaki Gümrük Müşavirleri Derneklerinin bu konu ile ilgili çalışması henüz gün yüzüne çıkmış değildir.** ”

gelmiş ve yaklaşık 1000 adet lojistik park kurulmuştur, ancak bunların % 60'ı tamamlandıktan sonra atıl kalmıştır (Notteboom ve Rodrigue, 2004).

Gerekli yasal düzenlemeler yaparken sınırlayıcı düzenlemelerden kaçınmalı, yasal çerçevenin bazı durumlarda sınırlayıcı olduğu gerçeği unutulmayarak lojistik üslerin günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve şartlara esnek bir şekilde cevap verebilmesi için, **yasal bir metin yerine, standartların belirleneceği bir**

kılavuzun oluşturulmasına gayret gösterilmelidir.

Gümrük Müsteşarlığının, gümrük mevzuatının özünü kaybetmeden lojistik maliyetleri azaltıcı yönde sürekli geliştirilmesi ve hızla uygulamaya geçilmesi, gümrük süreçlerinin basitleştirilmesi, otomasyonu, gümrük, taşımacılık, lojistik vd. şirketler ile entegrasyonunun sağlanması, güvene, ön ve sonradan kontrole dayalı gümrükleme sistemlerinin geliştirilmesi, gümrük kapılarının modernizasyonu çalışmalarının sürdürülmesi, A tipi antrepolara antrepo statüsü ile geçici depolama statüsünün birlikte verilmesi, gümrük tarife ve istatistik pozisyonunun (GTIP) bildiriminde ilk 6 hanenin yeterli olması gibi sektör talepleri bulunmaktadır (MÜSİAD, 2010).

Kaynakça:

- 1) "Türkiye Lojistik Üs Vizyonu ve Ulaştırma Politikaları", <http://www.meslekiyeterlilik.com>, 01.02.2011.
- 2) Aydın G. T., Öğüt K. S., "Avrupa ve Türkiye'de Lojistik Köyler", <http://www.ins.itu.edu.tr/ksogut/avrupada%20ve%20türkiyede%20lojistik%20köyler.pdf>, 01.02.2011.
- 3) Aydın G. T., Öğüt K.S., "Lojistik Köy Nedir?», <http://www.ins.itu.edu.tr/ksogut/lojistik%20k%c3%b6y%20nedir.pdf>, 01.02.2011.
- 4) ÇANCI, Metin ve Murat ERDAL (2009), **Lojistik Yönetimi**, UTİKAD Yayınları, İstanbul.
- 5) Europeplatforms Eeig (January 2004), "Logistics Centres Directions For Use", http://www.unece.org/trans/main/eatl/docs/EN-REV-What_is_a_Freight_VillageFinalcorretto.pdf, 02.02.2011.
- 6) http://www.ambar.com.tr/files.php?force&file=Lojistik_Koyler...pdf, 20.02.2011
- 7) http://www.lojiport.com/news_detail.php?id=5260, 25.02.2011
- 8) <http://www.ris-mersin.info/files/files-web/File/Lojistik%20Kavramlar.doc>, 10.02.2011
- 9) Europeplatforms Eeig, <http://www.freight-village.com>
- 10) İstanbul Maden ve Metal İhracatçı Birlikleri, <http://www.immib.org.tr/>, 05.02.2011
- 11) KAYNAK, Muhteşem (2005), **Kalkınma İktisadı**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- 12) **Mersin İli Lojistik Sektör Raporu** (2006).
- 13) Murat ERDAL, "Lojistik Üs Kavramı ve Türkiye Analizi", <http://www.muraterdal.com>. 01.03.2011.
- 14) **Lojistik Sektör Raporu** (MÜSİAD, 2010)

DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİNE GENEL BAKIŞ DÖNEM: OCAK-MART 2011

Hakan DALÇIK

Gümrük Uzmanı
hakand@gumruk.gov.tr

Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK tarafından üretilip müştereken açıklanan Dış Ticaret İstatistiklerine ilişkin olarak Ocak-Mart 2011 dönemine ait bazı temel istatistikî bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

Aylık bazda ihracat ve ithalat rakamları Tablo 1 ve 2'de yer almaktadır.

Tablo 1'de yer alan aylık ihracat rakamları incelendiğinde bir önceki aya göre ihracatın artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de yer alan aylık ithalat rakamları incelendiğinde ise ihracata göre daha ciddi bir artış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1: Aylık İhracat Rakamları

YIL	AY	İHRACAT	İSTATİSTİKİ KİYMET	AYLIK YÜZDE DEĞİŞİM
		(FOB \$)		
2011	1		9.555.003.076	.
	2		10.076.751.072	5,5
	3		11.836.255.019	17,5

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tablo 2: Aylık İthalat Rakamları

YIL	AY	İHRACAT	İSTATİSTİKİ KİYMET	AYLIK YÜZDE DEĞİŞİM
		(CIF \$)		
2011	1		16.901.160.224	.
	2		17.515.372.073	3,6
	3		21.646.759.883	23,6

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

İthalat ve ihracatta ilk dört başmüdürlük bazında dış ticaret istatistikleri Tablo 3 ve Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 3: İhracatta İlk Dört Başmüdürlük

İHRACAT	BEYANNAME SAYISI		İSTATİSTİKİ KIYMET	
	Yüzdesi	Toplam	Yüzdesi	Toplam
BAŞMÜDÜRLÜK ADI				
İSTANBUL GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	54	327.661	37	11.781.674.808
İZMİR GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	13	80.850	16	5.182.942.410
İZMİT GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	5	30.650	13	3.954.262.334
BURSA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	7	42.799	12	3.745.059.069

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tablo 4: İthalatta İlk Dört Başmüdürlük

İTHALAT	BEYANNAME SAYISI		İSTATİSTİKİ KIYMET	
	Yüzdesi	Toplam	Yüzdesi	Toplam
BAŞMÜDÜRLÜK ADI				
İSTANBUL GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	64	326.436	35	19.361.692.931
İZMİT GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	9	47.475	20	11.206.970.263
İZMİR GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	9	44.426	12	6.983.698.329
BURSA GÜMRÜK VE MUHAFAZA BAŞMÜDÜRLÜĞÜ	7	34.423	8	4.402.111.564

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tabloda yer alan beyanname sayıları, dış ticaret istatistiklerine dahil olan rejimler itibariyle gösterilmektedir. Transit, Antrepo, Geçici İthalat ve Geçici İhracat kapsamında düzenlenen beyannameler bu istatistik içinde yer almamaktadır.

Tablo 3 ve 4 incelendiğinde ithalat ve ihracatta gerek istatistiki kıymet gerekse beyanname sayısı itibariyle İstanbul Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğü ilk sırada yer almaktadır. İhracatta istatistiki kıymet açısından İstanbul'u sırasıyla İzmir, İzmit ve Bursa Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlükleri, ithalatta ise İzmit, İzmir ve Bursa Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlükleri izlemektedir.

Tablo 5: İhracat Yapılan İlk Beş Ülke

İHRACAT ÜLKE ADI	İSTATİSTİKİ KIYMET (FOB \$)	YÜZDESİ
ALMANYA	3.329.837.858	10,6
İTALYA	2.106.166.258	6,7
İNGİLTERE	1.836.916.908	5,7
İRAK	1.765.129.952	5,6
FRANSA	1.647.021.518	5,2

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tablo 6: İthalat Yapılan İlk Beş Ülke

İTHALAT ÜLKE ADI	İSTATİSTİKİ KIYMET (CIF \$)	YÜZDESİ
RUSYA FEDERASYONU	5.761.576.773	10,3
ALMANYA	5.105.821.333	9,1
ÇİN	5.007.197.593	8,9
ABD	4.164.102.505	7,4
İTALYA	3.132.401.775	5,6

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tablo 5 ve 6'da, ithalat ve ihracat yaptığımız ilk beş ülke yer almaktadır. İhracatta, tablodan da anlaşılacağı üzere, ilk beşte dört tane AB üyesi ülke ve Irak bulunmakla birlikte ithalatta ilk beş ülke sıralamasında AB üyesi iki ülkenin yanında Rusya Federasyonu, Çin ve ABD de yer almaktadır. İthalatta birinci sırayı % 10.3'lük bir oranla Rusya Federasyonu almış, ihracatta ise ticaret yaptığımız ülkeler sıralamasının en üstünde yer alan ülke % 10.6 ile Almanya olmuştur.

Tablo 7 ve Tablo 8'de fasıl düzeyinde en fazla ithalat ve ihracat yapılan ürünler yer almaktadır.

Tablo 7: İhracatta İlk Beş Fası

İHRACAT	İSTATİSTİKİ KIYMET (FOB \$)	
	Toplam	Yüzdesi
FASIL VE AÇIKLAMASI		
87- MOTORLU KARA TAŞITLARI, TRAKTORLER, BİSİKLETLER	3.891.840.436	12,4
72- DEMİR VE ÇELİK	2.629.342.367	8,4
84- NÜKLEER REAKTORLER, KAZANLAR, MAKİNALAR, MEKANİK CİHAZLAR	2.587.708.666	8,2
61-ÖRME GİYİM EŞYASI VE AKSESUARİ	2.100.633.785	6,7
85-ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR VE BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI	1.972.605.776	6,3

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Tablo 8: İthalatta İlk Beş Fasil

İTHALAT	İSTATİSTİKİ KIYMET (CIF \$)	
	Toplam	Yüzdesi
FASIL VE AÇIKLAMASI		
27-MİNERAL YAKITLAR VE YAĞLAR	11.718.986.024	20,9
84-NÜKLEER REAKTÖRLER, KAZANLAR, MAKİNALAR, MEKANİK CİHAZLAR	5.897.109.690	10,5
72-DEMİR VE ÇELİK	4.801.304.867	8,6
87-MOTORLU KARA TAŞITLARI, TRAKTÖRLER, BİSİKLETLER	3.954.478.074	7,2
85-ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR VE BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI	3.939.815.816	7,0

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Buna göre, ihracatta en yüksek ihracat kalemi % 12.4 ile 87. fasıl olan motorlu kara taşıtları, motosikletler, bisikletler ve bunların aksam ve parçaları olmuştur. Bu faslı sırasıyla 72, 84, 61 ve 85. fasıllar izlemiştir. İthalatta ise en yüksek fasıl % 20.9 ile mineral yakıtlar ve yağlar olmuş ve bu faslı 84, 72, 87 ve 85.fasıllar izlemiştir.

Tablo 9: Faaliyet (ISIC Rev3) Bazında İstatistikler

FAALİYET ADI	İHRACAT		İTHALAT	
	İSTATİSTİKİ KIYMET (FOB \$)	Yüzdesi	İSTATİSTİKİ KIYMET (CIF \$)	Yüzdesi
Balıkçılık	58.661.453	0,2	9.461.797	0,0
Diğer Sosyal Toplumsal ve Kişisel Hizmet	1.391.555	0,0	12.122.231	0,0
Elektrik, Gaz ve Su	12.251.993	0,2	12.109.109	0,0
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	213.607	0,0	2.900.294	0,0
İmalat	29.228.958.040	92,9	42.596.549.838	76,0
Madencilik ve Taşocakçılığı	582.852.914	1,9	8.570.079.148	15,3
Tarım ve Ormancılık	1.403.575.999	4,5	2.557.019.463	4,6
Toptan ve Perakende Ticaret	180.103.606	0,6	2.303.050.300	4,1

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

Faaliyet (ISIC Rev3) bazında istatistiklerin yer aldığı Tablo 9'a göre ihracat ve ithalatta ilk sırayı % 92.9 ve % 76.0 ile imalat sektörü almaktadır. İhracatta imalatı % 4.5 ile tarım ve ormancılık ve % 1.9 ile madencilik ve taşocakçılığı izlemektedir. İthalatta ise % 15.3 ile madencilik ve taşocakçılığı 2.sırada yer almakta iken bunu % 4.6 ile tarım ve ormancılık, % 4.1 ile toptan ve perakende ticaret izlemektedir.

Son olarak Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına (GEGS) göre dış ticaret rakamları Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10: GEGS Bazında istatistikler

BEC ADI	İHRACAT		İTHALAT	
	İSTATİSTİKİ KIYMET (FOB \$)		İSTATİSTİKİ KIYMET (CIF \$)	
	Toplam	Yüzdesi	Toplam	Yüzdesi
Diğerleri	83.146.521	0,3	341.132.077	0,6
Hammadde (aramaları)	15.764.236.522	50,1	40.258.704.954	71,8
Tüketim malları	12.396.915.434	39,4	7.259.431.082	12,9
Yatırım (sermaye) malları	3.223.710.690	10,2	8.204.024.067	14,6

Kaynak: Gümrük Müsteşarlığı ve TÜİK

İhracatta, hammadde (ara malları) %50.1 ile ilk sırada, %39.4 ile tüketim malları ikinci, %10.2 ile yatırım (sermaye) malları üçüncü sırada yer almaktadır. İthalatta da yine hammadde (ara malları) %71.8 ile ilk sırada yer almakla birlikte ikinci sırayı %14.6 ile yatırım (sermaye) malları almakta ve bunu % 12.9 ile tüketim malları izlemektedir.

GÜNCEL MEVZUAT DEĞİŞİKLİKLERİ

30/04/2011 tarihli ve 27920 sayılı Resmi Gazete”de yayımlanarak yürürlüğe giren Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile tanımlar kısmında yer alan (3. Madde d bendi) “ertelenmiş kontrol” kavramı yürürlükten kaldırılmış, Gümrük Yönetmeliği’nin 180’inci maddesinde yer alan mavi hat tanımı ve “Ertelenmiş Kontrol” başlıklı 184’üncü maddesi değiştirilmiş, 196’ncı maddesine yeni bir fıkra eklenmiştir. Yapılan bu değişiklikler paralelinde; onaylanmış kişi statüsü için gereken koşulları, başvuruda aranacak belgeleri, onaylanmış kişi statü belgesinin süresi, yenilenmesi, değiştirilmesi, geri alınması ve iptali ile bu belge kapsamında faydalanılacak basitleştirilmiş usul ve uygulamalara ilişkin usul ve esasların yer

aldığı 2 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliğinde; (30/06/2009 tarihli ve 27274 sayılı R.G) 3 Seri No.lu (11/02/2011 tarihli ve 27843 sayılı R.G.) ve 4 Seri No.lu Tebliğ (25/05/2011 tarihli ve 27944 sayılı R.G) ile yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına veya A ve B sınıfı onaylanmış kişi statüsüne sahip kişilerin yararlandığı ertelenmiş kontrol uygulamasında bir çok değişikliğe gidilmiş; “ertelenmiş kontrol” olan uygulamanın adı “mavi hat uygulaması” ve tebliğde geçen “ertelenmiş kontrol” ifadeleri “mavi hat” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca “onaylanmış ihracatçı yetkisi” başlıklı bölümde de bazı değişiklikler yapılmıştır.

Değişiklikler ile gümrük idaresinin Gümrük Kanunu’nun 73’üncü maddesi uyarınca beya-

nin kontrolünü yapma yetkisi saklı kalmak suretiyle idarece “güvenilir ticaret erbabı” olarak tanımlanan yükümlülerin gümrük işlemlerine ilişkin kontrollerin ikincil ve sonradan kontroller yoluyla yapılması bu sayede hem idarenin daha riskli gümrük işlemlerine odaklanmasını sağlayacak şekilde iş yükünün hafifletilmesi hem de güvenilir addedilen yükümlülerin gümrük idaresinde harcayacağı zamanın ve katlanacağı mali külfetin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Uygulamanın yukarıda bahsedilen tebliğlerle değiştirilmeden önceki hali ile tebliğden sonraki hali mukayeseli olarak aşağıda yer almaktadır:

DEĞİŞİKLİKTEN ÖNCEKİ DURUM	MEVCUT DURUM
Ertelenmiş kontrol: Risk kriterlerine göre, belge kontrolü veya fiziki muayene yapılmadan teslim edilen eşyanın tesliminden sonra gümrük beyannamesi ile ticari belge ve verileri incelenerek gerektiğinde eşyanın fiziki muayenesinin imalathane, fabrika, özel depo, işyeri ve benzeri yerlerde yapılmasıdır.	Tanım yürürlükten kaldırılmıştır.
4. Bölüm Başlığı: Ertelenmiş Kontrol Uygulaması	4. Bölüm Başlığı: Mavi Hat Uygulaması
Ertelenmiş kontrol; belge kontrolü ve gerekli görülmesi durumunda fiziki muayenenin eşyanın tesliminden sonra yapılmasını ifade eder.	Mavi hat; yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına veya A ve B sınıfı onaylanmış kişi statüsüne sahip kişilerin yararlandığı, eşyanın belge kontrolüne veya muayeneye tabi tutulmadığı hatır.
Muayene türü mavi hat olarak belirlenen eşyanın tesliminden sonra yapılacak belge kontrolü için bir muayene memuru atanır .	Muayene türü mavi hat olarak belirlenen beyannameler için sistem tarafından muayene memuru ataması yapılmaz .
Yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılan ithalatlara ilişkin herhangi bir özel düzenleme bulunmamaktadır.	Yatırım teşvik belgesi kapsamında ithali yapılacak olan eşyaya ilişkin gümrük beyannameleri mavi hatta işlem görmez .
Tahakkuk eden gümrük vergileri ve sair vergilerin ödenmesi veya teminata bağlanmasına ilişkin işlemlerin BİLGE sisteminde tamamlanmasının ardından eşya gümrük idaresince yükümlüsüne teslim edilir. “Ertelenmiş kontrole tabi tutulacak” statüye gelen serbest dolaşıma giriş beyannamesi sistem tarafından atanan muayene memurunca beyannamenin tescil tarihinden itibaren 5 iş günü içerisinde belge kontrolüne tabi tutulur . Gerek görülmesi halinde de fiziki kontrole tabi tutulmasına karar verilir. Belge kontrolünün uygun bulunması halinde BİLGE sistemine “ertelenmiş kontrol yapıldı” bilgisi girilerek gümrük işlemleri tamamlanır. Beyan ile belgeler arasında ciddi farklılıklar bulunması halinde idare amirinin izni ile eşyanın bulunduğu depo, fabrika veya işletmeye giderek fiziki muayenesini yapılır ve muayene sonucu tutanağa bağlanır; BİLGE sistemine ertelenmiş kontrol yapıldı bilgisi girilerek gümrük işlemleri tamamlanır. Uygun bulunmaması halinde sonuca ilişkin hazırlanan tutanak statü belgesini düzenleyen Gümrük ve Muhafaza Başmüdürlüğüne iletir.	Mavi hatta işlem görmüş gümrük beyannamesi kapsamı eşyaya ilişkin olarak tahakkuk eden gümrük vergileri ve sair vergilerin ödenmesi ya da teminata bağlanmasının ardından gümrük işlemleri tamamlanır ve söz konusu eşya gümrük idaresince yükümlüsüne teslim edilir.

Statü belgesi sahibi yükümlülerce fiziki muayenenin öngörülmesine ilişkin yükümlülükler yerine getirilir.	Fiziki muayene uygulaması kaldırıldığı için buna ilişkin yükümlülükler de kaldırılmıştır.
Statü belgesinin geçerlilik süresinin bitimine bir yıldan az süre kalmış olduğu durumlarda (1) ve (2) nci fıkralar kapsamında belirlenecek geri alma süresi bir yıldır.	Statü belgesinin geçerlilik süresinin bitimine bir yıldan az süre kalmış olduğu durumlarda birinci fıkra kapsamında belirlenecek geri alma süresi bir yıldır.
"Onaylanmış ihracatçı yetkisi verilmesine ilişkin koşullar" 54. Madde 2-b bendi: "Yetkilendirilmiş gümrük müşaviriyle, A.TR dolaşım belgelerinin dönemsel kontrolüne veya onaylanmasına ilişkin olarak, ilgili gümrük mevzuatı çerçevesinde sözleşme yapmış olmak"	Yürürlükten kaldırılmıştır.
54. Madde 4. Fıkra: "Bu Tebliğ kapsamında tanınan onaylanmış ihracatçı yetkisi kapsamında düzenlenip vize edilecek A.TR dolaşım belgeleri için ilgili gümrük mevzuatı uyarınca tespit sözleşmesi yapılan yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından dönemsel tespit raporu düzenlenmesi gerekir."	Yürürlükten kaldırılmıştır.
59. Madde 1. Fıkra: "Statü belgesi sahiplerince, statü belgesinin geçerlilik süresi içinde kendilerine bu Tebliğ kapsamında tanınan onaylanmış ihracatçı yetkisi kapsamında düzenlenip vize edilecek A.TR dolaşım belgeleri için yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından statü belgesinin düzenlendiği gümrük ve muhafaza başmüdürlüğüne de verilecek dönemsel tespit raporunda olumsuz görüş bildirilmesi; olumsuz rapor düzenlenmesini gerektiren durumun gümrük idaresince tespit edilmesi ya da dönemsel tespit raporunun süresi içinde düzenlenmemesi durumunda onaylanmış ihracatçı yetkisi altı ay süreyle askıya alınır. "	59. Madde 1. Fıkra: "Onaylanmış ihracatçı yetkisi sahibi kişilerce, statü belgesinin geçerlik süresi içinde, Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar hükümleri ile bu Tebliğin 54 ila 56'ncı maddeleri hükümlerine aykırı hareket edildiğinin anlaşılması halinde; söz konusu kişiler ilk iki seferde yazılı olarak uyarılır , üçüncü seferde onaylanmış ihracatçı yetkileri altı ay süreyle askıya alınır. "
60. Madde 2. Fıkra "Statü belgesi sahiplerince statü belgesinin geçerlilik süresi içinde, onaylanmış ihracatçı yetkisi kapsamında düzenlenip vize edilecek A.TR dolaşım belgeleri için yetkilendirilmiş gümrük müşaviri tarafından hazırlanacak dönemsel tespit raporlarında iki dönem olumsuz görüş bildirilmesi; olumsuz rapor düzenlenmesini gerektiren durumun gümrük idaresince tespit edilmesi ya da dönemsel tespit raporunun ikinci kez süresi içinde düzenlenmemesi durumunda onaylanmış ihracatçı yetkisinin statü belgesinin geçerlilik süresi sonuna kadar geri alınmasını teminen statü belgesinin düzenlendiği gümrük ve muhafaza başmüdürlüğüne derhal bildirimde bulunulur."	60. Madde 2. Fıkra "59'uncu madde uyarınca basitleştirilmiş işlem kapsamında A.TR düzenleme, onaylama ve vize etme yetkisi askıya alınan kişilerin askıya alma süresinin bitimini müteakip, statü belgesinin geçerlik süresi içinde Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar hükümleri ile bu Tebliğin 54 ila 56'ncı maddeleri hükümlerine aykırı hareket ettiklerinin anlaşılması halinde, onaylanmış ihracatçı yetkileri statü belgesinin geçerlilik süresi sonuna kadar geri alınır."

Ayrıntılı bilgi için: Emine Bilgehan DAĞKIRAN
Gümrük Uzmanı
edagkiran@gumruk.gov.tr

Sayın Yetkili,

Derneğimizin **Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında** olmak üzere üzere yılda dört kez çıkardığı **Gümrükte Uzman Görüş** Dergisi, başta gümrük ve dış ticaret alanlarında çalışan kişi ve kuruluşlar olmak üzere oldukça geniş ve profesyonel bir kitleye hitap eden bir formatta hazırlanarak, Gümrük Müsteşarlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı ile kamu ve özel sektörden birçok aboneye dağıtılan, süreli bir yayındır.

Derginin içeriğini, alanında önde gelen Gümrük Uzmanlarının kaleme aldığı Gümrük ve Dış Ticaret konularıyla ilgili makaleler oluşturmakla beraber zaman zaman Müsteşarlığımızda görevli diğer çalışma arkadaşlarımız, akademik çevreler ve meslek birliklerinin temsilcileri tarafından yazılan makalelere de yer verilmektedir. Bununla birlikte gümrük mevzuatında köklü değişimler olduğu dönemlerde mevzuat özel sayıları da çıkarılmakta, böylelikle gerek AB mevzuatına uyum çerçevesinde ulusal mevzuatta yapılan değişikliklerden gerekse yasal ticaretin kolaylaştırılması ve düzenlenmesi için getirilen yeni uygulamalardan takipçilerimizin haberdar olması da sağlanmaktadır.

Derginin basım özellikleri aşağıdaki gibidir.

Tiraj : 1.500 adet
Boyut : 20x28 cm.
Materyal : 135 gr. mat kuşe
Sayfa Sayısı : 80 (5 forma + kapak)
Baskı : **Kapak 4 renk ofset – İç Sayfalar 2 renk ofset**
Kapak : 250 gr. mat selefona kaplama parlak kuşe
Cilt : **Dikişli Amerikan Cilt**

Firmanızı ve markanızı dış ticaret alanında profesyonel bir kitle nezdinde tanınır kılacak etkin ve kalıcı bir iletişim köprüsü olarak **Gümrükte Uzman Görüş**'ün ilerleyen sayılarında birlikte çalışabilmek dileğiyle, dergimizin arka kapağında, arka ve ön iç kapağında, iç sayfalarında veya dergi arası broşür - el ilanı şeklinde vereceğiniz reklam teklifleriniz için iletişim bilgilerimiz aşağıda yer almaktadır.

İlginiz için teşekkür eder, iyi çalışmalar dileriz.

E. Bilgehan DAĞKIRAN
Gümrük Uzmanı
Tel: 0312 306 84 44
edagkiran@gumruk.gov.tr

Emine Sultan ÇAPAR
Gümrük Uzmanı
Tel: 0312 306 84 44
ecapar@gumruk.gov.tr

Not: İncelemeniz amacıyla konulan aşağıdaki link Gümrük Uzmanları Derneğinin resmi web sitesi olup, dergimizin önceki sayıları tüm içerikleri ile birlikte yayımlanmaktadır. Dolayısıyla ilgili sayı her incelendiğinde yayımlanan reklamların kalıcı etkisi artmaktadır.

<http://www.gud.org.tr/content/blogsection/4/38/>

GÜLER & DİNAMİK

güçlerimizi birleştirdik

www.gulerdinamik.com.tr

GÜLER&DİNAMİK GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ A.Ş.

Merkez, Avrupa Bölge Direktörlüğü
Gulbahar Cad. Tufan Sk. No:4
Güneşli - Bağcılar / İstanbul
Tel: +90 (212) 657 41 41 (pbx)
Faks: +90 (212) 630 40 44

Anadolu Bölge Müdürlüğü

Sultan Orhan Mah. Gebze Küçük Sanayi Blg.
Hasköy Sanayi Sitesi Girişi 1185 - 2 Sk. No:2
Tel: +90 (262) 642 72 42
Faks: +90 (262) 642 38 42 - 0262 642 49 40

Ege Bölge Direktörlüğü

Cumhuriyet Bulvarı No: 288 Deniz Apt.
Kat: 3 D: 6 35220 Alsancak / İzmir
Tel: +90 (232) 464 91 76
Faks: +90 (232) 421 37 37

Güler Gümrük Müşavirliği Ltd. Şti. ve
Dinamik Gümrük Müşavirliği Ltd. Şti.
Güler&Dinamik Gümrük Müşavirliği A.Ş.
olarak, sizlere en iyi hizmeti vermeye
devam edecektir.

Ünsped Gümrük Müşavirliği A.Ş.

Mevlana Cad. No: 87 Kat.2-3 34015 Zeytinburnu / İSTANBUL / TÜRKİYE T: +90 (212) 413 3500 • F: +90 (212) 414 0267 www.unsped.com.tr